Digitized by Google

Digitized by Google

LVCII ANNÆI SENECÆ FLORI, RERVM ROMANARVM Libri quatuor.

EX RECENSIONE
Jani Gruteri.

CVM INDICE
copioſiſſimo.

Ex officina Plantiniana:
Apud HADRIANVM PERIER, via Iacobæa.

M. DCII.

Digitized by Google

10. 8. g. 41

Digitized by Google

LVCII ANNÆI SENECÆ FLORI,

Epitomæ rerum Romanarum.

LIBER PRIMVS.

POPVLVS Romanus à rege Romulo vſque Cæſarem Auguſtum, ſeptingentos per annos, tantum operum pace, bellóque geſſit, vt ſiquis magnitudinem imperij cum annis conferat, ætatem vltra putet. Ita enim late vbique per orbem terrarum

Digitized by Google

arma circumtulit, vt qui res eius legunt, non vnius populi, ſed generis humani facta diſcant. Nam tot laboribus, periculíſque iactatus eſt, vt ad conſtituendum eius imperium, contẽdiſſe *Virtus*, & *Fortuna* videãtur. Quare quum præcipue hoc quoque, ſicut cetera, operæ precium ſit cognoſcere, tamen quia ipſa ſibi obſtat magnitudo, rerúmque diuerſitas aciem intentionis obrumpit, faciam quod ſolent, qui terrarum ſitus pingunt: in breui quaſi tabella totam eius imaginem amplectar, nonnihil, vt ſpero, ad admirationem principis populi collaturus, ſi pariter atque in ſemet vniuerſam magnitudinem eius oſtendero. Si quis ergo populum Romanum quaſi hominem conſideret, totámque eius ætatem percenſeat, vt

cœperit, vtque adoleuerit, vt quaſi ad quendam iuuentæ florem peruenerit, vt poſtea velut conſenuerit, quatuor gradus, proceſſúſque eius inueniet. Prima ætas ſub regibus fuit, prope ducentos quinquaginta per annos, quibus circum ipſam matrem ſuam cum finitimis luctatus eſt. Hæc erit eius Infantia. Sequens à Bruto, Collatinóque conſulibus, in Appium Claudium, Quinctum Fuluium cóſules, ducentos annos patet: quibus Italiam ſubegit. Hoc fuit tempus viris armíſque incitatiſſimum: ideo quis Adoleſcentiam dixerit. Dehinc ad Cæſarem Auguſtum ducenti quinquaginta anni, quibus totum orbem pacauit. Hîc iam ipſa Iuuenta imperii, & quaſi quædam robuſta maturitas. A Cæſare Auguſto in ſæculum noſtrum

Digitized by Google

haud multo minus anni ducenti: quibus inertia Cæſarũ quaſi conſenuit, atque decoxit, niſi quod ſub Traiano principe mouet lacertos, & præter ſpem omnium, ſenectus imperij, quaſi reddita iuuentute, reuireſcit.

De Romulo primo Romanorum Rege. CAP. I.

PRimus ille & Vrbis, & Imperij conditor Romulus fuit, à Marte genitus, & Rhea Siluia. Hoc de ſe ſacerdos grauida confeſſa eſt: nec mox fama dubitauit, quum Amulij imperio abiectus in profluẽtem cum Remo fratre, non potuit extingui. ſiquidem & Tiberinus amnem repreſſit: & relictis catulis lupa vagitum ſequuta, vbera admouit infantibus, matrémque ſe geſſit. Sic repertos apud

arborem, regis paſtor tulit in caſam, atque educauit. Alba tunc erat Latio caput, Iuli opus. nam Lauinium patris Æneæ contempſerat. Ab his Amulius iam bis ſeptima ſobole regnabat, fratre pulſo Numitore, cuius ex filia Romulus. Igitur ſtatim prima iuuentæ face, patruũ Amuliũ ab arce deturbat, auum reponit: Ipſe fluminis amator, & montium, apud quos erat educatus, mœnia nouæ vrbis agitabat. Gemini erant: vter auſpicaretur, & regeret, adhibuere piacula. Remus montem Auentinum, hic Palatium occupat. Prior ille ſex vultures, hic poſtea, ſed duodecim vidit. Sic victor augurio, vrbem excitat, plenus ſpei, bellatricem fore. ita illi aſſuetæ ſanguine & præda aues pollicebantur. Ad tutelam nouæ vrbis ſufficere vallum

Digitized by Google

videbatur : cuius dum irridet anguſtias Remus, ídque increpat ſaltu : dubium an iuſſu fratris, occiſus eſt. prima certe victima fuit: munitionémque vrbis nouæ. ſanguine ſuo conſecrauit. Imaginem vrbis magis quam vrbem fecerat.incolæ deerant. Erat in proximo lucus: hunc Aſylum facit : & ſtatim mira vis hominum,Latini,Tuſcíque paſtores , quidam etiam tranſmarini , Phryges , qui ſub Æneа, Arcades , qui ſub Euandro duce influxerant. Ita ex variis quaſi elementis congregauit corpus vnum: populúmque Romanum ipſe fecit. Res erat vnius ætatis: populus,virorum. Itaque matrimonia à finitimis petita : quia non impetrabãtur, manu capta ſunt. Simulatis quippe ludis equeſtribus , virgines, quæ ad ſpectaculũ vene-

rant, præda fuere: & hæc ſtatim cauſa bellorum. Pulſi fugatíque Veientes. Cæninenſium captum ac dirutũ eſt oppidum. Spolia inſuper opima de rege, Feretrio Ioui manibus ſuis rex reportauit. Sabinis proditæ portæ per virginem: nec dolo: ſed puella pretium rei, quæ gerebant in ſiniſtris, petierat. dubium clipeos, an armillas. Illi vt & fidem ſoluerent, & vlciſcerentur, clipeis obruere. Ita admiſſis ad mœnia hoſtibus, atrox in ipſo aditu pugna, adeo vt Romulus Iouem oraret, vt fœdam ſuorum fugam ſiſteret. Hinc templum, & Stator Iuppiter. Tandem ſæuientibus, interuenere raptæ laceris comis. Sic pax facta cum Tatio, fœdúſque percuſſum: ſequutáque res mira dictu, vt relictis ſedibus ſuis nouam in Vrbem ho-

Digitized by Google

ſtes demigrarent, & cum generis ſuis auitas opes pro dote ſociarent. Auctis breui viribus, hunc rex ſapientiſſimus ſtatum Reipublicæ impoſuit: iuuentus diuiſa per tribus, in equis, & in armis ad ſubita belli excubaret: conſilium Reipublicæ penès ſenes eſſet, qui ex auctoritate PATRES, ob ætatem, SENATVS vocabantur. His ita ordinatis, repente, quum concionem haberet, ante Vrbem apud Capreæ paludem, è conſpectu ablatus eſt. Diſcerptum aliqui à ſenatu putant ob aſperius ingenium: ſed oborta tempeſtas, ſoliſque defectio, conſecrationis ſpeciem præbuere: cui mox Iulius Proculus fidem fecit, viſum à ſe Romulum affirmans, auguſtiore forma, quàm fuiſſet: mandare præterea, vt ſe pro numine acciperent: QVIRINVM in cœlo

vocari: placitum diis, vt gentium Roma potiretur.

De Numa Pompilio.

CAP. II.

SVccedit Romulo Numa Pompilius: quem Curibus Sabinis agentem, vltro petiuere, ob inclytam viri religionem. Ille ſacra, & cæremonias; omnemque cultũ deorum immortalium docuit: ille Pontifices, Augures, Salios, ceteráque ſacerdotia, annum quoque in duodecim menſes, faſtos dies, nefaſtóſque deſcripſit. Ille Ancilia atque Palladium, ſecreta quædam imperij pignora, Ianúmque geminum, fidem pacis ac belli: in primis focũ Veſtæ virginibus colendum dedit, vt ad ſimilitudinem cæleſtium ſiderum, cuſtos imperij flamma

vigilaret. Hæc omnia quaſi monitu deę Egeriæ, quò magis barbari acciperent. Eò denique ferocem populũ redegit, vt quod vi & iniuria occupauerat imperium, religione, atque iuſtitia gubernaret.

De Tullo Hoſtilio. CAP. III.

EXcipit Pompiliũ Numam Tullus Hoſtilius: cui in honorem virtutis regnũ vltro datum. Hic omnẽ militarem diſciplinam, artémque bellandi condidit. Itaque mirum in modum exercita iuuentute, prouocare auſus Albanos, grauem, & diu principem populum: ſed quum pari robore frequentibus prælijs vtrique comminuerentur, miſſo in compendium bello, Horatijs, Curatijſque, terge-

Digitized by Google

minis hinc atque inde fratribus, vtriúſque populi fata commiſſa ſunt. Anceps, & pulchra contentio, exitúque ipſo mirabilis. Tribus quippe illinc vulneratis, hinc duobus occiſis, qui ſupererat Horatius, addito ad virtutem dolo, vt diſtraheret hoſtem, ſimulat fugam: ſingulóſque, prout ſequi poterant, adortus, exuperat. Sic (rarum) vnius manu parta victoria eſt: quam ille mox parricidio fœdauit. Flentem ſpolia circa ſe ſponſi quidem, ſed hoſtis, ſororem viderat. hunc tam immaturum virginis amorem vltus eſt ferro. Citauere leges nefas: ſed abſtulit virtus parricidam: & *facinus intra gloriam fuit.* Nec diu in fide Albanus. Nam Fidenate bello miſſi in auxilium ex fœdere, medij inter duos expectauere fortunam. Sed rex

Digitized by Google

callidus, vbi inclinare ſocios ad hoſtem videt, tollit animos quaſi ipſe mandaſſet. ſpes inde noſtris, metus hoſtibus. Sic fraus proditorum irrita fuit. Itaque hoſte victo, ruptorem fœderis Metium Fufetium religatum inter duos currus, pernicibus equis diſtraxit: Albámque ipſam quamuis parentem, æmulam tamen, diruit, quum prius omnes opes vrbis, ipſúmque populum Romam tranſtuliſſet: prorſus vt conſanguinea ciuitas non periiſſe, ſed in ſuum corpus rediiſſe rurſus videretur.

De Anco Marcio.

Cap. IV.

ANcus deinde Marcius: nepos Pompilij, pari ingenio. Hic igitur & mœnia mu-

Digitized by Google

ro amplexus eſt, & interfluentem Vrbi Tiberinum ponte cõmiſit: Oſtiámque in ipſo maris, fluminíſque cõfinio coloniam poſuit; iam tum videlicet præſagiens animo futurum, vt totius mundi opes, & commeatus illo veluti maritimo Vrbis hoſpitio reciperentur.

De Tarquinio Priſco.

CAP. V.

TArquinius poſtea Priſcus, quamuis tranſmarinæ originis, regnum vltro petens, accipit, ob induſtriam atque elegantiam: quippe qui oriundus Corintho, *Græcum ingenium Jtalicis artibus miſcuiſſet.* Hic & ſenatus maieſtatem numero ampliauit, & centuriis tribus auxit: quanuis Attius Nauius

numerum augeri prohiberet, ſummus augurio. quem rex in experimentum rogauit, fierine poſſet, quod ipſe mente conceperat. Ille rem expertus augurio, poſſe reſpondit. Atqui hoc, inquit, agitabam, an cotem illam ſecare nouacula poſſem Augur, Potes ergo, inquit: & ſecuit. Inde Romanis ſacer Auguratus. Neque pace Tarquinius quàm bello promptior. Duodecim namque Tuſciæ populos frequentibus armis ſubegit. Inde Faſces, Trabeæ, Curules, Anuli, Phaleræ, Paludamenta, Prætexta: inde, quòd aureo curru quatuor equis triũphatur: Togæ pictæ, tunícæque palmatæ: omnia denique decora, & inſignia, quibus imperij dignitas eminet.

Digitized by Google

De Seruio Tullio.
Cap. VI.

SEruius Tullius deinceps gubernacula Vrbis inuadit, nec obſcuritas inhibuit, quamuis matre ſerua creatum. Nam eximiam indolem vxor Tarquinij Tanaquil liberaliter educauerat: & clarum fore, viſa circa caput flamma promiſerat. Ergo inter Tarquinij mortem, annittente regina, ſubſtitutus in locum regis quaſi ad tempus, *regnum dolo partum ſic egit induſtriè, vt iure adeptus videretur.* Ab hoc Populus Romanus relatus in cenſum, digeſtus in claſſes, curiis atque collegiis diſtributus: ſummáque regis ſolertia ita eſt ordinata Reſpublica, vt omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officio-

Bibliotheca S. M.Be Tronc-
pontine d. Vrbe

Digitized by Google

rúmque diſcrimina in tabulas referrẽtur, ac ſi maxima ciuitas, minimę domus diligentia contineretur.

De Tarquinio Superbo.
Cap. VII.

POſtremus omnium fuit regum Tarquinius, cui cognomen Superbo ex moribus datum. Hic regnum auitum, quod à Seruio tenebatur, rapere maluit, quàm expectare: immiſsíſque in eum percuſſoribus, *ſcelere partam poteſtatem non melius egit, quàm acquiſierat.* Nec abhorrebat moribus vxor Tullia, quæ, vt virum regem ſalutaret, ſuper cruentum patrem, vecta carpento, conſternatos equos egit. Sed ipſe in Senatum cædibus, in omnes *ſuperbia, quæ crudelitate grauior eſt bonis*, graſ-

Digitized by Google

ſatus, quum ſæuitiam iam domi fatigaſſet, tandem in hoſtes conuerſus eſt. Sic valida oppida in Latio capta ſunt, Ardea, Ocriculum, Gabij, Sueſſa, Pometia. Tum quoque cruentus in ſuos. Neque enim filium verberare dubitauit, vt ſimulanti transfugam, apud hoſtes hinc fides eſſet. Cui Gabiis, vt voluerat, recepto, atque per nuncios cõſulenti quid fieri vellet, eminentia forte papauerum capita virgula decuſſit, quum per hoc interficiendos eſſe principes intelligi vellet. quæ ſuperbia ſic reſpondit. Tamen de manubiis captarum vrbium templum erexit. quod quum inaugurarerur, cedentibus ceteris deis (mira res dictu) reſtitere Iuuentas, & Terminus. Placuit vatibus contumacia numinum. Siquidem firma omnia & æter-

na pollicebantur. Sed illud horrendum, quod molientibus ædem, in fundamẽtis humanum repertum eſt caput. nec dubitauere cuncti, monſtrum pulcherrimum, imperij ſedem, capútque terrarum promittere. Tandiu ſuperbiam regis Populus Romanus perpeſſus eſt, donec aberat libido. hanc ex liberis eius importunitatem tolerare non potuit. Quorum quum alter ornatiſſimæ feminæ Lucretię ſtuprum intuliſſet, matrona dedecus ferro expiauit. Imperium tum Regibus abrogatum.

Anacephalæoſis de ſeptem regibus.
CAP. VIII.

HÆc eſt prima ætas populi Romani, & quaſi infantia, quam habuit ſub regibus

Digitized by Google

ſeptem, quadam fatorum induſtria, tam variis ingenio, vt Reipublicæ ratio, & vtilitas poſtulabat. Nam quid Romulo ardentius? tali opus fuit, vt inuaderet regnum. Quid Numa religioſius? ita res popoſcit, vt ferox populus deorum metu mitigaretur. Quid ille militiæ artifex Tullus? bellatoribus viris quàm neceſſarius! vt acueret ratione virtutem. Quid ædificator An cus? vt Vrbem colonia extenderet, ponte iungeret, muro tueretur. Iam vero Tarquinij ornamenta, & inſignia quantam principi populo addiderunt ex ipſo habitu dignitatem? Actus à Seruio cenſus quid effecit, niſi vt ipſa ſe noſceret Reſpublica? Poſtremo Superbi illius importuna dominatio, nonnihil, immo vel plurimum profuit. Sic enim effe-

Digitized by Google

ctum eſt, vt agitatus iniuriis populus, cupiditate libertatis incenderetur.

De mutatione Reipublicæ.
Cap. IX.

IGitur Bruto, Collatinóque ducibus, & auctoribus, quibus vltionem ſui moriens matrona mandauerat, populus Romanus ad vindicandum libertatis, ac pudicitiæ decus, quodam quaſi inſtinctu deorum concitatus, regem repente deſtituit, bona diripit, agrum Marti ſuo conſecrat, imperium in eoſdem libertatis ſuæ vindices transfert, mutato tamen & indice, & nomine. quippe ex perpetuo annuũ placuit, ex ſingulari duplex: ne poteſtas ſolitudine, vel mora corrumperetur. CONSVLESQVE appellauit pro re-

Digitized by Google

gibus, vt conſulere ſe ciuibus ſuis debere meminiſſent. Tantúmque libertatis nouæ gaudium inceſſerat, vt vix mutati ſtatus fidem caperent: alterúmque ex Conſulibus, tantum ob nomen & genus regium, faſcibus abrogatis, Vrbe dimitterent. Itaque ſubſtitutus Valerius Publicola, ex ſummo ſtudio annixus eſt ad augēdam liberi populi maieſtatem. Nam & faſces ei pro concione ſubmiſit, & ius prouocationis aduerſus ipſos dedit. Et ne ſpecie arcis offenderet, eminentes ædes ſuas in plana ſubmiſit. Brutus vero fauori ciuium, etiam domus ſuæ clade & parricidio velificatus eſt. Quippe quum ſtudere reuocandis in vrbem regibus liberos ſuos comperiſſet, protraxit in forum, & concione media virgis cæcidit, & ſecuri

percuſſit: vt plane publicus parens in locum liberorum adoptaſſe ſibi populum videretur. Liber iam hinc populus Romanus, prima aduerſus exteros arma pro libertate corripuit, mox pro finibus, deinde pro ſociis, tum pro gloria, & imperio, laceſſentibus aſſidue vſquequaque finitimis: quippe quum patrij ſoli gleba nulla, ſed ſtatim hoſtile pomœriū, mediuſque inter Latium & Tuſcos, quaſi in quodam biuio collocatus, omnibus portis in hoſtem incurreret: donec quaſi contagione quadam per ſingulos itum eſt: & proximis quibuſque correptis, totam Italiam ſub ſe redigeret.

Bellum Etruſcum cum rege Porſena.
CAP. X.

PVlſis ex Vrbe regibus, prima pro libertate arma corripuit. Nam Porſena rex Etruſcorum ingentibus copiis aderat, & Tarquinios manu reducebat. Hunc tamen, quamuis & armis, & fame, vrgeret, occupatóque Ianiculo ipſis Vrbis faucibus incubaret, ſuſtinuit, repulit. nouiſſime etiam tanta admiratione perculit, vt ſuperior vltro cũ pæne victis amicitiæ fœdera feriret. Tunc illa Romana prodigia atque miracula, Horatius, Mucius, Clœlia: quæ niſi in annalibus forent, hodie fabulæ viderentur. Quippe Horatius Cocles, poſtquam hoſtes vndique inſtantes ſolus ſubmouere

non poterat, ponte reſciſſo trãſnatat Tiberim, nec arma dimittit. Mutius Scæuola regem per inſidias in caſtris ipſius aggreditur: ſed vbi fruſtrato circa purpuratum eius ictu tenetur, ardẽtibus focis iniicit manum, terrorémque geminat dolo. *Vt ſcias* inquit, *quem virum effugeris, idem trecenti iurauimus,* quum interim (immane dictu) hic interritus, ille trepidaret, tãquam manus regis arderet. Sic quidem viri: ſed ne quis ſexus à laude ceſſaret, ecce & virginum virtus. Vna ex obſidibus regi data, elapſa cuſtodiam, Clœlia, per patrium flumen equitabat. Et rex quidem tot tantiſque virtutum territus monſtris, *valere, liberoſque eſſe iuſſit.* Tarquinij tandiu dimicauerunt, donec Aruntem filium regis manu ſua Brutus occidit, ſuperque ipſum mutuo

vulnere expirauit: plane quaſi adulterum ad inferos vſque ſequeretur.

Bellum Latinum.
Cap. XI.

Latini quoque Tarquinios aſſerebant æmulatione, & inuidia: vt populus, qui foris dominabatur, ſaltem domi ſeruiret. Igitur omne Latium Mamilio Tuſculano duce, quaſi in regis vltionem tollit animos. Apud Regilli lacum dimicatur, diu marte vario, donec Poſtumius ipſe dictator ſignum in hoſtes iaculatus eſt (nouum & inſigne commentum) vti peteretur curſu. Coſſus equitum magiſter exuere frenos imperauit (& hoc nouum) quo acrius incurrerent. Ea demum atrocitas fuit prœlij, vt interfuiſſe

Digitized by Google

ſpectaculo deos fama tradiderit, duos in candidis equis. Caſtorem atque Pollucem nemo dubitarit. Itaque & Imperator veneratus eſt, pactúſque victoriam templa promiſit: & reddidit plane quaſi commilitonibus deis ſtipendium. Hactenus pro libertate: mox de finibus cum eiſdem Latinis aſſidue, & ſine intermiſſione pugnatum eſt. Sora (quis credat?) & Algidum terrori fuerunt: Satricũ atque Corniculum prouinciæ. De Verulis & Bouilis, pudet, ſed triumphauimus. Tibur nũc ſuburbanum, & æſtiuæ Præneſte deliciæ, nuncupatis in Capitolio votis petebantur. Idem tunc Fæſulæ, quod Carræ nuper. idem nemus Aricinum, quod Hercynius ſaltus: Fregellæ, quod Geſoriacum: Tiberis, quod Euphrates, Co-

riolus quoque (propudor!) victus, adeo gloriæ fuit, vt captum oppidum Caio Marcio Coriolano quaſi Numantia, aut Africa, nomen induxerit. Extant & parta de Antio ſpolia, quæ Mænius in ſuggeſtu fori, capta hoſtium claſſe, ſuffixit: ſi tamen illa claſſis: nam ſex fuere roſtratæ. Sed hic numerus illis initiis nauale bellum fuit. Peruicaciſſimi tamen Latinorum Æqui, & Volſci fuere, & cotidiani, vt ita dixerim, hoſtes. Sed hos præcipue Lucius Quinctius domuit, ille dictator ab aratro: qui obſeſſa, ac pæne iam capta Marci Minucij conſulis caſtra, egregia virtute ſeruauit. Medium erat forte tempus ſementis, quum patricium virum innixum aratro ſuo, lictor in ipſo opere deprehendit. Inde in a-

Digitized by Google

ciem profectus, ne quid à ruſtici operis imitatione ceſſaret, victos more pecudum ſub iugum miſit. Sic expeditione finita, rediit ad boues rurſus, triumphalis agricola. Fides numinum! qua velocitate? intra quindecim dies cœptum, peractúmque bellum: prorſus vt feſtinaſſe dictator ad relictum opus videretur.

Bellum cum Etruſcis, Faliſcis & Fidenatibus.

Cap. XII.

ASſidui vero, & anniuerſarii hoſtes ab Etruria Veientes, adeo vt extraordinariam manum aduerſus eos promiſerit, priuatúmque geſſerit bellum gens vna Fabiorum. Satis ſupérque idonea clades. Cæſi apud Cremeram trecenti, patri-

cius exercitus. & ſcelerato ſignatur nomine, quæ proficiſcentes in prœlium porta dimiſit. Sed ea clades ingentibus expiata victoriis, poſtquam per alios atque alios duces robuſtiſſima capta ſunt oppida: vario quidem euentu. Faliſci ſe ſponte dediderunt. Cremati ſuo igne Fidenates. Rapti funditus deletique Veientes. Faliſci quum obſiderentur, mira viſa eſt fides Imperatoris, nec immerito: quòd ludimagiſtrum, vrbis proditorem, cum iis quos duxerat pueris, vinctum ſibi vltro remiſiſſet. Eam namque vir ſanctus, & ſapiens, *veram ſciebat victoriam, quæ ſalua fide, & integra dignitate pararetur*. Fidenæ, quia pares non erant ferro, ad terrorem mouendum facibus armatæ, & diſcoloribus, ſerpentum in mo-

dum, vittis, furiali more proceſſerant: ſed habitus ille feralis euerſionis omen fuit. Veientium quanta res fuerit, indicat decennis obſidio. Tunc primũ hiematum ſub pellibus. taxata ſtipendio hiberna. adactus miles ſua ſponte iureiurando, niſi capta vrbe non remeare. Spolia de Larte Tolumnio rege ad Feretrium reportata. Denique non ſcalis, nec irruptione, ſed cuniculo, & ſubterraneis dolis peractum vrbis excidium. Ea denique viſa eſt prædæ magnitudo, vt eius decimæ Apollini Pythio mitterentur: vniuerſuſque populus Romanus ad direptionem vrbis vocaretur. Hoc tunc Veientes fuere, nunc fuiſſe quis meminit? quæ reliquiæ? quódve veſtigium? Laborat annalium fides, vt Veios fuiſſe credamus.

Bellum

Digitized by Google

Bellum Gallicum.
Cap. XII.

HInc ſiue inuidia deum, ſiue fato, rapidiſſimus procurrentis imperij curſus, parumper Gallorum Senonum incurſione ſupprimitur. Quod tẽpus populo Romano neſcio vtrum clade funeſtius fuerit, an virtutum experimentis ſpecioſius. Ea certè fuit vis calamitatis, vt in experimentum illatam putem diuinitus, ſcire volentibus immortalibus diis, an Romana virtus, imperium orbis mereretur. Galli Senones, gens natura ferox, moribus incôndita, ad hoc ipſa corporum mole périnde armis ingentibus, adeo omni genere terribilis fuit, vt pláne nata ad hominum interitum, vrbium

ſtragem, videretur. Hi quondam ab vltimis terrarum oris, & cingente omnia Oceano, ingẽti agmine profecti quum iam media vaſtaſſent, poſitis inter Alpes & Padum ſedibus, ne his quidem contenti, per Italiam vagabantur. Tum Cluſium obſidebant. Pro ſociis ac fœderatis populus Romanus interuenit, miſſis ex more legatis: ſed quod ius apud barbaros? ferocius agunt exinde certamen. Conuerſis igitur à Cluſio, Romámque venientibus, ad Aliam flumen cum exercitu Fabius conſul occurrit. Non Cremeræ fœdior clades Itaque hunc diem faſtis Roma damnauit. Fuſo exercitu iam mœnibus Vrbis appropinquabant. Erant nulla præſidia. Tum igitur, aut nunquã aliàs apparuit vera illa *Romana virtus*. Quamprimum ma-

iores natu ampliſſimis vſi hono-ribus, in forum coeunt. ibi deuouente pontifice, diis ſe Manibus conſecrant: ſtatimque in ſuas quiſque ædes regreſſi, ſicut in trabeis erant, & ampliſſimo cultu, in curulibus ſellis ſeſe poſuerunt: vt quum veniſſet hoſtis, in ſua dignitate morerentur. Pontifices, & Flamines, quicquid religioſiſſimum in templis erat, partim in doliis defoſſa terræ recondunt, partim impoſita plauſtris ſecum auferunt. Virgines ſimul ex ſacerdotio Veſtæ, nudo pede fugientia ſacra comitantur. Tamen excepiſſe fugientes vnus è plebe fertur Lucius Albinus, qui depoſitis vxore & liberis, virgines in plauſtrum recepit. adeo tum quoque *in vltimis, religio publica priuatis affectibus antecellebat.* Iuuentus vero, quam

ſatis conſtat vix mille hominum fuiſſe, duce Manlio, arcem Capitolini montis inſedit, obteſtata ipſum quaſi præſentem Iouem, vt quemadmodum ipſi ad defendēdum templũ eius cõcurriſſent, ita ille virtutem eorum numine ſuo tueretur. Aderant interim Galli, apertamque Vrbem primo trepidi, ne quis ſubeſſet dolus, mox vbi ſolitudinem vident, pari clamore & impetu inuadunt. Patentes paſſim domos adeunt: vbi ſedentes in curulibus ſellis prætextatos ſenes velut Deos Geniósque venerati. mox eoſdem, poſtquam eſſe homines liquebat, alioqui nihil reſpondere dignantes, pari vecordia mactant, facéſque tectis iniiciunt: & totã Vrbem, igne, ferro, manibus, ſolo exæquant. Sex menſibus barbari (quis crederet?) circa mon-
Digitized by Google

tem vnum pepēderunt, nec diebus modo, ſed noctibus quoque omnia experti: quum tandem Manlius nocte ſubeuntes, clangore anſeris excitatus, à ſumma rupe deiecit. & vt ſpem hoſtibus demeret, quanquam in ſumma fame, tamen ad ſpeciem fiduciæ, panes ab arce iaculatus eſt. Et ſtato quodam die per medias hoſtium cuſtodias, Fabium Pontificem ab arce demiſit: qui ſollemne ſacrum in Quirinali monte conficeret. Atque ille per media hoſtium tela incolumis religionis auxilio rediit: propitióſque deos renunciauit. Nouiſſime quum iam obſidio ſua barbaros fatigaſſet, mille pondo auri receſſum ſuum venditantes, idque ipſũ per inſolentiam, quũ ad iniqua pondera addito adhuc gladio, ſuperbe victis

increparent, ſubito aggreſſus à tergo Camillus adeo cecidit, vt omnia incēdiorum veſtigia, Gallici ſanguinis inundatione deleret. Agere gratias diis immortalibus, ipſo tantæ cladis nomine, libet. *Paſtorum caſas ignis ille, & flamma, paupertatem Romuli abſcondit.* Incendium illud quid egit aliud, niſi vt deſtinata hominum ac deorū domicilio ciuitas, non deleta, nec obruta, ſed expiata potius ſed luſtrata videátur? Ideo poſt aſſertam à Manlio, reſtitutam à Camillo Vrbem, acrius etiam vehementiuſque in finitimos reſurrexit. Ac primum omnium illam ipſam Gallicam gentem non contentus mœnibus expuliſſe, quum per Italiam naufragia ſua latius traheret, ſic perſequutus eſt duce Camillo, vt hodie nulla Seno-

Digitized by Google

num veſtigia ſuperſint. Semel apud Anienem trucidati, quum ſingulari certamine Manlius aureum torquem Barbaro inter ſpolia detraxit. inde Torquati. Iterum Pontino agro, quum in ſimili pugna Lucius Valerius inſequente Gallo, ſacra alite adiutus, retulit ſpolia. & inde Coruini. Tandem poſt aliquot annos, omnes reliquias eorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella deleuit: ne quis extaret in ea gente, qui incenſam à ſe Romanam vrbem gloriaretur.

Bellum Latinum.
CAP. XIV.

COnuerſus à Gallis in Latinos, Manlio Torquato, Decio Mure conſulibus, ſemper quidem æmulatione impe-

rij, infeſtos, tum vero contemptu Vrbis incenſæ, quum ius ciuitatis, partem imperij, ac magiſtratuum poſcerent, atque iam amplius, quàm congredi auderent: quo tempore quis ceſſiſſe hoſtem mirabitur? quum alter cõſulum filium ſuum: quia contra imperium pugnauerat, quanuis victorem, occiderit, quaſi *plus in imperio eſſet quàm in victoria:* alter quaſi monitu deorum, capite velato primam ante aciem Diis manibus ſe deuouerit, vt in confertiſſima ſe hoſtium tela iaculatus, nouum ad victoriam iter ſanguinis ſui ſemita, aperiret.

Digitized by Google

Bellum Sabinum.
CAP. XV.

A Latinis aggreſſus eſt gentẽ Sabinorum, qui immémores factæ ſub Tito Tatio affinitatis, quodam contagio belli ſe Latinis adiunxerant. Sed Curio Dentato conſule, omnem eum tractum, qua Nar ambit, fontésque Velini, Adriatico tenus mari, igne, ferróque vaſtauit. Qua victoria tantum hominum tantũ agrorum redactum in poteſtatem, vt in vtro plus eſſet, nec ipſe poſſet æſtimare, qui vicerat.

Bellum Samniticum.
CAP. XVI.

PRecibus deinde Campaniæ, motus non pro ſe, ſed, quod

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

eſt ſpecioſius, pro ſociis, Sānites inuadit. Erat fœdus cũ vtriſque percuſſum: ſed hoc campani ſanctius, & prius, omnium ſuorum deditione fecerant. Sic ergo Romanus bellum Samniticum tanquam ſibi geſſit. Omnium non modo Italia, ſed toto orbe terrárum, pulcherrima CAMPANIÆ. plaga eſt. Nihil mollius cælo. denique bis floribus vernat. Nihil vberius ſolo: ideo Liberi Cereriſque certamen dicitur. Nihil hoſpitalius mari. Hic illi nobiles portus, Caieta, Miſenus, & tepentes fontibus Baiæ: Lucrinus & Auernus, quædam maris otia. Hic amicti vitibus montes Gaurus Falernus, Maſſicus, & pulcherrimus omnium Veſuuius, Ætnæi ignis imitator. Vrbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neápolis, Herculáneum, Pom

pei, & ipſa caput vrbium Capua, quondam inter tres maximas, Romam, Carthaginémque numerata Pro hac vrbe, iis regionibus populus Romanus SAMNITES inuaſit, gentem ſi opulentiam quæris, aureis & argenteis armis diſcolori veſte, vſque ad ambitum armatam: ſi inſidiarum fallaciam, ſaltibus fere & montium fraude graſſantem: ſi rabiem ac furorem, ſacratis legibus, humaniſque hoſtiis in exitium Vrbis agitatam: ſi pertinaciam, ſexies rupto fœdere, cladibuſque ipſis animoſiorem. Hos tamen quinquaginta annis per Fabios, & Papirios patres, eorumque liberos ita ſubegit, ac domuit, ita ruinas ipſas vrbium diruit, *vt hodie Samnium in ipſo Samnio requiratur:* nec facile appareat materia quatuor & viginti trium-

Digitized by Google

phorum. Maxime tamen nota, &illuſtris ex hac gente, clades apud Caudinas furcas Veturio Poſtumioque Conſulibus accepta eſt. Clauſo enim per inſidias intra eum ſaltum exercitu, vnde non poſſet euadere, ſtupens occaſione tanta dux hoſtium Pontius, Herennium patrem conſuluit, & ille, *mitteret omnes, vel occideret*, ſapienter, vt ſenior, ſuaſerat. Hic armis exutos mittere ſub iugum maluit, vt nec amici forent beneficio, & poſt flagitium hoſtes magis. Itaque & Conſules ſtatim magnifice volũtaria deditione turpitudinem fœderis dirimũt, & vltionem flagitans miles Papirio duce (horribile dictu) ſtrictis enſibus per ipſam viã ante pugnã furit: & in congreſſu arſiſſe omnium oculos, hoſtis auctor fuit. nec prius finis cæ-

Digitized by Google

dibus datus, quam iugum & hoſtibus, & duci capto repoſuerunt.

Bellum Etruſcũ & Samniticum.
CAP. XVII.

HActenus populus Romanus cum ſingulis gentium mox aceruatim, tamen ſic quoque par omnibus fuit. Etruſcorum duodecim populi, Vmbri in id tempus intacti antiquiſſimus Italiæ populus, Samnitium reliqui, in excidium Romani nominis repente coniurãt. Erat terror ingens tot ſimul, tantorumque populorũ. A latere Etruriæ infeſta quatuor agminũ ſigna volitabant. Ciminius interim ſaltus in medio, ante inuius, plane quaſi Calidonius, vel Hercynius, adeo tunc terrori erat, vt ſenatus Conſuli de-

nunciaret, nec tantum periculi ingredi auderet. Sed nihil horum terruit ducem, quin fratre præmiſſo exploraret acceſſus. Ille per noctem paſtorio habitu ſpeculatus omnia: refert totum iter. Sic Fabius Maximus *periculoſiſſimum bellum ſine periculo explicauit*: Nam ſubito inconditos atque palantes aggreſſus eſt: captiſque ſuperioribus iugis, in ſubiectos ſuo more detonuit. Ea nemque ſpecies fuit illius belli, quaſi in terrigenas è cælo ac nubibus, tela mitterentur. Nec incruenta tamen illa victoria. nam oppreſſus in ſinu vallis alter Cōſulum Decius, more patrio deuotum diis manibus obtulit caput: ſollemnemque familiæ ſuæ conſecrationem in victoriæ pretium redegit.

Digitized by Google

Bellum Tarentinum, & cum Pyrrho rege.
CAP. XVIII.

SEquitur bellum Tarẽtinum, vnum quidem titulo & nomine: ſed victoria multiplex. Hoc enim Campanos, Apulos, atque Lucanos, & caput belli Tarentinos, id eſt, totam Italiam, & cum iſtis omnibus Pyrrhum, clariſſimum Græciæ regem, vna veluti ruina pariter inuoluit: vt eodem tempore & Italiam conſummaret, & tranſmarinos triumphos auſpicaretur. Tarẽtus Lacedæmoniorum opus, Calabriæ quondam, & Apuliæ, totiuſque Lucaniæ caput, tum magnitudine & muris, portúque nobilis, tum mirabilis ſitu: quippe in ipſis Adriatici maris faucibus poſita, in

omnes terras, Hiſtriam, Illyricum, Epirum, Achaiam, Africam, Siciliam vela dimittit. Imminet portui ad proſpectũ maris poſitũ maius theatrum: quod quidem cauſa miſeræ ciuitati fuit omnium calamitatum, Ludos forte celebrabant, quum adremigantem littori Romanam claſſem inde vident: atque hoſtem rati, emicant, ſine diſcrimine inſultant. qui autem, aut vnde Romani, nec ſatis norant. Aderat ſine mora querelã ferens legatio. hanc quoque fœde per obſcœnam, turpémque dictu cõtumeliam violant. ex hinc bellum. ſed apparatus horribilis, quum tot ſimul populi pro Tarentinis conſurgerent, omnibúſque vehementior Pyrrhus: qui ſemigræcam ex Lacedæmoniis conditoribus ciuitatem vindicaturus, cum totius

tius viribus Epiri, Theſſaliæ, Macedoniæ, incognitíſque in id tempus elephantis, mari, terra, viris, equis, armis, addito inſuper ferarum terrore, veniebat. Apud Heracleam, & Campaniæ fluuium Lirim, Leuino conſule, prima pugna: quæ tam atrox fuit, vt Ferentanæ turmæ præfectus Obſidius inuectus in regem turbauerit, coëgeritq; proiectis inſignibus prælio excedere. Actum erat, niſi elephanti conuerſi in ſpectaculum belli, procurriſſent: quorum cùm magnitudine, tum deformitate, & nouo odore ſimul ac ſtridore conſternati equi, quum incognitas ſibi belluas amplius quàm erant, ſuſpicarentur, fugam ſtragémque late dederunt. In Apulia deinde apud Aſculum melius dimicatum eſt, Curio Fabri-

cióque conſulibus. iam quippe belluarum terror exoleuerat, & Caius Minucius quartæ legionis haſtatus, vnius proboſcide abſciſſa, mori poſſe belluas oſtenderat. Itaque & in ipſas pila congeſta ſunt, & in turres vibratæ faces, tota hoſtium agmina ardentibus ruinis operuere: nec ante cladi finis fuit, quàm nox dirimeret: poſtremúſque fugientium ipſe rex à ſatellitibus humero ſaucius in armis ſuis referretur. Lucaniæ ſupræma pugna ſub Aruſinis quos vocant, campis, ducibus iiſdem, qui ſuperius: ſed tunc ad totam victoriam, exitum, quem datura virtus fuit, caſus dedit. Nam productis in primam aciem rurſus elephantis, vnum ex his pullum adacti in caput teli grauis ictus auertit: qui quum per ſtra-

gem ſuorum percurrens, ſtridore quereretur, mater agnouit, & quaſi vindicatura exiluit: tum omnia circa quaſi hoſtilia graui timore permiſcuit. ac ſic cædem feræ, quæ primam victoriam abſtulerant, ſecunda parem fecerant, tertiam ſine controuerſia tradidere. Nec vero tantum armis, & in campis, ſed conſiliis quoque & domi intrà Vrbem cum rege Pyrrho dimicatum eſt. Quippe poſt primam victoriam rex callidus, intellecta virtute Romana, ſtatim deſperauit armis: ſéque ad dolos contulit. Nam interemptos cremauit, captiuóſque indulgenter habuit, & ſine pretio reſtituit. Miſſiſque deinde legatis in Vrbem omni modo annixus eſt, vt in amicitiam reciperetur. Sed bello & pace, foris & domi, omnem in par-

Digitized by Google

cióque conſulibus. iam quippe belluarum terror exoleuerat, & Caius Minucius quartæ legionis haſtatus, vnius proboſcide abſciſſà, mori poſſe belluas oſtenderat. Itaque & in ipſas pila congeſta ſunt, & in turres vibratæ faces, tota hoſtium agmina ardentibus ruinis operuere: nec ante cladi finis fuit, quam nox dirimeret: poſtremúſque fugientium ipſe rex a ſatellitibus humero ſaucius in armis ſuis referretur. Lucaniæ ſupræma pugna ſub Aruſinis quos vocant, campis, ducibus iiſdem, qui ſuperius: ſed tunc ad totam victoriam, exitum, quem datura virtus fuit, caſus dedit. Nam productis in primam aciem rurſus elephantis, vnum ex his pullum adacti in caput teli grauis ictus auertit: qui quum per ſtra-

gem ſuorum percurrens, ſtridore quereretur, mater agnouit, & quaſi vindicatura exiluit: tum omnia circa quaſi hoſtilia graui timore permiſcuit. ac ſic cædem feræ, quæ primam victoriam abſtulerant, ſecunda parem fecerant, tertiam ſine controuerſia tradidere. Nec vero tantum armis, & in campis, ſed conſiliis quoque & domi intra Vrbem cum rege Pyrrho dimicatum eſt. Quippe poſt primam victoriam rex callidus, intellecta virtute Romana, ſtatim deſperauit armis: ſéque ad dolos contulit. Nam interemptos cremauit, captiuóſque indulgenter habuit, & ſine pretio reſtituit. Miſſiſque deinde legatis in Vrbem omni modo annixus eſt, vt in amicitiam reciperetur. Sed bello & pace, foris & domi, omnem in par-

tem Romana virtus tum ſe probauit: nec alia magis, quàm Tarentina victoria oſtendit *populi Romani fortitudinem*, *ſenatus ſapientiam*, *ducum magnanimitatem*. Quinam illi fuerunt viri, quos ab elephantis primo prœlio obtritos accepimus? omnium vulnera in pectore: quidam hoſtibus ſuis immortui: omnium in manibus enſes, & relictæ in vultibus minæ, & in ipſa morte ira viuebat. Quod adeò Pyrrhus miratus eſt, vt diceret: *O quàm facile erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis!* Quæ autem eorum, qui ſuperfuerunt, in reparando exercitu feſtinatio? quum Pyrrhus, Video me, inquit, plane Herculis ſydere procreatum, cui quaſi ab angue Lernæo, tot cæſa hoſtium capita de ſangui-

ne ſuo renaſcuntur. Quis autem ille ſenatus fuit? quum perorante Appio Cæco, pulſi cum muneribus ſuis ab Vrbe legati, interroganti regi ſuo, quid de hoſtium ſede ſentirent: *Vrbem templum ſibi viſum, ſenatum regum eſſe confiterentur.* Qui porro ipſi duces vel in caſtris? quum medicum venale regis Pyrrhi caput afferentem, Curius remiſit: Fabricius oblatam ſibi à rege imperij partem repudiauit. vel in pace? quum Curius fictilia ſua Samnitico præferret auro: Fabricius decem pondo argenti circa Rufinum conſularem virum, quaſi luxuriam cenſoria grauitate damnaret. Quis ergo miretur his moribus, virtute, militia, victorem Populum Romanum fuiſſe? vnóque bello Tarentino intra qua-

driennium maximam partem Italiæ, fortiſſimas gentes, opulentiſſimas vrbes, vberrimáſque regiones in ditionem redegiſſe? Aut quid adeò fidem ſuperet, quàm ſi principia belli cum exitu conferantur? Victor primo prœlio Pyrrhus, totam trementem Campaniam, Lirim, Fregelláſque populatus, prope captam Vrbem à Præneſtina arce proſpexit: & à viceſimo lapide, oculos trepidæ ciuitatis, fumo, ac puluere impleuit. Eodem poſtea bis exuto caſtris, bis ſaucio, & in Græciam ſuam trans mare ac terras fugato, pax & quies & tanta adeò de opulentiſſimis tot gentibus ſpolia, vt victoriam ſuam Roma non caperet. Nec enim temere vllus pulchrior in Vrbem, aut ſpecioſior triumphus in-

trauit. Ante hunc diem nihil, niſi pecora Volſcorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitum arma, vidiſſes: tum ſi captiuos aſpiceres, Moloſſi, Theſſali, Macedones, Bruttius, Apulus, atque Lucanus: ſi pompas, aurum, purpura, ſigna, tabulæ, Tarentínæque deliciæ. Sed nihil libentius Populus Romanus aſpexit, quam illas quas timuerat, cum turribus ſuis belluas: quæ non ſine ſenſu captiuitatis, ſummiſſis ceruicibus, victores equos ſequebantur.

Bellum Picenum.

CAP. XIX.

OMnis mox Italia pacem habuit. Qui enim poſt Tarentum auderent? niſi quòd

Bibliotheca S. M.ae Jean. pontnig. In Urbe

vltro perſequi ſocios hoſtium placuit. Domiti ergo Picentes, & caput gentis Aſculum, Sempronio duce: qui tremente inter prœlium campo, Tellurem deam, promiſſa æde, placauit.

Bellum Sallentinum.
CAP. XX.

SAllentini Picentibus additi, capútque regionis Brundusium cum inclyto portu, Marco Attilio duce. Et in hoc certamine, victoriæ pretium templum ſibi paſtoria Pales vltro popoſcit.

Bellum Volſinenſe.
CAP. XXI.

POſtremi Italicorum in fide manſere Volſini, opulentiſſimi Etruſcorum, imploran-

tes opem aduerſus ſeruos quõdam ſuos: qui libertatem à dominis datam, in ipſos erexerant: tranſlatáque in ſe republica, dominabantur. Sed hi quoque, duce Fabio Gurgite, pœnas dederunt.

De ſeditionibus.
CAP. XXII.

HÆc eſt ſecunda ætas populi Romani & quaſi Adoleſcentia: qua maxime viruit, & quodam flore virtutis exarſit, ac ſeruiuit. Itaque inerat quædam adhuc *ex paſtoribus feritas. quiddam ſpirabat indomitum.* Inde eſt, quòd exercitus Poſtumium Imperatorem, inficiantem, quas promiſerat prædas, facta in caſtris ſeditione, lapidauit: quòd ſub Appio Claudio noluit vincere ho-

Digitized by Google

ſtem, quum poſſet: quòd duce Volerone, detrectantibus pleríſque militiam fracti conſulis faſces: inde, quòd clariſſimos principes, quum aduerſarentur voluntati ſuæ, exulatione multauit: vt Coriolanum colere agros iubentem, nec minus ille襲 ferociter iniuriam armis vindicaſſet, niſi quòd iam inferentem ſigna filium, mater Veturia lacrymis ſuis exarmauit: vt ipſum Camillum, quòd inique inter plebem & exercitum diuiſiſſe Veientem prædam videretur. Sed hic melior, obſeſſis in capta Vrbe conſuluit: & mox ſupplices de hoſte Gallo vindicauit. Cum Senatu quoque vehementius æquo bonóque certatum eſt, adeò, vt relictis ſedibus ſolitudinem & interitum patriæ ſuæ minaretur.

Digitized by Google

Cap. XXIII.

PRima diſcordia ob impotentiam fœneratorum: quibus in terga quoque ſeruiliter ſæuientibus, in Sacrum montem plebs armata receſſit: ægréque, nec niſi Tribunos impetraſſet, Menenij Agrippæ facundi & ſapientis viri auctoritate, reuocata eſt. Extat orationis antiquæ ſatis efficax ad concordiam fabula, qua diſſediſſe inter ſe quondam humanos dixit artus, quòd omnibus opere fungentibus, ſolus venter immunis ageret: deinde moribundos à ſeiunctione rediiſſe in gratiam, quando ſenſiſſent, quòd eius opera redactis in ſanguinem cibis irrigarentur.

Digitized by Google

Cap. XXIIII.

SEcundam in Vrbe media decemuiratus libido conflauit. Allatas à Græcia leges, decem principes lecti iubente populo conſcripſerant: ordinatáque erat in duodecim tabulis tota iuſtitia: quum tamen traditos faſces regio quodam furore retinebant. Ante cæteros Appius eò inſolentiæ elatus eſt, vt ingenuam virginem ſtupro deſtinaret, oblitus & Lucretiæ, & regum, & iuris, quod ipſe compoſuerat. Itaque quum oppreſſam iudicio filiam, trahi in ſeruitutem videret Virginius pater, nihil cunctatus, in medio foro manu ſua interfecit: admotíſque ſignis commilitonum, totam eam dominationem obſeſſam armis, in car-

Digitized by Google

cerem & catenas ab Auentino monte detraxit.

Cap. XXV.

TErtiam ſeditionem incitauit matrimoniorum dignitas, vt plebeij cum patriciis iungerentur: qui tumultus in monte Ianiculo duce Canuleio Tribuno plebis exarſit.

Cap. XXVI.

QVartam honorũ cupido, vt plebeij quoque magiſtratus crearentur. Fabius Ambuſtus duarum pater, alteram Sulpicio patricij ſanguinis dederat, alteram plebeio Stoloni. Hæc quodam tempore, quòd lictoriæ virgæ ſonum ignotum penatibus ſuis expauerat, à ſorore ſatis inſolenter irriſa,

Digitized by Google

iniuriam non tulit. Itaque nactus tribunatum, honorum & magiſtratuum cóſortium, quáuis inuito ſenatui extorſit. Verum *in his ipſis ſeditionibus principem populum non immerito ſuſpexeris. Siquidem nunc libertatem, nunc pudicitiam, tum natalium dignitatem, honorum decora & inſignia vindicauit: intérque hæc omnia nullius acrior cuſtos, quàm libertatis fuit, nulláque in pretium eius potuit largitione corrumpi, quum vt in magno, & in dies maiore populo, interim perniciosi ciues exiſterent.* Spurium Caſſium, Agraria lege, Mælium, largitione, ſuſpectum regiæ dominationis, præſenti morte multauit. ac de Spurio quidem ſupplicium pater ipſius ſumpſit: hunc Quinctij dictatoris imperio in medio foro magiſter equitum Serui-

Digitized by Google

lius Ahala confodit. Manlium vero Capitolij vindicem, quia pleróſque debitorum liberauerat, altius ſe, & inciuilius efferentem, ab illa, quam defenderat, arce deiecit. Talis domi, ac foris, talis pace bellóque Populus Romanus, fretum illud Adoleſcentiæ, id eſt, ſecundam imperij ætatem habuit: in qua totam, inter Alpes, fretúmque, Italiam armis ſubegit.

Bibliotheca S. M.e Trans
pontina [illegible] Vrbe

Digitized by Google

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

DOMITA ſubactáque Italia, Populus Romanus prope quingenteſimum annum agens, quum bona fide adoleuiſſet: ſi quod eſt robur, ſi qua iuuenta, tum ille vere robuſtus & iuuenis, & par orbi terrarum eſſe cœpit. Itaque (mirum, & incredibile dictu) qui prope quingentis annis domi luctatus eſt (adeò difficile fuerat dare Italiæ caput) his ducentis annis, qui ſequuntur, Africam, Europam, Aſiam, totum denique orbem terrarum bellis, victoriíſque peragrauit.

Primum

Digitized by Google

Primum bellum Punicum.
Cap. II.

IGitur victor Italiæ Populus, quum à terra fretum vſque veniſſet, more ignis, qui obuias populatus incendio ſiluas, interueniente flumine abrumpitur, pauliſper ſubſtitit. Mox quum videret opulentiſſimam in proximo prædam, quodammodo Italiæ ſuæ abſciſam, & quaſi reuulſam, adeò cupiditate eius exarſit, vt quatenus nec mole iungi, nec pontibus poſſet, armis bellóque iungenda, & ad continentem ſuum reuocanda bello videretur. Sed ecce vltro ipſis viam pandentibus fatis, nec occaſio defuit quum de Pœnorum impotentia, fœderata Siciliæ ciuitas Meſſana quereretur. Affectabat enim vt

Romanus, ita Pœnus Siciliam: &eodem tempore, paribus vterque votis, ac viribus, imperium orbis agitabat. Igitur ſpecie quidem ſocios iuuandi, re autem ſollicitante præda, quanquam territaret nouitas rei (tanta in virtute fiducia eſt) tamen ille rudis, ille paſtorius populus, veréque terreſter, oſtendit nihil intereſſe virtutis, equis an nauibus, terra an mari dimicaretur. Appio Claudio conſule, primùm, fretum ingreſſus eſt, fabuloſis infame monſtris, æſtúque violentum: ſed adeò nõ eſt exterritus, vt illam ipſam ruentis æſtus violentiam pro munere amplecteretur: ſtatimque ac ſine mora Hieronem Syracuſanum regem tanta celeritate vicit, vt *ille ipſe ſe prius victũ, quàm hoſtem videret*, fateretur. Duillio, Cornelióque conſuli-

bus etiam mari congredi auſus eſt. Tum quidem ipſa velocitas claſſis comparatæ, victoriæ auſpicium fuit. Intra enim ſexageſimum diem quam cæſa ſilua fuerat, centum ſexaginta nauiū claſſis in anchoris ſtetit, vt non arte factæ, ſed quodam munere deorum conuerſæ in naues, atque mutatæ arbores viderētur. Prœlij vero forma mirabilis: quum illas celeres, volucreſque hoſtium naues, hæ graues tardæque comprehenderent. Longe illis nauticæ artes, detorquere remos, & ludificari fuga roſtra. Iniectæ enim ferreę manus, machinæque aliæ, ante certamen multum ab hoſte deriſæ: coactique hoſtes quaſi in ſolido decernere. Victor ergo apud Liparas, merſa, & fugata hoſtiū quod claſſe, primū illū maritimū egit triūphum. Cuius ꝙ gaudiū

fuit? quuum Duillius Imperator non contentus vnius diei triumpho, per vitam omnem, vbi a cena rediret, prælucére funalia, præcinere ſibi tibias iuſſit, quaſi quotidie triumpharet. Præ tanta victoria leue huius prœlij damnum fuit. Alter conſulum interceptus Cornelius Aſina: qui ſimulato colloquio euocatus, atque ita oppreſſus fuit, perfidiæ Punicæ documẽtum. Calatino dictatore, fere omnia præſidia Pœnorum Agrigento, Drépanis, Panormo, Eryce, Lilybeo detraxit. Trepidatum eſt ſemel circa Camerinenſium ſaltum, ſed eximia virtute Calpurnii Flãmæ tribuni militum euaſimus, qui lecta trecentorum manu, infeſtum & inſeſſum ab hoſtibus tumulum occupauit, adeóque moratus hoſtem, dum exercitus omnis

euaderet: ac ſic pulcherrimo exitu, Thermopylarum, & Leonidæ famã adæquauit: hoc illuſtrior noſter, quòd expeditioni tantæ ſuperfuit, & ſuperuixit licet nihil ſcripſerit ſanguine. Lucio Cornelio Scipione, quum iam Sicilia ſuburbana eſſet populi Romani prouincia, ſerpente latius bello, in Sardiniam annexámque Corſicam tranſit: vbi & ſic Caralæ vrbis excidio incolas terruit, adeóque omneis terra, mari Pœnos expugnauit, vt iam victoriæ nihil niſi Africa ipſa reſtaret. Marco Attilio Regulo duce iam in Africam nauigabat bellum. Nec deerant, qui ipſo Punico maris nomine, ac terrore deficerent, augente inſuper Tribuno Mannio metum: in quem, niſi paruiſſet, ſecuri diſtricta, Imperator metu mortis nauigandi

fecit audaciam. Mox ventis, remiſque properatum eſt: tantúſque terror hoſtici aduentus Pœnis fuit, vt apertis pæne portis Carthago caperetur. Prima, belli præmium fuit ciuitas Clypea: prima enim à Punico littore quaſi arx & ſpecula, procurrit. Et hæc, & trecenta amplius Caſtella vaſtata ſunt. Nec cum hominibus, ſed *cum monſtris quoque dimicatum eſt*, quum quaſi in vindictam Africæ nata miræ magnitudinis ſerpens, poſita apud Bragadam caſtra vexaret. Sed omnium victor Regulus, quum terrorem nominis ſui late circumtuliſſet, quumque magnam vim iuuentutis, ducéſque ipſos aut cecidiſſet, aut haberet in vinculis, claſſémque ingenti præda onuſtam, & triumpho grauem, in Vrbem præ-

Digitized by Google

miſiſſet: iam ipſam belli caput Carthaginem vrgebat obſidio, ipſíſque portis inhærebat. Hîc paulum circumacta fortuna eſt, tantum, vt plura eſſent Romanæ virtutis inſignia: cuius fere *magnitudo calamitatibus approbatur*. Nam conuerſis ad externa auxilia hoſtibus, quum Xanthippum illis ducem Lacedæmon miſiſſet, à viro militiæ peritiſſimo vincimur. Tum fœda clades, Romaníſque vſu incognita, viuus in manus hoſtium venit fortiſſimus Imperator. Sed ille quidem par tantæ calamitatis fuit. Nam nec Punico carcere infractus eſt, nec legatione ſuſcepta. Quippe diuerſa, quàm hoſtes mandauerant, cenſuit, ne pax fieret, ne commutatione captiuorum reciperetur. Sed nec illo voluntario ad hoſtes ſuos reditu,

Bibliotheca ... Marsyonini ...

nec vltimo ſiue carceris, ſiue crucis ſupplicio deformata maieſtas: imo his omnibus admirabilior, quid aliud quàm *victus de victoribus*, *atque etiam*, quia Carthago non ceſſerat, *de fortuna triumphauit?* Populus autem Romanus multo acrior, infeſtiórque pro vltione Reguli, quàm pro victoria fuit. Metello igitur conſule ſpirantibus altius Pœnis, & reuerſo in Siciliam bello apud Panormum ſic hoſtes cecidit, vt nec amplius eam inſulam concitarent. Argumentum ingentis victoriæ, centum circiter elephantorum captiuitas: ſic quoque magna præda, ſi gregem illum non bello, ſed venatione cepiſſet. Publio Claudio conſule, non ab hoſtibus, ſed à diis ipſis ſuperatus eſt, quorum auſpicia contempſerat: ibi

ſtatim claſſe demerſa, vbi ille præcipitari pullos iuſſerat, quòd pugnare ab his vetaretur. Marco Fabio Buteone conſule, claſſem hoſtium in Africo mari apud Ægimurum iam in Italiam vltro nauigantem cecidit. Quantus ô tunc triumphus tempeſtate intercidit, quum opulenta præda, claſſis aduerſis acta ventis, naufragio ſuo Africam & Syrtes, omnium imperia gentium, inſularum littora, impleuit! Magna clades, ſed non ſine aliqua principis populi dignitate: interceptam tempeſtate victoriam, & triumphum, periiſſe naufragio. Et tamen quum Punicæ prædæ omnibus promontoriis, inſuliſque fruſtarẽtur & fluitarent, populus Romanus triumphauit. Lutatio Catulo conſule tandem bello finis impoſitus apud inſulas, quibus

nomen ÆGATES: nec maior alias in mari pugna, quippe commeatibus, exercitu, propugnaculis, armis, grauis hoſtium claſſis, & in ea quaſi tota Carthago: quod ipſum exitio fuit. Romana claſſis prompta, leuis, expedita, & quodam genere caſtrenſis, ad ſimilitudinē pugnæ equeſtris, ſic remis, quaſi habenis agebatur: & in hos, vel in illos mobilia roſtra, ſpeciem viuentium præferebant. Itaque momento temporis laceratæ hoſtium rates, totum inter Siciliam Sardiniámque pelag° naufragio ſuo operuerunt. Tanta denique fuit illa victoria, vt de excindendis hoſtium mœnibus non quæreretur. Superuacuum viſum eſt in arcem, muroſque ſæuire, quum iam in mari eſſet deleta Carthago.

Digitized by Google

Bellum Liguſticum.
Cap. III.

PEracto Punico bello, ſequuta eſt breuis ſane, & quaſi ad recipiendum ſpiritum requies. argumētúmque pacis, & bona fide ceſſantium armorum, tunc primum poſt Numam clauſa fuit porta Iani: ſed ſtatim ac ſine mora patuit. Quippe iam Ligures, iam Inſubres Galli, necnon & Illyrii laceſſebant. ſic de ſub Alpibus, id eſt, de ſub ipſis Italiæ faucibus gentes, deo quodam aſſidue incitante, ne rubiginem, ac ſitum ſcilicet arma ſentirent: denique ita cotidiani, & quaſi domeſtici hoſtes tirocinia militum imbuebant, nec aliter vtraque gente, quàm quaſi *cote quadam, populus Romanus ferrum ſua acuebat vir-*

tutis. LIGVRES imis Alpium iugis adhærentes inter Varum & Macram flumen, implicitóſque dumis ſilueſtribus, maior aliquanto labor erat inuenire, quàm vincere. Tutum locis, & fuga, durũ, atque velox genus, ex occaſione magis latrocinia, quàm bella faciebat. Itaque quũ diu multûmque eluderẽt Salyi, Deceates, Oxybii, Euburiates, Ingauni, tandem Fuluius latebras eorum ignibus ſepſit: Bæbius in plana deduxit: Poſtumius ita exarmauit, vt vix reliquerit ferrum, quo terra coleretur.

Bellum Gallicum.
CAP. IIII.

GAllis Inſubribus, & his accolis Alpium, animi ferarum corpora plus quàm humana erant: ſed experimento

deprehenſum eſt, quippe ſicut *primus impetus eis maior, quàm virorum eſt, ita ſequens minor, quàm feminarum*. Alpina corpora humenti cælo educata, habent quiddam ſimile cum niuibus ſuis: quę mox vt caluere pugna, ſtatim in ſudorem eunt: & leui motu quaſi ſole, laxantur. Hi ſæpę & alias, ſed Britomaro duce, *non prius ſoluturos ſe baltea, quàm Capitolium aſcendiſſent*, iurauerant. Factum eſt. Victos enim Æmilius in Capitolio diſcinxit. Mox Aſtrionico duce vouere de noſtrorum militum præda Marti ſuo torquem. Intercepit Iupiter votum. Nam de torquibus eorum aureum trophæum Ioui Flaminius erexit. Viridomaro rege Romana arma Vulcano promiſerant: aliorſum vota ceciderunt. Occiſo enim rege Marcellus tertia poſt Ro-

mulum patrem Feretrio Ioui arma ſuſpendit.

Bellum Illyricum.
Cap. V.

ILlyrii, ſeu Liburni ſub extremis Alpium radicibus agunt inter Arſiam, Titiúmque flumẽ, longiſſime per totum Adriani maris littus effuſi Hi regnante Teuta muliere, populationibus non contenti, *licentiæ ſcelus addiderũt*. Legatos quippe noſtros, ob ea quæ deliquerant, iure agentes, nec gladio quidem, ſed vt victimas, ſecuri percutiunt. præfectos nauium, igne comburunt, idque, *quo indignius foret mulier imperabat*. Itaque Cnæo Fuluio Centimalo duce late domantur. Strictæ in principum colla ſecures, legatorum manibus litauere.

Digitized by Google

Bellum Punicum ſecundum. Cap. VI.

POſt primum Punicum bellum, vix quadriennii requies, ecce alterum bellū: minus quidē ſpatio (nec enim amplius quam decem & octo annos habet) ſed adeò cladium atrocitate terribilius, vt ſi quis conferat damna vtriuſque populi, ſimilior victo ſit populus, qui vicit. Pudebat nobilem populum (ablatum mare, captæ inſulæ) dare tributa, quæ iubere conſueuerat. Hinc vltionem puer Annibal ad aram patri iurauerat. nec remorabatur. Igitur in cauſa belli Saguntus deleta eſt, vetus Hiſpaniæ ciuitas, & opulenta, fideíque erga Romanos magnū quidē, ſed triſte monumentū, quam in libertatē

Digitized by Google

communi fœdere exceptam, Annibal cauſas nouorum motuum quærens, & ſuis, & ipſorũ manibus euertit, vt Italiam ſibi rupto fœdere aperiret. *Summa Fœderum Romanis religio eſt*: itaque ad auditum ſociæ ciuitatis obſidium, memores icti cum Pœnis quoque fœderis, non ſtatim ad arma procurrunt, dum prius more legitimo queri malunt. Interim iam nouem menſibus feſſi fame, machinis, ferro, & igne, *verſa denique in rabiem fide*, immanem in foro excitant rogum: tum deſuper ſe ſuóſque cum omnibus opibus ſuis ferro, & igni corrumpunt. Huius tantæ cladis auctor Annibal poſcitur. Tergiuerſantibus Pœnis, dux legationis. *Quæ*, inquit, *mora eſt?* Fabius. *In hoc ego ſinu bellum pacémque porto: vtrum eligitis?* Succlamantibus: *Bellum.*

Bellum.

Bellum igitur, inquit *accipite*: & excuſſo in mediam curiam togæ gremio, non ſine horrore, quaſi pláne ſinu bellum ferret, effudit. Similis exitus belli initio fuit. nam quaſi has inferias ſibi Saguntinorum vltimæ diræ in illo publico patricidio, incendióque mãdaſſet, ita Manibus eorum, vaſtatione Italiæ, captiuitate Africæ, ducum & regum, qui id geſſere bellum exitio parentatum eſt. Igitur vbi ſemel ſe in Hiſpania mouit illa grauis & luctuoſa Punici belli vis atque tempeſtas: deſtinatúmque Romanis iam diu fulmen, Saguntino igne conflauit, ſtatim quodam impetu rapta, medias perfregit Alpes, & in Italiam ab illis fabuloſæ altitudinis niuibus, velut cælo miſſa, deſcendit. Ac primi quidem impetus turbo inter Padum, &

Digitized by Google

Ticinum, valido ſtatim fragore detonuit. Tunc Scipione duce fuſus exercitus. ſaucius & ipſe veniſſet in manus hoſtium Imperator, niſi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipſa morte rapuiſſet. Hic erit Scipio, qui in exitium Africæ creſcit, nomen ex malis eius habiturus. Ticino Trebia ſuccedit. Hîc ſecunda belli Punici procella deſæuit, Sempronio conſule. Tunc callidiſſimi hoſtes frigidum, & niualem nacti diem, quum ſe ignibus prius, oleóque fouiſſent (horribile dictu) homines a meridie, & ſole venientes, noſtra nos hieme vicerunt, Traſimênus lacus, tertium fulmen Annibalis, Imperatore Flaminio. Ibi quoque ars noua Punicæ fraudis. quippe nebula lacus, paluſtribúſque virgultis tectus eques,

terga ſubito pugnantium inuaſit. Nec de diis poſſumus queri. imminentem quippe temerario duci cladem prædixerant inſidētia ſignis examina, & aquilæ prodire nolentes, & commiſſam aciem ſequutus ingens terræ tremor: niſi illum horrorem ſoli, equitum virorumque diſcurſus, & mora vehementius arma fecerunt. Quartum, id eſt, pæne vltimum vulnus imperij, CANNÆ, ignobilis Apuliæ vicus, ſed magnitudine cladis emerſit: & quadraginta milliū cæde parta nobilitas. Ibi in exitiū infelicis exercitus, dux, terra, cælum, dies, tota denique rerum natura conſenſit. Si quidē non contentus ſimulatis tranſfugis Annibal, qui mox terga pugnantium ceciderunt, inſuper callidiſſimus Imperator, patentibus in campis, obſeruato

loci ingenio, quòd & ſol ibi acerrimus, & plurimus puluis, & Eurus ab Oriente ſemper quaſi ad conſtitutum, ita inſtruxit aciem, vt Romanis aduerſus hæc omnia obuerſis, quaſi ſecundum cælum tenens, vento, puluere, ſole pugnaret. Itaque duo maximi exercitus cæſi ad hoſtium ſatietatem, donec Annibal diceret militi ſuo, *Parce ferro.* Ducum effugit alter, alter occiſus eſt: dubium vter maiore animo. Paulũ puduit, Varro non deſperauit. Documẽta cladis, cruentus aliquandiu Aufidus, pons de cadaueribus, iuſſu ducis, factus in torrente Vergelli, modij duo anulorum Carthaginem miſſi, dignitáſque equeſtris taxata menſura. Dubium deinde non erat, quin vltimum illum diem habitura fuerit Roma, quintumque intra diem

epulari Annibal in Capitolio potuerit, ſi (quod Pœnum illum dixiſſe Adherbalem Bomicaris ferunt,) *Annibal quemadmodum ſciret vincere, ſic uti victoria ſciſſet.* Tum quidem illum vt dici vulgo ſolet, aut fatum Vrbis imperaturæ, aut ipſius mens mala, & auerſi à Carthagine dij, in diuerſum abſtulerunt. Quum victoria poſſet vti, frui maluit, relictaque Roma, Campaniam Tarentúmque peragrare: vbi mox & ipſe & exercitus ardor elanguit, adeò, vt verum dictum ſit, Capuam Annibali Cannas fuiſſe. Siquidem inuictum Alpibus, indomitum armis, Campaniæ (quis crederet?) ſoles & tepentes fontibus Baiæ, ſubegerunt. Interim reſpirare Romanus & quaſi ab inferis emérgere. Arma non erant, detracta ſunt templis. deerat iu-

uentus, in ſacramentum militiæ liberata ſeruitia. egebat ærarium, opes ſuas libens ſenatus in medium protulit: nec præter quod in bullis ſingulisque anulis erat, quicquam ſibi auri reliquere. Eques ſequutus exẽplum, imitatæque equitem tribus. denique vix ſuffecere tabulæ, vix ſcribarum manus, Læuino, Marcellóque conſulibus, quum priuatæ opes in publicum deferrentur. Quid autem in eligendis magiſtratibus, quæ centuriarum ſapientia, quum iuniores à ſenioribus conſilium de creandis Conſulibus petiuere? Quippe aduerſus hoſtem totiens victorem, tam callidum, non virtute tantum, ſed ſuis etiam pugnare conſiliis oportebat. Prima redeuntis, & vt ſic dixerim, reuiuiſcentis imperij ſpes Fabius fuit: qui no-

uam de Annibale victoriã cõmentus eſt, non pugnare. Hinc illi cognomen nouum, & Reipublicæ ſalutare, Cunctator. Hinc illud ex populo, vt imperij ſcutum vocaretur. Itaque per Samnium totum, per Falernos Gauranoſque ſaltꝰ ſic macerauit Annibalem, vt qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur. Inde Claudio Marcello duce etiam congredi auſus eſt. Cominus venit, & pepulit è Campania ſua, & ab obſidione Nolæ vrbis excuſſit. Auſus & Sempronio Graccho duce per Lucaniam ſequi, & premere terga cedentis: quamuis tunc (ô pudor!) manu ſeruili pugnaret. Nam hucuſque tot mala compulerant: ſed libertate donati, fecerant de ſeruitute Romanos. O horribilem in tot aduerſis fiduciam! ô ſin-

gularem animum ac ſpiritum populi Romani! tam arctis afflictiſque rebus, quum de Italia ſua dubitaret, auſus eſt tamen in diuerſa reſpicere, quumque hoſtes in iugulo per Campaniam Apuliámque volitarent, mediámque iam de Italia Africam facerent, eodem tempore & hunc ſuſtinebat, & in Siciliam, Sardiniam, Hiſpaniam, diuiſa per terrarum orbem arma mittebat. Sicilia mandata Marcello, nec diu reſtitit. Tota enim inſula in vna vrbe ſuperata eſt. Grande illud, & ante id tempus, inuictum caput SYRACVSÆ, quamuis Archimedis ingenio defenderentur, aliquando ceſſerunt. Longe illi triplex murus, totidémque arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus Arethuſæ, niſi quod hactenus profuere, vt

pulchritudini victæ vrbis parceretur. Sardiniam Gracchus arripuit. nihil illi gentium feritas, INSANORVMQVE (nam ſic vocantur) immanitas montium profuere. Sæuitum in vrbes, vrbémque vrbium Caralim, vt gens contumax, vilíſque mortis, ſaltem deſiderio patrij ſoli domaretur In HISPANIAM miſſi Cnæus, & Publius Scipiones, pæne totam Pœnis eripuerát, ſed inſidijs Punicæ fraudis oppreſſi rurſus amiſerant, magnis quidem illi prœliis, quum Punicas opes cecidiſſent: ſed Punicæ inſidiæ alterũ ferro caſtra metantem, alterum quum euaſiſſet in turrim, cinctum facibus oppreſſerunt. Igitur in vltionem patris, ac patrui miſſus cum exercitu Scipio, cui tam grande de Africa nomen fata decreuerant, bellatricem illam

viris armiſque nobilem Hiſpaniam, illam ſeminarium hoſtilis exercitus, illam Annibalis eruditricem (incredibile dictu) totam à Pyrenæis montibus in Herculis columnas, & Oceanum, recuperauit, neſcias citius, an facilius. quàm velociter, quatuor anni fatentur: quàm facile, vel vna ciuitas probat. eodem quippe, quo obſeſſa eſt die, capta eſt: oménque Africanæ victoriæ fuit, quòd tam facile victa eſt Hiſpana Carthago. Certum eſt tamen ad profligandam prouinciam maxime profeciſſe ſingularem ducis ſanctitatem: quippe qui captiuos pueros, puelláſque præcipuæ pulchritudinis, barbaris reſtituerit, ne in conſpectum quidem ſuum paſſus adduci, ne quid de virginitatis integritate delibaſſe ſaltē ocu-

lis videretur. Hæc inter diuerſa terrarum populus Romanus: nec ideo tamen Italiæ viſceribus inhærentem ſummouere poterat Annibalem. Pleraque ad hoſtem defecerant: & dux acerrimus, contra Romanos Italicis quoque viribus vtebatur. Iam tamen eum plerisque oppidis, & regionibus excuſſeramus. Tarentus ad nos redierat: iam & Capua, ſedes & domus, & patria altera Annibalis, tenebatur: cuius amiſſio tantum Pœno duci dolorem dedit vt inde totis viribus Romam conuerteretur. O populum dignum orbis imperio! dignum omnium fauore, & admiratione hominum, ac deorum! cōpulſus ad vltimos metus, ab incepto non deſtitit: & de ſua vrbe ſollicitus, Capuam tamen non omiſit, ſed parte exercitus

ſub Appio conſule relicta, parte Flaccum in vrbem ſequuta, abſens ſimul, præſenſque pugnabat. Quid ergo miramur, mouenti caſtra à tertio lapide Annibali, iterum ipſos deos, deos inquam, (nec fateri pudebit) reſtitiſſe? Tanta enim ad ſingulos illius motus vis imbrium effuſa, tanta ventorum violentia coorta eſt, vt diuinitus hoſtem ſummoueri, non à cælo, ſed ab Vrbis ipſius mœnibus, & Capitolio videretur. Itaque fugit, & ceſſit, & in vltimum ſe Italiæ recepit ſinũ quum Vrbem tãtum non adoratam reliquiſſet. Parua res dictu, ſed ad magnanimitatẽ populi Romani probandam ſatis efficax: quòd illis ipſis, quibus obſidebatur diebus, ager quem Annibal caſtris inſederat, venalis Romæ fuit: haſtæque ſub-

iectus, inuenit emptorem. Voluit Annibal contra fiduciam imitari: ſubiecitque argentarias Vrbis tabernas. nec ſector inuentus eſt, vt ſcias, etiam præſagia fatis fuiſſe. Nihil actū erat tanta virtute, tanto fauore etiam deorum. ſi quidem Aſdrubal frater Annibalis cum exercitu nouo, nouis viribus, noua belli mole veniebat. Actū erat proculdubio, ſi vir ille ſe cum fratre iunxiſſet. ſed hunc quoque caſtrametantem Claudius Nero cum Liuio Salinatore debellat. Nero in vltimos Italiæ angulos ſummouerat Annibalem. Liuius in diuerſiſſimam partem, & in ipſas naſcentis Italiæ fauces ſigna conuerterat. Tanto, id eſt, omni qua longiſſima Italia, ſolo interiacente, quo conſilio, qua celeritate, conſules caſtra coniunxerint.

inopinantẽque hoſtem collatis ſignis cõpreſſerint, neque id fieri Annibal ſenſerit, difficile dictu eſt. Certe Annibal re cognita, quum proiectum fratris caput ad ſua caſtra vidiſſet, *Agnoſco*, inquit, *infelicitatem Carthaginis*. Hæc fuit illius viri, non ſine præſagio quodam fati imminentis, prima confeſſio. Iam certum erat Annibalem, etiam ipſius confeſſione, poſſe vinci: ſed tot rerum proſperarum fiducia plenus populus Romanus, magni æſtimabat aſperrimum hoſtem in ſua Africa debellare. Duce igitur Scipione, in ipſam Africam tota mole conuerſus, imitari cœpit Annibalem, & Italiæ ſuæ clades in Africam vindicare. Quas ille (dii boni!) Aſdrubalis copias, quos Siphâcis exercitus fudit? quæ, quãtaque vtriuſque caſtra facibus il-

Digitized by Google

latis vna nocte deleuit? deniqueiam non a tertio lapide, ſed ipſas Carthaginis portas obſidione quatiebat. ſic factum eſt, vt inhærentem, atque incubantem Italiæ extorqueret Annibalem. Non fuit maior ſub imperio Romano dies, quàm ille, quum duo omnium & antea & poſtea ducum maximi, ille Italiæ, hic Hiſpaniæ victor, collatis cominus ſignis direxere aciem. Sed & colloquium fuit inter ipſos de legibus pacis. Steterunt diu mutua admiratione defixi. vbi de pace non conuenit, ſigna cecinere. Conſtat vtriuſque confeſſione, nec melius inſtrui aciem, nec acrius poſſe pugnari. Hoc Scipio de Annibalis, Annibal de Scipionis exercitu prædicauerunt. Sed tamen Annibal ceſſit, præmiũque victoriæ Africa fuit, & ſe-

quutus Africam ſtatim terrarum orbis.

Bellum Macedonicum primum.
Cap. VII.

POſt Carthaginem vinci neminem puduit. Secutæ ſunt ſtatim Africam gentes Macedonia, Græcia, Syria, ceteraque omnia quodam quaſi actu, & torrente fortunæ: ſed primi omnium Macedones, affectator imperij populus. Itaque quamuis tunc Philippus regno præſideret, Romani tamen dimicare ſibi cum rege Alexãdro videbantur. Macedonicum bellum nomine amplius quàm expectatione gentis fuit. Cauſa cœpit á fœdere Philippi, quo rex iam pridem dominantem in Italia Annibalem ſibi ſociauerat: poſtea creuit, imploran-

Digitized by Google

plorantibus Athenis auxilium contra regis iniurias, quum ille vltra ius victoriæ, in templa, aras, & ſepulchra ipſa ſæuiret. Placuit ſenatui opem tantis ferre ſupplicibus. Quippe iam gentium reges, duces, populi, nationes, præſidia ſibi ab hac Vrbe petebant. Primo igitur Læuino conſule populus Romanus Ionium mare ingreſſus, tota Græciæ littora veluti triumphanti claſſe peragrauit. Spolia quippe Siciliæ, Sardiniæ Hiſpaniæ, Africæ præferebat. & manifeſtam victoriam, nata in prætoria puppe laurus pollicebatur. Aderat ſponte in auxilium Attalus rex Pergamenorũ. aderant Rhodij nauticus populus: quibus à mari Conſul, à terris omnia equis, viríſque, quatiebat. Bis victus rex, bis fugatus, bis exutus caſtris:

quum tamen nihil terribilius Macedonibus fuit ipſo vulnerum aſpectu: quæ non ſpiculis, non ſagittis, nec vllo Græculo ferro, ſed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladiis, vltra mortem patebant. Enimuero Flaminio duce inuios antea Chaonum montes, Aoúmque amnem per abrupta vadentem, & ipſa Macedoniæ claustra penetrauimus. Introiſſe, victoria fuit. Nam nunquam poſtea auſus congredi rex, ad tumulos, quos Cynocephalas vocant, vno, ac ne hoc quidem iuſto prœlio opprimitur! Et illi quidem Conſul pacem dedit, regnúmque conceſſit: mox ne quid eſſet hoſtile, Thebas, & Eubœam, & graſſantem ſub Nabide ſuo Lacedæmoniam compeſcuit. Græciæ vero veterem ſtatum reddidit, vt legi-

bus viueret ſuis, & auita libertate frueretur. Quæ gaudia, quæ vociferationes fuerunt, quum hoc forte Nemeæ in theatro quinquennalibus ludis à præcone caneretur? quo certauere plauſu? quid florum in Conſulem profuderunt? Et iterum, iterúmque præconem repetere illam vocem iubebant, qua libertas Achaiæ pronunciabatur: nec aliter illa conſulari ſententia, quàm modulatiſſimo aliquo tibiarum, aut fidium cantu fruebantur.

Bellum Syriacum regis Antiochi.

CAP. VIII.

MAcedoniam ſtatim, & regem Philippum Antiochus excepit, quodam caſu quaſi induſtria, ſic adguber-

nante fortuna, vt quemadmodum ab Africa in Europam, ſic ab Europa in Aſiam, vltro ſe ſuggerentibus cauſis, imperium procederet: & cum terrarum orbis ſitu, ipſe ordo victoriarum nauigaret. Non aliud formidoloſius fama bellum fuit: quippe quum Perſas, & orientem, Xerxem, atque Darium cogitarent, quando perfoſſi inuij montes, quando velis opertum mare nunciaretur. ad hoc cæleſtes minæ territabant, quum humore continuo Cumanus Apollo ſudaret. Sed hic fauentis Aſiæ ſuæ numinis timor erat. Nec ſane viris, opibus, armis quicquam copioſius Syria: ſed in manus tam ignaui regis inciderat: vt nihil fuerit in Antiocho ſpecioſius, quàm quòd à Romanis victus eſt. Impulere regem in id bellum, illinc

Thoas Ætoliæ princeps, inhonoratam apud Romanos quærens aduerſus Macedones militiæ ſuæ ſocietatem: hinc Annibal, qui in Africa victus, profugus, & pacis impatiens, hoſtem populo Romano toto orbe quærebat. Et quod illud fuiſſet periculum, ſi ſe conſiliis eius rex tradidiſſet, id eſt, ſi Aſiæ viribus vſus fuiſſet miſer Annibal? Sed rex ſuis opibus, & nomine regio fretus, ſatis habuit bellum mouere. Europa iam dubio procul iure ad Romanos pertinebat. hic LYSIMACHIAM vrbem in littore Thracio poſitam à maioribus ſuis, Antiochus vt hæreditario iure repoſcebat. hoc velut ſidere, Aſiatici belli mota tempeſtas. Et maximus regum contentus fortiter indixiſſe bellum, quum ingenti ſtrepitu, ac tumultu mouiſſet ex Aſia, oc-

cupatis ſtatim inſulis, Græciæq; littoribus, otia & luxus tanquã victor agitabat. EVBOEAM inſulam continenti adhærentem tenui freto, reciprocãtibus aquis Euripus abſcidit. Hîc ille poſitis aureis, ſericíſque tentoriis, ſub ipſo freti murmure, quum inter fluenta tibiis, fidibúſque concineret, collatis vndique, quamuis per hiemem, roſis, ne non aliquo ducem genere agere videretur, virginum, puerorúmque delectus habebat. Talem ergo regem iam ſua luxuria debellatum, populus Romanus Acilio Glabrione conſule, in inſula aggreſſus, ipſo ſtatim aduẽtus ſui nuncio coëgit ab inſula fugere. Tam præcipitem apud Thermopylas aſſequutus, locum trecentorum Laconum ſpecioſa cæde memorandum, ne ibi quidem fiducia loci reſiſten-

tem, mari ac terra cedere coegit. Statim & e ueſtigio itur in Syriã. Claſſis regia Polyxenidæ, Annibalíque commiſſa. nam rex prœlium nec ſpectare poterat. Igitur duce Æmilio Regillo à remigantibus Rhodiis tota laceratur. Ne ſibi placeant Athenæ; in Antiocho, vicimus Xerxem, in Æmilio, Themiſtoclem æquauimus: Epheſiis, Salamina penſauimus. Tum conſule Scipione, cui frater ille modo victor Carthaginis Africanus, voluntaria legatione aderat, debellari regem placet: & iam toto ceſſerat mari: ſed nos imus vlterius. Mæandrum ad amnem, montémque Sipylũ, caſtra ponuntur. Hîc rex, incredibile dictu, quibus auxiliis, quibus copiis conſederat. Trecenta millia peditum: equitum, falcato-

rúmque curruum non minor numerus. Elephantis ad hoc immenſæ magnitudinis, auro, purpura, argento, & ſuo ebore fulgẽtibus, aciem vtrinque vallauerat. Sed hæc omnia præpedita magnitudine ſua: ad hoc imbre, qui ſubito ſuperfuſus, mira facilitate Perſicos arcus corruperat: primũ trepidatio, mox fuga, dehinc triumphus fuerũt. Victo, & ſupplici pacem atque partem regni dari placuit, eo libentius, quòd tã facile ceſſiſſet.

Bellum Aetolicum.
CAP. IX.

SYriaco bello ſucceſſit, vt debebat, Ætolicum. Victo quippe Antiocho, Romanus faces Aſiatici belli perſequebatur. Ergo Fuluio Nobiliori mandata vltio eſt. Hic protinus ca-

Digitized by Google

put gentis Ambraciam, regiam Pyrrhi, machinis quatit. Sequuta deditio eſt. Aderant Aetolorum precibus, Attici, Rhodij: & memineramus auxilij. ſic placuit ignoſcere. Serpſit tamen latius in proximos bellum omnémque late Cephaleniam, Zacynthon: & quicquid inſularum in eo mari inter Ceraunios montes iugúmque Maleum, Aetolici belli acceſſio fuerunt.

Bellum Hiſtricum.
CAP. X.

HIſtri ſequuntur Ætolos: quippe bellantes eos nuper adiuuerant. initia pugnæ proſpera hoſti fuerunt, eadémque exitij cauſa. Nam quum Cnæi Manlij caſtra cepiſſent, opimæque prædę incubarent,

epulantes, ac ludibundos pleróſque, ac vbi eſſent, præ poculis neſcientes, Appius Pulcher inuadit. Sic cũ ſanguine & ſpiritu male partam reuomuere victoriam. Ipſe rex Apulo equo impoſitus, quum ſubinde crapula, & capitis errore lapſaret, captum ſeſe vix & ægre poſtquã experrectus eſt, didicit.

Bellum Gallogræcum.
CAP. XI.

GAllogræciam quoque Syriaci belli ruina cõuoluit. fuerant inter auxilia regis Antiochi. An fuiſſent, an cupidus triumphi Manlius eos viſos ſimulauerit, dubium eſt. Certe negatus eſt victori triumphus: quia cauſam belli non approbauit. Cæterum gens Gallogræcorum, ſicut ipſum nomen indicio eſt, mixta, & adulteratæ reliquię

Gallorum, qui Brenno duce vaſtauerant Græciam, mox Orientem ſequuti, in media Aſiæ parte ſederunt. Itaque *vt frugum ſemina mutato ſolo degenerant*, ſic illa genuina feritas eorum, Aſiatica amœnitate mollita eſt. Duobus itaque prœliis fuſi, fugatique ſunt. quãuis ſub aduẽtu hoſtis relictis ſedibus, in altiſſimos ſe mõtes recepiſſent, quos Toloſtobogi Tectoſagique iã inſederãt Vtrique tũdis, ſagittiſque acti in perpetuã ſe pacẽ dediderunt. Sed alligati miraculo quodam fuere, quum catenas morſibus & ore tentaſſent, quum offocandas inuicem fauces prębuiſſent. Nam Orgiagontis regis vxor à Centurione ſtuprum paſſa, memorabili exemplo cuſtodiam euaſit, reuulſúmque militis caput ad maritum ſuum retulit.

Bellum Macedonicum ſecundum.
Cap. XII.

DVm aliæ, aliæque gentes, Syriaci belli ſequuntur ruinam, Macedonia ſe rurſus erexit. Fortiſſimum populum memoria & recordatio ſuæ nobilitatis agitabat: & ſucceſſerat Philippo filius Perses: qui ſemel in perpetuum victam eſſe Macedoniam, non putabat ex gentis dignitate. Multo vehementius ſub hoc Macedones, quàm ſub patre conſurgunt. quippe Thracas in vires ſuas traxerant: atque ita induſtriam Macedonum, viribus Thracum: ferociam Thracum, diſciplina Macedonum temperauerunt. Acceſſit his cõſilium ducis, qui ſitum regionum ſuarum ſummo ſpeculatus Hæmo, poſitis

per abrupta caſtris ita Macedoniam ſuam armis ferróque vallauerat, vt non reliquiſſe aditum niſi à cælo venturis hoſtibus videretur. Nam Marcio Philippo cõſule eam prouinciam ingreſſus populus Romanus, exploratis diligenter acceſſibus, per Aſtrudẽ paludem, per acerbos, dubioſque tumulos, illa, quæ volucribus quoque videbatur inuia, acceſſit? regémque ſecurum, & nihil tale metuentem, ſubita belli irruptione terruit. Cuius tanta trepidatio fuit, vt pecuniam omnem in mare iuſſerit mergi, ne periret: claſſem cremari, ne incenderetur. Paulo conſule quum maiora & crebra eſſent impoſita præſidia, per alias vias Macedonia depreſſa eſt. ſumma quidem arte, & induſtria ducis, quum alia minatus, alia irrepſiſſet. Cuius aduen-

tus ipſi adeò terribilis regi fuit, vt intereſſe non auderet, ſed gerenda ducibus bella mandauerit. Abſens ergo victus, fugit in maria, inſulámque Samothracen, fretus celebri religione, quaſi templa, & aræ poſſent defendere, quem nec montes ſui, nec arma potuiſſent. Nemo regum diutius amiſſæ fortunæ conſcientiam retinuit. Supplex quum ſcriberet ad imperatorem ab illo, quò confugerat, tẽplo, noménque epiſtolæ notaret ſuum, regem addidit. Sed nec reuerentior captæ maieſtatis alius Paullo fuit. Quum in conſpectum veniſſet hoſtis, in templum recepit, & conuiuiis adhibuit, liberóſque admonuit ſuos, vt FORTVNAM, cui tantum liceret, reuererentur. Inter pulcherrimos hunc quoque populus Romanus de Macedonia

duxit, atque vidit triumphum: quippe cuius ſpectaculo triduū impleuerit. Primus dies ſigna, tabuláſque, ſequens arma pecuniáſque tranſuexit: tertius captiuos, ipſúmque regem attonitum adhuc, tanquam ſubito malo ſtupentē. Sed multo prius gaudium victoriæ populus Romanus, quàm epiſtolis victoris perceperat. quippe eodem die, quo victus Perſes in Macedonia, Romę cognitum eſt. Duo iuuenes candidis equis apud Inturnę lacum puluerem, & cruorem abluebant. hi nunciauere. Caſtorem & Pollucem fuiſſe creditum vulgo, quod gemini fuiſſent: interfuiſſe bello, quòd ſanguine maderent: à Macedonia venire, quòd adhuc anhelarent.

Bibliotheca S. M. Traj[illegible]

Bellum Illyricum.
Cap. XIII.

MAcedonici belli contagio traxit ILLYRIOS. Ipſi quidem vt Romanum à tergo diſtringerent, à Perſæ rege conducti pecunia militauere. Sine mora ab Anicio prętore ſubiguntur. Scordam caput gentis deleſſe ſuffecit. ſtatim ſequuta deditio eſt. Denique hoc bellum ante finitum eſt, quàm geri Romæ nunciaretur.

Bellum Macedonicum tertium.
Cap. XIIII.

QVodam fato, quaſi ita cõueniſſet inter Pœnos & Macedonas, vt tertio quoque vincerentur, eodem tempore vtrique arma mouerunt: ſed

Digitized by Google

ſed prior iugum excutit Macedo, aliquanto, quàm ante, grauior, dum contemnitur. Cauſa belli prope erubeſcenda. quippe regnum pariter & bellum vir vltimæ ſortis Andriſcus inuaſerat, dubium liber an ſeruus, mercenarius certe: ſed quia vulgo ex ſimilitudine Philippi, Pſeudophilippus vocabatur, regiam formam, regium nomen, animo quoque regio impleuit. Igitur dum hæc ipſa contemnit populus Romanus, Iuuentio prætore contentus, virum non Macedonicis modo, ſed Thraciæ quoque auxiliis ingentibus validum, temere tentauit: inuictúſque non à veris regibus, ſed ab illo imaginario, & ſcenico rege ſuperatur. ſed conſule Metello, amiſſum cum legione prætorem, pleniſſime vltus eſt. Nam & Macedoniam

ſeruitute multauit: & ducem belli deditum ab eo, ad quem confugerat, Thraciæ regulo, in Vrbem in catenis reduxit, hoc quoque illi in malis indulgente fortuna, vt de eo populus Romanus quaſi de vero rege triumpharet.

Bellum Punicum tertium.
CAP. XV.

TErtium cum Africa bellum, & tempore exiguum (nam quadriennio patratum eſt) & in comparatione priorum, minimum labore: non enim tam cum viris, quàm cum ipſa vrbe pugnatum eſt) ſed planè maximum euentu. quippe eo tandem Carthago finita eſt. Atque ſi quis trium temporum momenta conſideret, primo commiſſum bellum, profli-

gatum ſecundo, tertio vero cõfectum eſt. Sed huius cauſa belli, quòd contra fœderis legem aduerſus Numidas quidem ſemel paraſſet claſſem, & exercitum, frequens autem Maſiniſſæ fines territaret. Sed huic bono, ſocióque regi fauebatur. Quũ bellum ſederet, de belli fine tractatũ eſt. Cato inexpiabili odio delendam eſſe Carthaginem, & quum de alio cõſuleretur, pronunciabat: Scipio Naſica ſeruandam, ne metu ablato æmulæ vrbis, luxuriari felicitas Vrbis inciperet. Medium ſenatus elegit, vt vrbs tantum loco moueretur. Nihil enim ſpecioſius videbatur quàm eſſe Carthaginem, quæ non timeretur. Igitur Manilio, Cenſorinóque conſulibus, populus Romanus aggreſſus Carthaginem, ſpe pacis iniecta, traditam à volentibus

claſſem, ſub ipſo ore vrbis, incendit. Tum euocatis principibus, ſi ſalui eſſe vellent, vt migrarent finibus, imperatum. Quod pro rei atrocitate adeo mouit iras, vt extrema mallent. Comploratum igitur publice ſtatim, & pari voce clamatum eſt, ad arma, ſedítque ſententia, quoquo modo rebellandũ: non quia ſpes vlla iam ſupereſſet, ſed quia patriam ſuam mallent hoſtium, quàm ſuis manibus euerti. Qui rebellantium fuerit furor, vel hinc intelligi poteſt, quòd in vſum nouæ claſſis tecta, domúſque reſciderunt: in armorum officinis aurum & argentum pro ære ferróque conflatum eſt: in tormentorũ vincula matronæ crines ſuos contulerunt.

Mancino deinde Conſule, terra, maríque feruebat obſidio.

Operis portus nudatus, & primus,& ſequens, iam & tertius murus, quũ tamen Byrſa, quod nomen arci fuit, quaſi altera ciuitas reſiſtebat. Quamuis profligato vrbis excidio, tamen fatale Africæ nomen Scipionum videbatur. Igitur in aliũ SCIPIONEM cõuerſa Reſpublica, finem belli repoſcebat. Hunc Paullo Macedonico procreatum, Africani illius magni filius, in decus gẽtis aſſumpſerat, hoc ſcilicet fato, vt quam vrbem concuſſerat auus, nepos eius euerteret. Sed quàm maxime mortiferi eſſe morſus ſolent morientium beſtiarum, ſic plus negotij fuit cũ ſemiruta Carthagine, quàm integra. Compulſis in vnam arcem hoſtibus, portum quoque maris Romanus obſederat. Illi alterum ibi portum ab alia vrbis parte foderunt: nec vt fu-

gerent, ſed quia nemo illos hac euadere poſſe credebat. Inde quaſi enata ſubito claſſis erupit: quum interim iam diebus, iam noctibus, noua aliqua moles, noua machina, noua perditorum hominum manus, *quaſi ex obruto incendio ſubita de cineribus flamma*, prodibat. Deploratis nouiſſime rebus, quadraginta ſe millia virorum dediderunt, quod minus credas, duce Aſdrubale. Quanto fortius femina, & vxor ducis? quæ comprehenſis duobus liberis, à culmine ſe domus in medium miſit incendium, imitata reginam, quæ Carthaginem condidit: Quanta vrbs deleta ſit, vt de cęteris taceam, vel ignium mora probari poteſt. quippe per continuos decem & ſeptem dies vix potuit incendium extingui: quod domibus, ac tem-

Digitized by Google

plis ſuis ſponte hoſtes immiſerant: vt quatenus vrbs eripi Romanis non poterat, triumphus arderet.

Bellum Achaicum.
CAP. XVI.

QVaſi ſæculum illud euerſionis vrbium curreret, ita Carthaginis ruinam ſtatim CORINTHVS excepit, Achaiæ caput, Græciæ decus, inter duo maria Ionium, & Ægæum quaſi ſpectaculo expoſita. Hæc (facinus indignum) ante oppreſſa eſt, quàm in numerum certorum hoſtium referretur. Critolaus cauſa belli: qui libertate à Romanis data aduerſus ipſos vſus eſt: Legatóſque Romanos dubium an & manu, certe oratione violauit. Igitur Metello ordinanti, tum maxime Mace-

doniæ mādata eſt vltio: & hinc Achaicum bellum. ac primam Critolai manum Metellus Conſul per patentes Elidis campos toto cecidit Alpheo. Et vno prœlio peractum erat bellum: iam & vrbem ipſam terrebat obſidio: ſed (fato rerum!) quum Metellus dimicaſſet, ad victoriā Mummius venit. Hic alterius ducis dignitate exercitum ſub ipſis Iſthmi faucibus fudit, geminóſque portus ſanguine infecit. Tandem ab incolis deſerta ciuitas, direpta primum, deinde tuba præcinente, deleta eſt. Quid ſignorum, quid veſtium, quidve tabularum raptū, incenſum atque proiectum eſt? Quātas opes & abſtulerit & cremauerit, hinc ſcias, quòd quicquid Corinthij æris toto orbe laudatur, incendio ſuperfuiſſe cōperimus. Nam & æris notam pre-

Digitized by Google

cioſiorem ipſa opulẽtiſſimæ vrbis fecit iniuria: quia incendio permiſtis plurimis ſtatuis atque ſimulachris æris, auri, argẽtíque venæ in commune fluxere.

Res in Hiſpania geſtæ. CAP. XVII.

VT Carthaginem Corinthus, ita Corinthum Numantia ſequuta eſt. Nec deinde toto orbe quicquam intactum armis fuit. Poſt illa duo clariſſima vrbium incendia, late atque paſſim, nec per vices, ſed ſimul pariter quaſi vnũ vndique bellum fuit, prorſus vt illæ vrbes, quaſi agitantibus ventis, diffudiſſe quædam belli incendia toto orbe viderentur. HISPANIÆ numquam animus fuit aduerſus nos vniuerſæ conſurgere: nunquam conferre vires ſuas

libuit, neque aut imperium experiri, aut libertatem tueri ſuam publice. Alioquin ita vndique mari Pyrenæóque vallata eſt, vt ingenio ſitus nec adiri quidem potuerit. Sed ante à Romanis obſeſſa eſt, quàm ſe ipſa cognoſceret. Sola omnium prouinciarum vires ſuas, poſtquàm victa eſt, intellexit. In hac prope ducentos per annos dimicatum eſt, à primis Scipionibus in Cæſarem Auguſtum, non continue nec cohærenter, ſed prout cauſæ laceſſierant: nec cum Hiſpanis initio, ſed cum Pœnis in Hiſpania. inde contagio & ſeries cauſáque bellorum. Prima per Pyrenæum iugum ſigna Romana Publius & Cnæus Scipiones intulerunt: prœliíſque ingentibus Annonem & Aſdrubalem fratrem Annibalis ceciderunt: raptá-

Digitized by Google

que erat impetu Hiſpania, niſi fortiſſimi viri in ipſa ſua victoria oppreſſi *Punica fraude*, cecidiſſent, terra maríque victores. Igitur quaſi nouam integrámque prouinciam vltor patris & patrui Scipio ille, mox Africanus, inuaſit: íſque ſtatim capta Carthagine, & aliis vrbibus, non contentus Pœnos expuliſſe, ſtipendiariam nobis prouinciam fecit: omnem citrá vltráque Iberum ſubiecit imperio: primúſque Romanorum ducum, victor ad Gades & Oceani ora peruenit. PLVS EST PROVINCIAM RETINERE, QVAM FACERE: itaque per partes iam huc, iam illuc miſſi duces, qui ferociſſimas, & ad id temporis liberas gentes, ideo impatientes iugi, multo labore, nec incruentis certaminibus ſer-

uire docuerunt. Cato ille Cenſorius CELTIBEROS, id eſt robur Hiſpaniæ, aliquot prœliis fregit. Gracchus pater ille Gracchorum, eoſdem centum & quinquaginta vrbium euerſione multauit. Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen meruit, quum & Contrebiam memorabili cepiſſet exemplo & Nertobriges, maiori gloria pepercit. Lucullus Turdulos, atque Vaccæos. de quibus Scipio ille poſterior, ſingulari certamine quum à rege fuiſſet prouocatus, opima retulerat. Decimus Brutus aliquanto latius, Celticos, Luſitanóſque, & omneis Callæciæ populos, formidatúmque militibus flumen OBLIVIONIS peragratóque victor Oceani littore, non prius ſigna conuertit, quàm

Digitized by Google

cadentem in maria ſolem, obrutúmque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegij metu, & horrore deprehendit. Sed tota certaminum moles cum Luſitanis fuit, & Numantinis, nec immerito. quippe ſolis gentium, Hiſpaniæ, duces contigerunt. Fuiſſet & cum omnibus Celtiberis, niſi dux illius motus, initio belli, oppreſſus eſſet, ſummus vir aſtu & audacia, ſi re ceſſiſſet, Salondicus. qui haſtam argenteam quatiens velut cælo miſſam, vaticinanti ſimilis, omnium in ſe mentes conuerterat. Sed quum pari temeritate ſub nocte caſtra conſulis adiiſſet, iuxta tentorium ipſum pilo vigilis exceptus eſt. Ceterum Luſitanos VIRIATVS erexit, vir calliditatis acerrimæ: qui ex venatore la-

Digitized by Google

uire docuerunt. Cato ille Cenſorius CELTIBEROS, id eſt robur Hiſpaniæ, aliquot prœliis fregit. Gracchus pater ille Gracchorum, eoſdem centum & quinquaginta vrbium euerſione multauit. Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen meruit, quum & Contrebiam memorabili cepiſſet exemplo & Nertobriges, maiori gloria pepercit. Lucullus Turdulos, atque Vaccæos. de quibus Scipio ille poſterior, ſingulari certamine quum à rege fuiſſet prouocatus, opima retulerat. Decimus Brutus aliquanto latius, Celticos, Luſitanóſque, & omneis Callæciæ populos, formidatúmque militibus flumen OBLIVIONIS peragratóque victor Oceani littore, non prius ſigna conuertit, quàm

Digitized by Google

cadentem in maria ſolem, obrutúmque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegij metu, & horrore deprehendit. Sed tota certaminum moles cum Luſitanis fuit, & Numantinis, nec immerito. quippe ſolis gentium, Hiſpaniæ, duces contigerunt. Fuiſſet & cum omnibus Celtiberis, niſi dux illius motus, initio belli, oppreſſus eſſet, ſummus vir aſtu & audacia, ſi re ceſſiſſet, Salondicus. qui haſtam argenteam quatiens velut cælo miſſam, vaticinanti ſimilis, omnium in ſe mentes conuerterat. Sed quum pari temeritate ſub nocte caſtra conſulis adiiſſet, iuxta tentorium ipſum pilo vigilis exceptus eſt. Ceterum Luſitanos VIRIATVS erexit, vir calliditatis acerrimæ: qui ex venatore la-

tro, ex latrone ſubito dux atque imperator, &, ſi fortuna ceſſiſſet, HISPANIÆ ROMVLVS, non contentus libertatem ſuorum defendere, per quatuordecim annos omnia citrà, vltráque Iberum & Tagum, igni, ferróque populatus, caſtra etiam Prætorum, & Præſidum aggreſſus, Claudium Vnimanum pæne ad internicionem exercitus ceciſſet, inſignita trabeis, & faſcibus noſtris, quæ ceperat, in mõtibus ſuis trophæa fixiſſet: tandem etiam Fabius Maximus cõſul oppreſſerat: ſed à ſucceſſore Pompilio violata victoria eſt. quippe qui cõficiendæ rei cupidus, fractum ducem, & extrema deditionis agitantem, per fraudem, & inſidias, & domeſticos percuſſores aggreſſus, hãc hoſti gloriam dedit, vt videretur aliter vinci non potuiſſe.

Digitized by Google

Bellum Numantinum.
Cap. XVIII.

NVmantia, quantum Carthaginis, Capuę, Corinthi opibus inferior, ita virtutis nomine, & honore par omnibus, ſummumque, ſi viros æſtimes, Hiſpaniæ decus quippe quæ ſine muro, ſine turribus, modice edito in tumulo apud flumen Dvrivm ſita, quatuor millibus Celtiberorũ, quadraginta milliũ exercitũ, per annos quatuordecim, ſola ſuſtinuit nec ſuſtinuit modò, ſed ſæuius aliquãto perculit, pudendíſq; fœderibus affecit. Nouiſſime quũ inuictam eſſe conſtaret, opus quoque eo fuit, qui Carthaginem euerterat. Non temere, ſi fateri licet, vllius cauſa belli iniuſtior. Sedigenſes ſocios,

& conſanguineos, Romanorum manibus elapſos exceperant. habita pro eis deprecatio nihil valuit. quum ſe ab omni bellorum contagione remouerent, in legitimi fœderis pretium iuſſi arma deponere. hoc ſic à barbaris acceptum, quaſi manus abſcinderentur. Itaque ſtatim, Megara viro fortiſſimo duce, ad arma conuerſi, Pompeium prœlio aggreſſi. Fœdus tamen maluerunt, quum debellare potuiſſent. Hoſtilium deinde Mancinum. Hunc, quoque aſſiduis cædibus ita ſubegerunt, vt ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quiſquam ſuſtineret. Tamen cum hoc quoque fœdus maluere, contenti armorum manubiis, quum ad internicionem ſæuire potuiſſent. Sed non minus Nu-

man-

mantini, quàm Caudini illius fœdoris flagrans ignominia ac pudore populus Romanus, dedecus quidem præſẽtis flagitij, deditione Mancini expiauit: cæterum duce Scipione, Carthaginis incendijs ad excidia vrbium imbuto, tandem etiam in vltionem excanduit. Sed tunc acrius in caſtris, quã in campo, noſtro cum milite, quàm cum Numantino proeliandum fuit. Quippe aſſiduis & iniuſtis & ſeruilibus maxime operibus attriti, ferre plenius vallũ, qui arma neſcirent, luto inquinari, qui ſanguine nollẽt iubebantur. Ad hoc ſcorta, calones, ſarcinæ niſi ad vſum neceſſariæ, amputantur. TANTI ESSE EXERCITVM, QVANTI IMPERATOREM, vere proditum eſt. Sic redacto in diſciplinam milite, commiſſa

acies: quódque nemo viſurum ſe vnquam ſperauerat, factum eſt, vt fugientes Numantinos quiſquā videret. Dedere etiam ſeſe volebant, ſi toleranda viris imperarentur. Sed quum Scipio veram vellet & ſine exceptione victoriam, eò neceſſitatum compulſi, primum, vt deſtinata morte in proelium ruerent, quum ſeſe prius epulis, quaſi inferiis impleuiſſent, carnis ſemicrudæ, & celiæ: ſic vocant indigenæ ex frumento potionem. Intellectum ab Imperatore conſilium: itaque non eſt permiſſa pugna morituris. Quum foſſa, atque lorica, quatuórque caſtris circundatos, fames premeret, ab duce orantes proelium, vt *tanquam viros occideret*, vbi non impetrabant, placuit eruptio. ſi conſerta manu plurimi occiſi: & quum vr-

Digitized by Google

geret, aliquantiſper inde vixere nouiſſime conſilium fugæ ſedit: ſed hoc quoque ruptis equorũ cingulis vxores ademere, ſummo ſcelere, per amorem. Itaque etiam exitu deplorato in vltimã rabiem furoremque conuerſi, poſtremo mori hoc genere deſtinarunt. Duces ſuos, ſeque patriãque, ferro & veneno, ſubiectoque vndique igne peremerũt. Macte eſſe fortiſſimã, & meo iudicio beatiſſimã in ipſis malis ciuitatem aſſeruit, quum fide ſocios, populum orbis terrarum viribus fultum, ſua manu ætate tam longa, ſubſtinuit. Nouiſſime maximo duce oppreſſa ciuitas, nullum de ſe gaudium hoſti reliquit. Vnus enim vir Numantinus non fuit, qui in catenis duceretur. Præda, vt de pauperibus nulla: arma ipſi cremauerant. Triumphus fuit

Bibliotheca S. M. Magg. di Urbe

tantum de nomine.

Cap. XIX.

HActenus populus Romanus pulcher, egregius, pius ſanctus, atque magnificus reliqua ſæcula vt grandia æque, ita, vel magis turbida & fœda, *creſcentibus cum ipſa magnitudine imperij vitijs*: adeó vt ſi quis hanc tertiam eius ætatem tranſmarinam quam ducentorum annorum fecimus, diuidat, centum hos priores, quibus Africam, Macedoniam, Siciliam, Hiſpaniam domuit, aureos (ſicut poëtæ canunt) iure meritóque fateatur: centum ſequentes, ferreos pláne & cruentos, & ſi quid immanius: quippe qui Iugurthinis Cimbricis, Mithridaticis, Parthicis bellis Gallicis atque Germanicis, qui-

bus cælum ipſum *gloria aſcendit*, *Gracchanas*, Druſianáſque cædes, ad hoc Seruilia bella miſcuerunt: & ne quid turpitudini deſit, Gladiatoria. Denique in ſe ipſe conuerſus Marianis, atque Syllanis, nouiſſime Pompeii, & Cæſaris manibus, quaſi per rabiem, & furorem, & nefas, ſemet ipſe lacerauit. Quę & ſi inuoluta inter ſe ſunt omnia atque confuſa tamen quo melius appareant, ſimul & ne *ſcelera virtutibus obſtrepant*, ſeparatim proferentur: priuſque vt cœpimus, iuſta illa, & pia cum exteris gentibus bella memorabimus, vt magnitudo creſcentis in dies imperii appareat. tum ad illa ciuiũ ſcelera, turpeſque & impias pugnas reuertemur.

Bellum Aſiaticum.

Cap. XX.

VIcta ad occaſum Hiſpania, populus Romanus ad Orientem pacem agebat, nec pacem modo, ſed inuſitata & incognita quadam felicitate, relictæ regiis hereditatibus opes, & tota inſimul regna veniebant. Attalus rex Pergamenorum, regis Eumenis filius, ſocii quondam commilitoniſque noſtri, teſtamentum reliquit: POPVLVS ROMANVS BONORVM MEORVM HÆRES ESTO. in bonis regis hæc fuerant. Adita igitur hereditate, prouinciam populus Romanus non quidem bello, nec armis, ſed, quod eſt æquius, teſtamenti iure retinebat. Sed hanc, difficile dictu eſt, vtrum facilius amiſerit,

an recuperauerit. Ariſtonicus regii ſanguinis ferox iuuenis, vrbes regibus parere conſuetas partim facile ſollicitat: paucas reſiſtentes Myndum, Samon, Colophonem, vi recepit. Craſſi quoque prętoris cecidit exercitum, ipſúmque cepit. ſed ille memor & familiæ, & Romani nominis, cuſtodem ſui barbarum virgula excæcat. in exitium ſui quod volebat, ita concitat. Mox à Perperna domitus, & captus, & per deditionem in vinculis habitus. Aquilius Aſiatici belli reliquias confecit, mixtis(ne fas) veneno fontibus ad deditionē quarundam vrbium. Quæ res vt maturam, ita infamem fecit victoriā: quippe quum cōtra fas deū, moreſque maiorū medicaminibus impuris, in id tēpus ſacroſācta Romana arma violaſſet.

LIBER TERTIVS.

Bellum Jugurthinum.

Cap. I.

HÆc ad Orientem: ſed non ad Meridianam plagã éadem quies. Quis ſperaret poſt Carthaginẽ aliquod in Africa bellum? Atqui non leuiter ſe Numidia concuſſit: & fuit in Iugurtha, quod poſt Annibalem timeretur. Quippe rex callidiſſimus populũ Romanum armis inclytum, & inuictum, opibus aggreſſus eſt: & citra ſpem omnium fortuna ceſſit, vt rex fraude præcipuus, fraude caperetur. Hic auo Maſiniſſa, & Micipſa patre per adoptionem, quum interficere fratres ſta-

tuiſſet, agitatus regni cupiditate, nec illos magis, quàm ſenatum populumque Romanũ, quorum in fide, & clientela regnum erat, metueret: primum ſcelus mandat inſidijs, potituſque Hiẽpſalis capite, quum ſe in Adherbalem conuertiſſet, iſque Romam profugiſſet, miſſa per legatos pecunia traxit in ſententiam ſuam Senatum. Et hæc fuit de nobis eius prima victoria. Miſſos deinde, qui regnũ inter illũ Adherbalẽque diuiderent, ſimiliter aggreſſus, quum in Scauro ipſos Romani imperij mores expugnaſſet, inchoatum nefas perfecit audacius. SED DIV NON LATENT SCELERA. Corruptæ nefas legationis erupit: placuitque bello perſequi parricidam. Primus in Numidiam Calpurnius Beſtia Conſul mittitur:

ſed rex periit, *fortius aduerſus Romanos auru͂ eſſe, eſſe, qua͂ ferru͂*, pacem emit. Cuius flagitii reus quum interueniente publica fide à ſenatu accerſeretur, pari audacia & venit, & competitorem imperii Maſiniſſæ Maſſiuā percuſſore confecit. Hæc altera contra regem fuit cauſa bellandi. Igitur ſequens vltio mandatur Albino. Sed huius quoque (pro dedecus) ita corrupit exercitum, vt voluntaria noſtrorum fuga vinceret Numida, caſtriſque potiretur. addito etiā turpi fœdere in pretium ſalutis, quod prius emerat, dimiſit exercitum. Eodem tempore in vltionem non tam imperii Romani quàm pudoris, Metellus aſſurgit: qui callidiſſime hoſtē nunc precibus, nunc minis iam ſimulata, iam quaſi vera fuga eludentem, artibus ſuis ag-

greſſus eſt. Agrorum atque vicorum populatione non contentus, in ipſa Numidiæ capita impetum fecit, & Zamam quidē fruſtra diu voluit. ceterum Thalam, grauem armis, theſauro que regis, diripuit. Tunc vrbibus exutum regem, & iam finium ſuorum, regnique fugitiuum, per Mauros, atque Getuliam ſequebatur. Poſtremo Marius auctis admodum copiis quum pro obſcuritate generis ſui capite cenſos ſacramento adegiſſet, iam fuſum, & ſaucium regem adortus, non facilius tamen vincit, quàm integrum & recentem. Hic & vrbem Herculi conditam Capſam in media Africa ſitam anguibus, hareniſque vallatam, mira quadā felicitate ſuperauit: & ſaxeo inditam monti Mulucham vrbē, per Ligurem, aditu arduo, in-

acceſſoque penetrauit. Mox nõ ipſum modo, ſed Bocchum quoque Mauritaniæ regem, iure ſanguinis Numidam vindicantem, apud oppidum Cittam grauiter cecidit. Qui vbi diffiſus rebus ſuis, alienæ cladis acceſſio fieri timet, pretium fœderis, atque amicitiæ, regem facit. Sic fraudulentiſſimus regum, fraude ſoceri ſui in inſidias deductus eſt, & Syllæ in manum traditus: tandémque opertum catenis Iugurtham in triumpho populus Romanus aſpexit: ſed ille quoque, quamuis victus, & vinctus, vidit *Vrbem, quam venalem & quãdoque perituram, ſi habuiſſet emptorem, fruſtra cecinerat.* Tamen vt venalis fuiſſet, habuit emptorem: & quum ille non euaſerit, certum erit eam nõ eſſe perituram.

Bellum Allobrogicum.
CAP. II.

SIc ad Meridiem populus Romanus. Multo atrocius, & multipliciter magis & à Septentrione ſæuitũ. Nihil hac plaga infeſtius, atrox cælum, perinde ingenio. Omni igitur tractu violentus hoſtis, à dextris, atque leuis, & medio Septentrionis, erupit. Prima trans Alpes arma noſtra ſenſere SALYI, quum de incurſionibus eorum fidiſſima atque amiciſſima ciuitas MASSILIA quereretur ALLOBROGES deinde, & ARVERNI, quum aduerſus eos ſimiles Æduorum querelæ opem & auxilium noſtrum flagitarent. Varus victoriæ teſtis, Iſaráque, & Vindelicus amnis, & impiger fluminum Rodanus. Maximus

barbaris terror elephanti fuere, immanitati gentium pares. Nil tam conſpicuum in triumpho, quàm rex ipſe Bituitus diſcoloribus in armis, argenteoque carpento, qualis pugnauerat. Vtriuſque victoriæ quod, quãtumque gaudium fuerit, vel hinc exiſtimari poteſt, quod & Domitius Aënobarbus, & Fabius Maximus, ipſis quibus dimicauerant in locis, ſaxeas extruxere turres, & déſuper exornata armis hoſtilibus TROPHÆA fixere: quũ hic mos inuſitatus fuerit noſtris. Nunquam enim populus Romanus hoſtibus domitis victoriam ſuam exprobrauit.

Digitized by Google

Bellum Cimbricum, Theutonicum, ac Tigurinum.
Cap. III.

CImbri, Thevtoni, atque Tigvrini, ab extremis Galliæ profugi, quum terras eorum inundaſſet Oceanus, nouas ſedes toto orbe quærebant: excluſique Gallia & Hiſpania, quum in Italiam remigarent, miſere legatos in caſtra Silani, inde ad ſenatum, petentes, *vt Martius populus aliquid ſibi terræ daret quaſi ſtipendium: ceterum, vt vellet, manibus atque armis ſuis vteretur.* Sed quas daret terras populus Romanus agrariis legibus intra ſe dimicaturus? Repulſi igitur, quod nequiuerant precibus, armis petere conſtituunt. Sed nec primum quidem impetum

Barbarorum Silanus, nec ſecundũ Manlius, nec tertium Cæpio ſuſtinere potuerunt. Omnes fugati, exuti caſtris. Actum erat, niſi Marius illi ſæculo contigiſſet. Ille quoque non auſus congredi ſtatim, militem tenuit in caſtris donec inuicta illa *rabies, & impetus, quem pro virtute barbari habent*, conſeneſceret. Receſſere igitur increpantes, & (tantà erat capiẽdæ Vrbis fiducia) conſulentes, ſi quid ad vxores ſuas mandarent. Nec ſegnius, quam minati fuerant, tripertito agmine per Alpes, id eſt clauſtra Italiæ, ferebantur. Marius mira ſtatim velocitate occupatis compendiis, præuenit hoſtem. prioreſque THEVTONOS ſub ipſis Alpium radicibus aſſequutus, in locum, quem Aquas Sextias vocant, qua fide

numinum

numinum, prœlio oppreſſit? Vallem fluuiúmque medium hoſtes tenebant. noſtris aquarum nulla copia. conſultone id egerit Imperator, an *errorem in conſilium verterit*, dubium. certe *neceſſitate aucta virtus*, cauſa victoriæ fuit. Nam flagitante aquam exercitu, *Viri*, inquit, *eſtis: en illic habetis*. Itaque tanto ardore pugnatum eſt, eáque cædes hoſtium fuit, vt victor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit, quàm ſanguinis Barbarorum. Certe rex ipſe Theutobochus quaternos, ſenóſque equos tranſilire ſolitus, vix vnum, quum fugeret, aſcendit, proximóque in ſaltu comprehenſus, inſigne ſpectaculum triumphi fuit. quippe vir proceritatis eximiæ ſuper trophæa ipſa eminebat. Sublatis

Digitized by Google

funditus Theutonis, in CIMBROS conuertitur. Hi iam (quis crederet?) per hiemem, quæ altius Alpes leuat, Tridentinis iugis in Italiam prouoluti ruina deſcenderant. Ateſim flumen non ponte, nec nauibus, ſed quadam ſtoliditate barbarica, primum corporibus aggreſſi, poſtquam retinere amnem manibus & clipeis fruſtra tentauerant, ingeſta obrutum ſilua tranſiluere: &, ſi ſtatim infeſto agmine Vrbem petiiſſent, grande diſcrimen eſſet: ſed in VENETIA, quo fere tractu Italia molliſſima eſt, ipſa ſoli, cælíque clementia robur elanguit. ad hoc panis vſu, carníſque coctæ, & dulcedine vini mitigatos, Marius in tempore aggreſſus eſt.

Iam diem pugnæ à noſtro Imperatore petierunt, & ſic

proximum dedit. In patentiſſimo, quem Raudium vocant, campo concurrere. Millia inde ad ſexaginta ceciderunt. Hinc tertio minus, per omnem diem conciditur barbarus. Iſti quoque Imperator *addiderat virtuti dolum*, ſequutus Annibalem, artémque Cannarum: primum, nebuloſum nactus diem, vt hoſti inopinatus occurreret: tum ventoſum quoque, vt puluis in oculos, & ora ferretur: tum acie conuerſa in Orientem, vt, quod ex captiuis mox cognitum eſt, ex ſplendore galearum, ac repercuſſu, quaſi ardere cælum videretur. Nec minor cum vxoribus eorum pugna, quàm cum ipſis fuit: quum obiectis vndique plauſtris, atque carpentis, altæ deſuper quaſi è turribus, lanceis contiſque pugna-

Digitized by Google

rent. Perinde ſpecioſa mors earum fuit, quàm pugna. Nam quum miſſa ad Marium legatione, libertatem, ac ſacerdotium non impetraſſent (nec fas erat) ſuffocatis, eliſiſque paſſim infantibus ſuis, aut mutuis concidere vulneribus, aut vinculo è crinibus ſuis facto, ab arboribus, iugíſque plauſtrorum pependerunt. Beleus rex in acie dimicans, impigre, nec inultus, occubuit. Tertia TIGVRINORVM manus, quæ quaſi ſubſidio Noricos inſederat Alpium tumulos, in diuerſa lapſi, fuga ignobili & latrociniis euanuit. Hunc tam lætum, támque felicem liberatæ Italiæ, aſſertíque imperij nuncium, non per homines, vt ſolebat, populus Romanus accepit, ſed per ipſos, ſi credere fas eſt, deos. Quippe eodem

die, quo geſta res eſt, viſi pro æde Caſtoris & Pollucis, iuuenes laureati Prætori literas tradere: frequénſque in ſpectaculo rumor victoriæ Cimbricæ, FELICITER, dixit. Quo quid admirabilius, quídque inſignius fieri poteſt? Quippe velut elata montibus ſuis Roma, ſpectaculo belli intereſſet, quod in gladiatorio munere fieri ſolet, vno eodémque momento, quum in acie Cimbri ſuccumberent, populus in vrbe plaudebat.

Bellum Thracium.

CAP. IIII.

POſt Macedonas ſi diis placet, THRACES rebellabant, ipſi quondam tributarij Macedonum: neç in proximas

modo prouincias contenti incurrere, Theſſaliam, atque Dalmatiam, in Adriaticum mare vſque venerunt, eoque fine contenti, quaſi interueniente natura, contorta in ipſas aquas tela miſerunt. Nihil interim per id omne tempus reſiduum crudelitatis fuit in captiuos ſæuientibus: litare diis ſanguinem humanum: bibere in oſſibus capitum, & huiuſcemodi ludibrio fœdare mortem tam igni quàm fumo: partus quoque grauidarum extorquere tormentis. Sæuiſſimi omnium Thracum SCORDISCI fuere: ſed calliditas quoque ad robur acceſſerat. Siluarum & montium ſitus cum ingenio conſentiebant. Itaque non fuſus modo ab his, aut fugatus, ſed ſimili prodigio omnino totus interceptus exercitus, quem

uxerat Cato. Didius vagos, : libera populatione diffuſos, ıtrà ſuam repulit Thraciam.)ruſus vlterius egit, & vetuit ranſire Danubium. Minucius oto vaſtauit Hebro, multis uidem amiſſis, dum perfidum lacie flumen equitatur. Piſo hodopen Caucaſúmque peetrauit. Curio Dacia tenus veit: ſed tenebras ſaltuum exauit. Appius in Sarmatas vſue peruenit, Lucullus ad terninum gentium Tanaim, laúmque Mæotim. Nec aliter ruentiſſimi hoſtium quàm ſuis norıbus domiti. quippe in catiuos igne ferróque ſæuitum ſt. Sed nihil Barbaris atrocius iſum eſt, quàm quòd abſciſſis nanıbus relicti, viuere ſuperſties pœnæ ſuæ iubebantur.

Bellum Mithridaticum.
Cap. V.

Ponticæ gentes ad Septentrionem, in mare ſiniſtrum iacent, à Pontico cognominatæ mari. Harum gentium atque regionum rex antiquiſſimus Atheas: pòſt Artabazes, à ſeptem Perſis oriundus: inde Mithridates omnium longe maximus. quippe quum quatuor Pyrrho, decem & ſeptem anni Annibali ſuffecerint, ille per quadraginta annos reſtitit, donec tribus ingentibus bellis ſubactus, felicitate Syllæ virtute Luculli, magnitudine Pompeij conſumeretur. Cauſam quidem illius belli prætenderat apud Caſſium legatum, attrectari terminos ſuos à Nicomede Bithynico: ceterum ela-

tus animis ingentibus, Aſiæ totius, &, ſi poſſet, Europæ cupiditate flagrabat. Spem ac fiduciam dabant noſtra vitia: quippe quum ciuilibus bellis diſtungeremur, inuitabat occaſio; nudúmque imperij latus oſtentabant procul Marius, Sylla, Sertorius. Inter hæc Reipublicæ vulnera, & hos tumultus, repente, quaſi captato tempore, in laſſos ſimul atque diſtrictos, ſubitus turbo Pontici belli ad vltima veluti ſpecula Septentrionis erupit. Primus ſtatim impetus belli Bithyniam rapuit. Aſia deinde pari terrore correpta eſt. Nec cunctanter ad regem ab vrbibus noſtris, populíſque deſcitum eſt. Aderat, inſtabat, ſæuitia quaſi virtute vtebatur. Nam quid atrocius vno eius edicto, quum omnes, qui in Aſia forent, Ro-

Digitized by Google

manæ ciuitatis homines, interfici iuſſit. Tum quidem domus, templa, & aræ, humana omnia, atque diuina iura, violata ſunt. Sed hic terror Aſiæ, Europam quoque regi aperiebat. itaque miſſis Archelao Neoptolemóque præfectis, excepta Rhodo, quæ pro nobis firmius ſtetit ceteris, Cyclades, Delos, Eubœa, & ipſum Græciæ decus ATHENÆ, tenebantur. Italiam iam, ipſámque vrbem Romam regius terror afflabat. Itaque Lucius Sylla feſtinat, vir armis optimus: paríque violentia ruentem vlterius hoſtem, quadam quaſi manu, repulit: primúmque Athenas vrbem (quis crederet?) frugum parentem; obſidione, ac fame ad humanos cibos compulit. Mox ſubruto Piræei portu, ſex quoque, & amplius muris, poſt-

ꝗuam domuerat ingratiſſimos, t ipſe dixit, hominum, in ho-orem tamen mortuorum, ſa-ris ſuis, famæque donauit. Mox quum Eubœa, atque Bœ-otia, præſidia regis diſpuliſſet, mneis copias, vno apud Chæ-oneam, apud Orchomenon al-ero bello diſſipauit: ſtatímque n Aſiam tranſgreſſus, ipſum pprimit: & debellatum foret, iſi de Mithridate triumphare ito, quàm vere maluiſſet. Ac unc quidem hunc Aſiæ ſta-um Sylla dederat. Ictum cum onticis fœdus. recepit Bithy-iam à rege Nicomede, ab A-obarzane Cappadociam: ac c erat Aſia rurſus noſtra, vt cœ-erat. Mithridates tantum re-ulſus. itaque non fregit ea res onticos, ſed incendit. Quippe ex Aſia, & Europa quodammo-o ineſcatus, nō iam quaſi alie-

nam, ſed quia amiſerat, quaſi raptam, belli iure repetebat. Igitur vt *extincta parum fideliter incendia, maiore flamma reuiuiſcunt*, ita ille de integro, auctis maiorem in modum copiis, tota denique regni ſui mole, in Aſiam rurſus mari, terra, fluminibúſque veniebat. CYZICVM nobilis ciuitas, arce, mœnibus, portu, turribúſque marmoreis, Aſiaticæ plagæ littora illuſtrat, hanc ille quaſi alteram Romam toto inuaſerat bello: ſed fiduciam oppidanis reſiſtendi nuncius fecit, docens aduentare Lucullum. qui (horribile dictu) per medias hoſtium naues vtre ſuſpenſus, & pedibus iter adgubernans, videntibus procul quaſi marina piſtrix euaſerat. Mox clade conuerſa, quum ex mora obſidentem regem, & ex fame peſtilentia vr-

ſeret, recedentem Lucullus aſſequitur: adeóque cecidit, vt Granicus, & Æſapus amnes, cruenti redderentur. Rex callidus, Romanæque auaritiæ peritus, ſpargi à fugientibus ſarcinas & pecuniam iuſſit, qua ſequentes moraretur. Nec felicior in mari, quàm in terra fuga. quippe cētum amplius nauium claſſem, apparatúmque belli grauem, in Pontico mari aggreſſa tempeſtas, tam fœda ſtrage lacerauit, vt naualis belli inſtar efficeret, plane quaſi Lucullus quodam cum fluctibus, procellíſque commercio, debellādum tradidiſſe regem ventis videretur. Attritæ iam omnes validiſſimi regni vires erāt, ſed animus malis augebatur. Itaque conuerſus ad proximas gentes, totum pæne Orientem, ac Septentrionem, ruina ſua in-

uoluit. Iberi, Caſpij, Albani, & vtræque ſollicitabantur Armeniæ: perque omnia, & decus, & nomen & titulos Pompeio ſua fortuna quærebat. Qui vbi nouis motibus ardere Aſiam videt, alióſque ex aliis prodire reges, nihil cunctandum ratus, priuſquam inter ſe gentium robora coirent, ſtatim ponte nauibus facto, omnium ante ſe primus tranſit Euphratem: regémque fugientem media nactus Armenia (quanta felicitas viri?) vno prœlio confecit. Nocturna ea dimicatio fuit, & luna in partibus. quippe quaſi commilitans, quum à tergo ſe hoſtibus, à facie Romanis præbuiſſet, Pontici, per errorem lógius cadentes vmbras ſuas quaſi hoſtium corpora petebant. Et Mithridates quidẽ nocte illa debellatus eſt. nihil enim poſtea valuit, quan-

Digitized by Google

quam omnia expertus, more anguium, qui obtrito capite, poſtremum cauda minantur. Quippe quũ effugiſſet hoſtem Colchos, Siciliæ quoque lit-tora, & Campaniam noſtram ſubito aduentu terrere voluit: nox ſubruto Pyræei portu, Colchis tenus iungere Boſphoron: inde per Thraciam, Macedoniam & Græciam tranſilire: ſic Italiam nec opinatus inuadere, tantum cogitauit. Nam per defectionem ciuium, Pharnacíſque filij ſcelere, præuentus, male tentatum veneno ſpiritum ferro expulit. Cnæus interim Magnus rebelles Aſiæ reliquias ſequens, per diuerſas gentium, terrarúmque volitabat. Nam ſub Orientem ſequutus Armenios, captis ipſo capite gẽtis Artaxatis, ſupplicem iuſſit regnare Tigranẽ. At in Septen-

uoluit. Iberi, Caſpij, Albani, &
vtræque ſollicitabantur Arme-
niæ: perque omnia, & decus, &
nomen & titulos Pompeio ſua
fortuna quærebat. Qui vbi no-
uis motibus ardere Aſiam videt,
alióſque ex aliis prodire reges,
nihil cunctandum ratus, priuſ-
quam inter ſe gentium robora
coirent, ſtatim ponte nauibus
facto, omnium ante ſe primus
tranſit Euphratem: regémque
fugientem media nactus Arme-
nia (quanta felicitas viri?) vno
prœlio confecit. Nocturna ea
dimicatio fuit, & luna in parti-
bus. quippe quaſi commilitans,
quum à tergo ſe hoſtibus, à fa-
cie Romanis præbuiſſet, Ponti-
ci, per errorem lógius cadentes
vmbras ſuas quaſi hoſtium cor-
pora petebant. Et Mithridates
quidē nocte illa debellatus eſt.
nihil enim poſtea valuit, quan-

quam omnia expertus, more anguium, qui obtrito capite, poſtremum cauda minantur. Quippe quũ effugiſſet hoſtem Colchos, Siciliæ quoque littora, & Campaniam noſtram ſubito aduentu terrere võluit: mox ſubruto Pyræei portu, Colchis tenus iungere Boſphoron: inde per Thraciam, Macedoniam & Græciam tranſilire: ſic Italiam nec opinatus inuadere, tantum cogitauit. Nam per defectionem ciuium, Pharnacíſque filij ſcelere, præuentus, male tentatum veneno ſpiritum ferro expulit. Cnæus interim Magnus rebelles Aſiæ reliquias ſequens, per diuerſa gentium, terrarúmque volitabat. Nam ſub Orientem ſequutus Armenios, captis ipſo capite gẽtis Artaxatis, ſupplicem iuſſit regnare Tigranẽ. At in Septen-

trionem, Scythicum iter tanquam in mari ſtellis ſequutus, Colchos cecidit. ignouit Iberiæ. pepercit Albanis. regem Colchorum Orodem, poſitis ſub ipſo Caucaſo caſtris, juſſit in plana deſcendere: Arthocen, qui Iberis imperabat, & obſides liberos dare. Orodem etiam remuneratus eſt, vltro ab Albania ſua lectulum aureum, & alia dona mittentem. Necnon & in meridiem verſo agmine, Libanum Syriæ, Damaſcumque transgreſſus, per nemora illa odorata, per turis & balſami ſiluas, Romana circumtulit ſigna. Arabes, ſi quid imperaret, præſto fuere. HIEROSOLYMAM defendere tentauere Iudæi, verum hanc quoque intrauit, & vidit illud grande impiæ gentis arcanum, patens ſub aureo vti cælo. Diſſiden-

dentibusque de regnofratribus arbiter factus, regnare iuſſit Hircanum. Ariſtobulo, quia renouabat eam rem, catenas dedit. Sic pompeio duce populus Romanus totam qua latiſſima eſt, Aſiam peruagatus, quã extremam habebat imperij prouinciam, mediam fecit. Exceptis quippe Parthis, qui fœdus maluerunt, & Indis, qui adhuc nos non nouerant, omnis Aſia inter Rubrũ mare, & Caſpiũ, & Oceanum, Põpeianis domita, vel oppreſſa, ſignis tenebatur.

Bellum Piraticum.
CAP. VI.

INterim dũ popul⁹ Romanus per diuerſa terrarũ diſtractus eſt, CILICES inuaſerãt maria: ſublatiſque cõmercijs, *rupto fœdere generis humani* ſic maria bello,

quaſi tempeſtate præcluſerant. Audaciam perditis, furioſiſque latronibus dabat inquieta Mithridatis prœliis Aſia: dum ſub alieni belli tumultu, exterique regis inuidia, impune graſſātur ac primū duce Iſidoro, contenti proximo mari, Cretam inter, atque Cyrenas, Piræeum & Achaiam, ſinumque Maleum, quod à ſpoliis AVREVM ipſi vocauere, latrocinabātur. miſſuſque in eos Publius Seruilius: quanuis leues, & fugaces myoparonas, graui & Martia claſſe turbaret, non incruenta victoria ſuperat. Sed nec mari ſubmouiſſe cōtentus, validiſſimas vrbes eorum, & diutina præda abundantes, Phaſelin, & Olympon euertit, Iſaurumque ipſam arcem Ciliciæ: vnde conſcius ſibi magni laboris, Iſaurici cognomen adamauit. Non ideo tamen

Digitized by Google

tot cladibus domiti, terra ſe cōtinere potuerūt: ſed vt quædam animalia, quibus aquam, terrāque incolendi gemina natura eſt, ſub ipſo hoſtis receſſu impatientes ſoli, in aquas ſuas reſiluerūt, & aliquanto latius, quā prius. Sic ille quoque ante felix, dignus nunc victoria Pompeius viſus eſt, & Mihridaticæ prouinciæ factus acceſſio. Ille diſperſam toto mari peſtem ſemel, & in perpetuum volens extinguere, diuino quodam apparatu aggreſſus eſt. Quippe quum claſſibus ſuis, & ſocialibus Rhodiorum abundaret, pluribus. legatis atque præfectis vtraque Ponti, & Oceani ora complexus eſt. Gellius Tuſco mari impoſitus, Plotius Siculo. Gratilius Liguſticum ſinum, Pompeius Gallicū obſedit, Torquatus Balearicum, Tiberius

Nero Gaditanum fretum, quà primum maris noſtri limen aperitur. Lentulus Libycum, Marcellinus Ægyptium, Pompeii iuuenes Adriaticum, Varro Terentius Ægæum, & Ponticum, Pamphylium Metellus, Aſiaticum Cæpio, ipſas Propontidis fauces Porcius Cato ſic obditis nauibus, quaſi portam obſeruauit. Sic per omnis æquoris portus, ſinus, latebras receſſus, promontoria, freta, pæninſulas quicquid piratarũ fuit, quadam indagine incluſum, & oppreſſum eſt. Ipſe Pompeius in originem fontemque belli Ciliciam verſus eſt: nec hoſtes detrectauere certamen. non ex fiducia, ſed quia oppreſſi erant, auſi videbantur. ſed nihil tamen amplius, quam vt ad primum ictum concurrerent. Mox vbi circumfuſa vndique roſtra

viderunt, abiectis ſtatim telis remiſque plauſu vndique pari, quod ſuplicátium ſignum fuit, vitam petiuerunt. Non alias tam incruenta victoria vſi vnquam ſumus: ſed nec fidelior in poſterum reperta gens vlla eſt. Idque proſpectum ſingulari conſilio ducis, qui maritimū genus à conſpectu longe remouit maris, & mediterraneis agris quaſi obligauit. Eodémque tēpore & vſum maris nauibus recuperauit, & terræ homines ſuos reddit. Quid prius in hac mirerere victoria? velocitatem, quòd quadrageſimo die parta eſt? an felicitatem, quod ne vna quidem nauis amiſſa eſt? an vero perpetuitatem, quòd amplius piratæ non fuerunt?

Bellum Creticum.
Cap. VII.

CReticvm bellum, ſi vera volumus noſcere, nos fecimus, ſola vincendi nobilem inſulam cupiditate. Fauiſſe Mithridati videbatur hoc placuit armis vindicare. Primus inuaſit inſulam Marcus Antonius cum ingenti quidem victoriæ ſpe atque fiducia, adeo, vt plureis catenas in nauibus, quàm arma portaret. Dedit itaque pœnas vecordiæ. Nam pleraſque naues intercepere hoſtes: captiuaque corpora religata velis, ac funibus pependere: ac ſic velificantes triumphantium in modum Cretes portibus ſuis adremigauerunt. Metellus deinde totã inſulam igni ferróque populatus, intra caſtella, & vrbes

redegit, & Cnoſſū, & Erythræā, &, vt Græci dicere ſolēt, vrbium matrē Cydonam: adeoque ſæue in captiuos conſulebatur, vt veneno ſe plerique cōficerent: alii deditionē ſuam ad Pompeiū abſentē mitterent. Et quū ille res in Aſia gerēs, eo quoque præfectum miſiſſet Antoniū, in aliena prouincia inclytus fuit: eoque infeſtior Metellus, in hoſtes ius victoris exercuit: Victiſque Laſthene, & Panare Cydonæ ducibus, victor rediit. nec quicquam amplius tamen de tam famoſa victoria, quam cognomen Creticum reportauit.

Bellum Balearicum.

CAP. VIII.

QVATENVS Metelli Macedonici domus bellicis nominibus aſſueuerat, altero ex liberis eius Cretico facto, mora

nõ fuit, quin alter quoque Balearicus vocaretur. Baleáres per idem tẽpus inſulæ piratica rabie corruperãt maria. homines feros atque ſilueſtres mireris auſos à ſcopulis ſuis ſaltem maria proſpicere. Aſcẽdere etiam inconditas rates, & prænauigãtes ſubinde inopinato impetu terruere. Sed quum venientem ab alto Romanam claſſem proſpexiſſent, prædam putantes, auſi etiam occurere: & primo impetu ingẽti lapidum ſaxorumque nimbo claſſem operuerunt. Tribus quiſque fundis prœliatur. Certos eſſe quis miretur ictus, quum hæc ſola genti arma ſint, id vnum ab infantia ſtudium, Cibum puer à matre non accipit, niſi quem, ipſa monſtrante, percuſſit. Sed nõ diu lapidatione terruere Romanos. poſtquam cominus ventum eſt, ex-

pertique roſtra, & pila venientia pecudum in morem clamore ſublato, petierunt fuga littora, dilapſique in proximos tumulos quærendi fuerunt, vt vincerentur.

Expeditio in Cypron.
CAP. IX.

ADERAT fatum inſularum: igitur & CYPROS recepta ſine bello. Inſulam veteribus diuitiis abundantem, & ob hoc Veneri ſacram, Ptolemæus regebat. Sed diuitiarum tanta erat fama, nec falſo, vt victor gentium Populus, & donare regna conſuetus, Publio Clodio Tribuno duce, ſocij, viuique regis confiſcationem mandauerit. Et ille quidẽ ad rei famã veneno fata præcepit. ceterũ Porcius Cato Cyprias opes Liburnis

per Tiberinū oſtium inuexit. quæ res latius ærariū populi Romani quā vllus triumphus impleuit.

Bellum Gallicum.

CAP. X.

ASIA Pompeij manibus ſubacta, reliqua, quæ reſtabant in Europa fortuna in Cæſarem tranſtulit Reſtabant autem immaniſſimi gentium GALLI, atque GERMANI. & quāuis toto orbe diuiſa, tamē qui vinceret, habuit BRITANNIA. Primus Galliæ motus ab HELVETIIS cœpit: qui Rodanū inter & Renū ſiti, nō ſufficiētibus terris, venere ſedes petitum, incenſis mœnibus ſuis hoc ſacramentū fuit ne redirēt. Sed petito tēpore ad deliberandū, quum inter

motas Cæſar Rodani pōte reſciſſo, abſtuliſſet fugā, ſtatim bellicoſiſſimā gentē ſic in ſedes ſuas, quaſi greges in ſtabula paſtor, deduxit. Sequēs lōgeque cruētior pugna Belgarū, quippe pro libertate pugnantiū. Hic quum multa Romanorū militum inſignia, tū illud egregium ipſius ducis quòd nutāte in fugam exercitu rapto fugiētis è manu ſcuto, in primā volitans aciem, manu prœliū reſtituit. Inde cū Venetis etiā nauale bellum: ſed maior cum Oceano, quam cum ipſis nauibus rixa. quippe illæ rudes, & informes, & ſtatim naufragæ, quum roſtra ſenſiſſēt. ſed hærebat in vadis pugna, quum æſtibus ſolitis cum ipſo certamine ſubductus Oceanus intercedere bello videretur. Illæ quoque acceſſere diuerſitates pro gentium locorumque na-

tura. AQVITANI callidum genus in ſpeluncas ſe recipiebant, iuſſit includi. MORINI dilabebantur in ſiluas: iuſſit incendi. *Nemo tantum feroces dixerit Gallos: fraudibus agunt.* Induciomarus Treuiros, Ambiorix conuocauit Eburones. vtrique abſente Cæſare coniuratione facta inuenere legatos. ſed ille fortiter à Dolabella ſummotus eſt, relatumque regis caput. hic inſidiis in valle diſpoſitis, dolo perculit. itaque & caſtra direpta ſunt, & aurum ablatum. Cottam cum Titurio Sabino legato ibi amiſimus. Nec vlla de rege mox vltio. quippe perpetua trans Renum fuga latuit. Nec Renus ergo immunis. nec enim fas erat, vt liber eſſet receptator hoſtium, atque defenſor. ſed prima contra Germanos, illius pugna iuſtiſſimis

quidem ex cauſis. Sequani enim de incurſionibus eorum querebantur. Quæ Arioviſti ſuperbia? quum legati dicerent, *Veni ad Cæſarem: Quis eſt autem Cæſar? & Si vult, veniat, inquit. & Quid ad illum, quid agat noſtra Germania? num ego me interpono Romanis?* Itaque tantus gentis novæ terror in caſtris, vt teſtamenta paſſim & in principiis ſcriberentur. Sed illa immania corpora, quo erant maiora, eo magis gladiis, ferroque patuerunt. Qui calor in prœliando militum fuerit, nullo magis exprimi poteſt, quàm quòd elatis ſuper caput ſcutis, quum ſe veluti teſtudine barbarus tegeret ſuper ipſa Romani ſcuta ſalierunt: & inde in iugulos gladiis deſcendebant. Iterum de Germanis TENCTERI

Digitized by Google

querebantur. Hic vero iam Cæſar vltra Moſulam nauali ponte tranſgreditur, ipſumque Renum: & Hercyniis hoſtem quærit in ſiluis: ſed in ſaltus, & paludes genus omne diffugerat. Tantum pauoris incuſſit intra ripam ſubito Romana vis. Nec ſemel Renus, ſed iterum quoque, & quidem ponte facto, penetratus eſt. Sed maior aliquanto trepidatio: quipe quum Renum ſuum ſic ponte quaſi iugo captum viderent, fuga rurſus in ſilvas ac paludes: & quod acerbiſſimum Cæſari fuit, non fuere qui vincerentur. Omnibus terra marique captis, reſpexit Oceanum: & quaſi hic Romanis orbis non ſufficeret, alterum cogitauit. Claſſe igitur comparata, BRI-

Digitized by Google

TANNIAM tranſit, mira celeritate: quippe quum tertia vigilia Morino ſoluiſſet à portu minus quàm medio die inſulam ingreſſus eſt. Plena erant tumultu hoſtico littora, & trepidantia ad conſpectum rei nouæ carpenta, volitabant. Itaque trepidatio, pro victoria fuit. Arma, & obſides accepit à trepidis: & vlterius iiſſet niſi improbam claſſem naufragio caſtigaſſet Oceanus. Reuerſus igitur in Galliam, claſſe maiore, auctiſque admodum copiis in eundem rurſus Oceanum, eoſdemque rurſus Britannos, Calidonias ſequutus in ſiluas, vnum quoque è regibus Cauelanis in vincula dedit. Cõtentus his (nõ enim prouinciæ, ſed nomini ſtudebatur) cum maiore quam prius, præda reuectus eſt,

Digitized by Google

ipſo quoque Oceano tranquillo magis, & propitio, quaſi imparem ſe fateretur. Sed maxima omnium eadémque nouiſſima: coniuratio fuit Galliarum quum omnes pariter Aruernos atque Biturigas, Carnutas ſimul, Sequanóſque contraxit. Ille corpore, armis, ſpirituque terribilis. nomine etiam quaſi terrore compoſito, Vercingentorix: ille feſtis diebus, & comitialibus, quum frequentiſſimos in lucis haberet, ferocibus dictis ad ius priſtinum libertatis erexit. Aberat tunc Cæſar, Rauennæ delectum agens: & hieme creuerant Alpes. ſic interclusum putabant iter. Sed ille qualis erat, ad nuncium rei feliciſſimæ temeritatis? Per inuios ad id tempus montium tumulos, per intactas vias, &

niues,

niues, expedita manu emenſus occupat Galliam. ex diſtantibus hibernis caſtra contraxit. & ante in media Gallia fuit, quàm ab vltima timeretur. Tum ipſa capita belli aggreſſus, vrbes, AVARICVM cum quadraginta millibus propugnantium ſuſtulit, ALEXIAM ducentorum quinquaginta millium iuuentute ſubnixã flamis adæquauit. Circa GERGOVIAM Aruernorũ tota belli moles fuit: quippe quum octoginta millia muro, & arce, & abruptis defenderent, maximam ciuitatem, vallo, ſudibus, & foſſa, inductoque foſſæ flumine, ad hoc decem & octo caſtellis, ingentique quaſi lorica circundatam, primum fame domuit: mox audentem eruptiones, in vallo, gladiis, ſudibuſque concidit: nouiſſime in deditionem rede-

Bibliothec ...

git. Ipſe ille rex, maximum victoriæ decus, ſupplex quum in caſtra veniſſet, tum & phaleras, & ſua arma ante Cæſaris genua proiecit: *Habes*, inquit, *fortem virum, vir fortiſſime viciſti.*

Bellum Parthicum.

Cap. XI.

DVm Gallos per Cæſarem in Septentrione debellat, interim ad Orientem graue vulnus à Parthis populus Romanus accepit. Nec de fortuna queri poſſumus. caret ſolatio clades. Aduerſis & diis, & hominibus, cupiditas conſulis Craſſi, dum Parthico inhiat auro, vndecim ſtrage legionum, & ipſius capite mulcata eſt: & tribunus plebis Metellus, exeũtem ducem hoſtilibus diris deuouerat: & quum Zeugma tran-

ſiſſet exercitus, rapta ſubitis ſigna turbinibus hauſit Euphrates: & quum apud Nicephorum caſtra poſuiſſet, miſſi ab Orode rege legati denunciauere, percuſſorum cum Pompeio fœderum, Syllaque, meminiſſet. Regiis inhians ille theſauris, nihil, ne imaginario quidem iure, ſed Seleuciæ ſe reſponſurum eſſe reſpondit. Itaque *dÿ fœderum vltores*, neç inſidiis nec virtuti hoſtium defuerunt. Iam primū, qui ſolus & ſubuehere commeatus, & munire poterat, à tergo relictus Euphrates. tum ſimulato transfugæ cuidam Mezeræ ſyro creditur, dum in mediam camporum vaſtitatem eodem duce ductus exercitus, vndique hoſti, exponeretur. Itaque vixdum venerat Carras, quum vndique præfecti regis Sillaces, & Surenas oſtendere ſigna auro,

ſericeiſque vexillis vibrantia. Tum ſine mora circumfuſi vndique equitatus, in modum grandinis atque nimborum dēſa pariter tela fuderunt. Sic miſerabili ſtrage deletus exercitus. Ipſe in colloquium ſollicitatus, ſigno dato, viuus in hoſtium manus incidiſſet, niſi tribunis reluctantibus, fugam ducis barbari ferro occupaſſent. Sic quoque relatum caput ludibrio hoſti fuit. Filium ducis pæne in conſpectu patris eiſdem telis operuere. Reliquiæ infelicis exercitus, quò quenque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriámque diſtractæ, vix nunciĩ cladis retulerũt. Caput eius reciſum cum dextera manu, ad regē reportatum, ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infuſum eſt: vt cuius animus arſerat

Digitized by Google

auri cupiditate, eius etiam mortuum, & exangue corpus auro vreretur.

Anacephalæoſis.
CAP. XII.

HÆc eſt illa tertia ætas populi Romani tranſmarina, qua Italia progredi auſus, orbe toto arma circumtulit. Cuius ætatis ſuperiores centum anni, ſancti, pii, &, vt diximus, aurei, ſine flagitio, ſine ſcelere, dum ſincera ádhuc & innoxia paſtoriæ illius ſectæ integritas, dúmque Pœnorum hoſtium imminnens metus diſciplinam veterem continebat. Poſtremi centum, quos à Carthaginis, Corinthi, Numantiæque excidiis, & Attali regis Aſiatica hæreditate deduximus in Cæſarem & Pompeium, ſequutúmque hos,

Bibliotheca S. M. ...

de quo dicemus, Auguſtum. vt claritate rerum bellicarum magnifici, ita domeſticis cladibus miſeri, & erubeſcendi. Quippe ſicut Galliam, Thraciā, Ciliciā, Cappadocia, vberrimas, validiſſimáſque prouincias, Armenios etiam, & Britannos, vt non in vſum, ita ad imperij ſpeciem magna nomina acquiſiiſſe, pulchrum atque decorum: ita eodem tempore dimicaſſe domi cum ciuibus, ſociis, mancipiis, gladiatoribus, totóque inter ſe ſenatu, turpe atque miſerandū. Ac neſcio an ſatius fuerit populo Romano, Sicilia & Africa contento fuiſſe aut his etiam ipſis carere dominanti in Italia ſua, quàm eò magnitudinis creſcere, vt viribus ſuis conficeretur. Quæ enim res alia furores ciuiles peperit, quàm NIMIA FELICITAS? Syria prima nos vi-

cta corrupit: mox Aſiatica, Pergameni regis hæreditas. Illæ opes atque DIVITIÆ afflixere ſæculi mores: merſámque vitiis ſuis quaſi ſentina, rempublicam peſſumdedere. Vnde enim populus Romanus à tribunis agros, & cibaria flagitaret, niſi per famem, quam LVXVS fecerat? Hinc ergo Gracchana & prima & ſecunda, & illa tertia Appuleiana ſeditio. Vnde regnare iudiciariis legibus iuſſus à ſenatu eques, niſi ex AVARITIA, vt vectigalia reipublicę, atque ipſa iudicia in quæſtu haberentur? Hinc rurſus & promiſſa ciuitas Latio, & per hoc arma ſociorum. Quid autem bella ſeruilia? vnde nobis, niſi ex abundantia familiarum? Vnde gladiatorii aduerſus dominos ſuos exercitus, niſi ad conciliandum plebis fauorem effuſa largitio,

quum ſpectaculis indulget, ſupplicia quondam hoſtium artem facit? Iam vt ſpecioſiora vitia tangamus, nonne AMBITVS HONORVM ab iiſdem diuitiis incitatus? Atqui inde Mariana, inde Syllana tempeſtas. Aut *magnificus apparatus conuiuiorum, & ſumptuoſa largitio, nonne ab opulentia, paritura mox egeſtatem?* Hęc Catilinam patrię ſuæ impegit. Denique illa ipſa principatus, & dominandi cupido, vnde niſi ex nimiis opibus venit? Atqui hæc Cęſarem, atque Pompeium, furialibus in exitium reipublicæ facibus armauit. Hos igitur populi Romani omnes domeſticos motus ſeparatos ab externis, iuſtiſque bellis, ex ordine proſequemur.

Digitized by Google

SEDITIOSITAS TRIBVNICIÆ *poteſtatis*.

CAP. XIII.

SEDITIONVM omnium cauſas TRIBVNICIA POTESTAS excitauit: quæ ſpecie quidem plebis tuendę, cuius in auxilium comparata eſt, re autem dominationem ſibi acquirens, ſtudium populi, ac fauorem agrariis, frumentariis, iudiciariis legibus, aucupabatur. Inerat omnibus ſpecies æquitatis. Quid enim tam iuſtum, quàm recipere plebem ius ſuum à patribus? ne populus gentium victor orbiſque poſſeſſor, extorris aris ac focis ageret. Quid tam equũ quàm inopem populum viuere ex ærario ſuo? Quid ad ius li-

bertatis æquandę magis efficax, quam vt ſenatu regente prouincias, ordinis equeſtris auctoritas ſaltem iudiciorum regno niteretur? Sed hęc ipſa in perniciem redibant. & miſera reſpublica in exitium ſuum merces erat. Nam & à ſenatu in equitem tranſlata iudiciorum poteſtas, vectigalia, id eſt imperij patrimonium, ſupprimebat. & emptio frumenti, ipſos Reipublicæ neruos, exhauriebat ærarium. Reduci plebs in agros vnde poterat ſine poſſidentium euerſione, qui ipſi pars populi erant? & tamen relictas ſibi à maioribus ſedes. ætate, quaſi iure hæreditario poſſidebant.

Digitized by Google

Seditio Tiberij Gracchi. CAP. XIIII.

PRIMAM certaminum facem Tiberius Gracchus accendit, genere, forma, eloquẽtia facile princeps. Sed hic, ſiue Mancinianæ deditionis, quia ſponſor fœderis fuerat, contagium timens, & inde popularis: ſiue æquo, & bono ductus, quia depulſam agris ſuis plebem miſeratus eſt, ne Populus gentium victor, orbiſque poſſeſſor, laribus ac focis ſuis exularet. Quacunque mente, rem auſus ingentem, poſtquam rogationis dies aderat, ingenti ſtipatus agmine Roſtra conſcendit: nec deerat obuia manu, tota inde nobilitas, & tribuni in partibus. Sed vbi intercedentem legibus ſuis Cnæum

Octauium videt Gracchus, contra fas collegii, ius poteſtatis, iniecta manu, depulit Roſtris: adeóque præſenti metu mortis exterruit, vt abdicare ſe magiſtratu cogeretur. ſic triumuiratus creatus diuidendis agris. Quum ad perpetranda cœpta, die comitiorum prorogari ſibi vellet imperium, obuia nobilium manu, eorúmque, quos agris mouerat, cædes à foro cœpit. Inde quum in Capitolium profugiſſet, plebémque ad defenſionem ſalutis ſuæ, manu caput tangens, hortaretur, præbuit ſpeciem regnum ſibi, & diadema poſcentis: atque ita duce Scipione Naſica, concitato in arma populo, quaſi iure oppreſſus eſt.

Digitized by Google

Seditio Caij Gracchi.
CAP. XV.

STATIM & mortis, & legum fratris ſui vindex non minore impetu incaluit Caius Gracchus. qui cum pari tumultu atque terrore plebem in auitos agros arceſſeret: & recentem Attali hæreditatem in alimenta populo polliceretur: iámque nimius, & potens altero tribunatu, ſecunda plebe volitaret: obrogare auſo legibus ſuis Minucio tribuno, fretus comitum manu, fatale familiæ ſuæ Capitolium inuaſit. Inde proximorũ cæde pulſus, quum ſe in Auentinum recepiſſet, inde quoque obuia ſenatusmanu, ab Opimio conſule oppreſſus eſt. Inſultatum quoque mortis reliquiis: & illud ſacroſanctum

caput Tribuni plebis percuſſoribus auro penſatum eſt.

Seditio Appuleiana.
Cap. XVI.

NIHILOMINVS Appuleius Saturninus Gracchanas aſſerere leges non deſtitit. Tantum animorum viro Marius dabat. Qui nobilitati ſemper inimicus, conſulatu ſuo præterea confiſus, occiſo palam comitiis Annio competitore Tribunatus, ſubrogare conatus eſt in eius locum Caium Gracchum, hominem ſine tribu, ſine nomine: ſed ſubdito titulo, in familiam ipſe ſe adoptabat. Quum tot, tantiſque ludibriis exultaret impune, rogandis Gracchorum legibus ita vehementer incubuit, vt Senatum quoque cogeret in verba ſua iurare: quum

abnuentibus, aqua, & igni interdicturum ſe minaretur. Vnus tamen extitit, qui mallet exiliū. Igitur poſt Metelli fugam omni nobilitate perculſa, quum iam tertium annum dominaretur, eò veſaniæ progreſſus eſt, vt Conſularia quoque comitia noua cæde turbaret. Quippe vt ſatellitem furoris ſui Glauciam, conſulem faceret, Caium Memmium competitorem interfici iuſſit: & in eo tumultu regem ex ſatellitibus ſuis ſe appellatum lætus accepit. Tum vero iam conſpiratione Senatus, ipſo quoque iam Mario conſule, quia tueri non poterat, aduerſo: directæ in foro acies. expulſus inde, in Capitolium inuaſit. Sed quum abruptis fiſtulis obſideretur, Senatuique per legatos pœnitentiæ fidem faceret, ab arce degreſſus cum ducibus fa-

Digitized by Google

ctionis receptus in curiam eſt. Ibi eum facta irruptione, populus fuſtibus, ſaxíſque coopertum in ipſa quoque morte lacerauit.

Druſiana ſeditio.
Cap. XVII.

Postremo Liuius Druſus non tribunatus modo viribus, ſed ipſius etiam Senatus auctoritate, totiúſque Italiæ conſenſu, eaſdem leges aſſerere conatus, dum aliud captat ex alio, tantum conflauit incendium, vt nec prima illius flamma poſſet ſuſtineri: & ſubita morte correptus, hæreditarium in poſteros ſuos bellum propagaret. Iudiciaria lege Caii Gracchi diuiſerant populum Romanum, & bicipitem ex vna fecerant ciuitatem equites Romani, tanta poteſtate ſubnixi, vt qui fata, fortunaſque

fortunáſq; patrum, vitáſq; principum haberẽt in manu, interceptis vectigalibus, pecularentur ſuo iure rempublicam, Senatus exilio Metelli, damnatione Rutilij debilitatus, omne decus maieſtatis amiſerat. In hoc ſtatu rerum pares opibus, animis, dignitate (vnde & nata Liuio Druſo æmulatio acceſſerat) equitem, Seruilius Cæpio, Senatũ Liuius Druſus aſſerere. ſigna, & aquilæ, & vexilla aderant. Ceterũ ſic vrbe in vna quaſi in binis caſtris diſſidebatur. Prior Cæpio in ſenatum impetu facto, reos ambitus Scaurum & Philippũ principes nobilitatis elegit. His motibus vt reſiſteret Druſus plebẽ ad ſe Gracchanis legibus eiſdem ſocios ad plebem ſpe ciuitatis erexit. Extat vox ipſius, Nihil ſe ad largitionẽ vlli reli-

quiſſe, niſi ſi quis aut cœnum diuidere vellet, aut cælum. Aderat promulgandi dies, quum ſubito tanta vis hominum vndique apparuit, vt hoſtium aduentu obſeſſa ciuitas videretur. Auſus tamen obrogare de legibus conſul Philippus: ſed apprehenſum faucibus viator non ante dimiſit, quàm ſanguis in ora, & oculos redundaret. Sic per vim latæ, iuſſæque leges: ſed pretium rogationis ſtatim ſocij flagitauere, quum interim imparem Druſum, ægrumque rerum temere motarum, matura, vt in tali diſcrimine, mors abſtulit. nec ideo minus ſocij promiſſa Druſi à populo Romano repoſcere armis deſierunt.

Digitized by Google

Bellum Sociale.
Cap. XVIII.

SOCIALE bellum vocetur licet, vt extenuemus inuidiam: ſi verum tamen volumus. illud ciuile bellum fuit. quippe quum populus Romanus Etruſcos, Latinos, Sabinoſque miſcuerit, & vnum ex omnibus ſanguinem ducat corpus fecit ex membris, & ex omnibus vnus eſt. Nec minore flagitio ſocii, intra Italiam, quam intra vrbem ciues rebellabāt. Itaque quum Tuſciæ ciuitates, quas viribus auxerant ſocij, iuſtiſſime poſtularent, ad quam ſpē eos cupidine dominationis Druſus erexerat: poſt quā ille domeſtico ſcelere oppreſſus eſt, eadē fax, quæ illū cremauit, ſocios in arma, & oppugnationē

Vrbis accēdit. Quid hac clade triſtius: quid calamitoſius? quũ omne Latiũ, atque Picenum, Etruria omnis, atque Cāpania, poſtremo Italia contra matrē, ac parentem ſuā Vrbē conſurgerent, quũ omne robur fortiſſimorum, fideliſſimorũque ſociorum ſub ſuis quiſque ſignis haberēt municipalia illa prodigia, Popedius Marſos, & Latinos Afranius. Vmbros totus ſenatus, & cōſules. Samnium Lucaniāque. Teleſinus: quũ regum, & gentium arbiter Populus ipſum ſe regere non poſſet, vt victrix. Aſiæ Europæque à Corfinio Roma peteretur. Primum fuit belli in Albano monte conſilium, vt feſto die Latinarum Iulius Cæſar, & Martius Philippus conſules, intra ſacra, & aras immolarentur. Poſt quā id nefas proditione diſcuſſum eſt,

Aſculo furor omnis erupit, in ipſa quidem ludorum frequentia trucidatis, qui tum aderant ab Vrbe, legatis. hoc fuit impii belli ſacramentum. Inde iam paſſim ab omni parte Italiæ, duce, & auctore belli diſcurſante Popedio, diuerſa per populos, & vrbes, ſigna cecinere. Nec Annibalis, nec Pyrrhi, fuit tãta vaſtatio. Ecce Ocriculũ ecce Grumẽtum, ecce Fæſulæ, ecce Carſeoli, reſeratæ Nuceria, & Picentia, cædibus, ferro & igne vaſtantur. Fuſæ Rutilij copiæ, fuſæ Cæpionis. Nam ipſe Iulius Cæſar exercitu amiſſo, quum in Vrbem cruentus referretur, miſerabili funere mediam etiam Vrbem peruiam fecit. Sed magna populi Romani fortuna, & ſemper in malis maior, totis denuo viribus inſurrexit: aggreſſique ſin-

Digitized by Google

guli populos : Cato diſcutit Etruſcos, Gabinius Marſos, Carbo Lucanos, Sylla Samnites. Strabo vero Pompeius omnia flammis, ferróque populatus, non prius finem cædium fecit, quàm Aſculi euerſione, manibus tot exercituũ conſularium, direptarumque vrbium, diis litaretur.

Bellum ſeruile.

Cap. XIX.

VTCVNQVE, etſi cum ſociis nefas, cũ liberis tamen, & ingenuis dimicatũ eſt. quis æquo animo ferat in principe gentium populo bella ſeruorum? Primum SERVILE bellum inter initia Vrbis Herdonio Sabino duce in ipſa Vrbe tentatum eſt: quum occupata Tribuniciis ſeditioni-

bus ciuitate, Capitolium obſeſſum eſt & à Conſule captum: ſed hic tumultus magis fuit quàm bellum. Mox imperio per diuerſa terrarum occupato, quis crederet Siciliam multo cruentius ſeruili, quàm Punico bello eſſe vaſtatam? Terra frugum ferax, & quodammodo ſuburbana prouincia, latifundiis ciuium Latinorum tenebatur. Hic ad cultum agri, frequentia ergaſtula, catenatique cultores, materiam bello præbuere. Syrus quidam nomine EVNVS (magnitudo cladium facit, vt meminerimus) fanatico furore ſimulato, dum Syriæ deæ comas iactat, ad libertatem, & arma ſeruos, quaſi numinum imperio, concitauit, idque vt diuinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam ſulfu-

re, & igne ſtipauerat, leniter inſpirans, flammam, inter verba fundebat. Hoc miraculum primum duo millia ex obuiis, mox iure belli refractis ergaſtulis ſexaginta amplius millium fecit exercitum, regiiſque, ne quid malis deeſſet, decoratus inſignibus, caſtella, oppida, vicos, miſerabili direptione vaſtauit. Quin illud quoque (vltimum belli decus) capta ſunt caſtra Prætorum, nec nominare ipſos pudebit, caſtra Manilii, Lentuli, Piſonis, Hypſæi. Itaque qui per fugitiuarios diſtrahi debuiſſent, pretorios duces, profugos prælio, ipſi ſequebantur. Tandẽ Perperna Imperatore ſupplicium de eis ſumptum eſt. Hic enim victos, & apud Ennam nouiſſime obſeſſos, quum fame quaſi peſtilentia conſumpſiſſet, reliquias

Digitized by Google

latronum compedibus catenis religauit, crucibuſque puniuit. fuitque de ſeruis ouatione contentus, ne dignitatem triumphi ſeruili inſcriptione violaret. Vixdum reſpirauerat inſula, quum ſtatim a ſeruis, & Syro reditur ad Cilicem. Athenio paſtor, interfecto domino, familiam ergaſtulo liberatam, ſub ſignis ordinat Ipſe veſte purpurea, argenteóque baculo, & regium in morem fronte redimita, non minorem, quam ille fanaticus prior, conflat exercitum: acriuſque multo, quaſi & illum vindicaret, vicos, caſtella, oppida diripiens, in dominos, in ſeruos infeſtius, quaſi in transfugas, ſæuiebat. Ab hoc quoque Prætorij exercitus cæſi, capta Seruilij caſtra, capta Luculli. Sed Aquilius Per-

pernæ vſus exemplo, interclu-ſum hoſtem commeatibus ad extrema compulit: comminu-táſque copias armis, fame faci-le deleuit dediſſentque ſe, niſi ſuppliciorum metui volunta-riam mortem prætuliſſent. Ac ne de duce quidem ſuplicium exigi potuit quanuis in manus venerit. quippe dum circa de-prehendendum eum multitudo contendit, inter rixantium ma-nus præda lacerata eſt.

Bellum Spartacum.

Cap. XX.

ENIMVERO ſeruilium ar-morum dedecus feras.nã & ipſi per fortunã in omnia obno-xij, tamen quaſi ſecundũ homi-num genus ſũt, & in bona liber-tatis noſtræ adoptãtur. bellum SPARTACO duce concitatũ quo nomine appellẽ neſcio quippe

quũ ſerui militauerint, gladiatores imperauerint. illi infimæ ſortis homines: hi peſſimã auxere ludibrio calamitatẽ. SPARTACVS, CRIXVS, OENOMAVS, effracto Lentuli ludo, cum triginta aut amplius eiuſdem fortunæ viris eruperunt Capua, ſeruiſque ad vexillum & ad auxilium vocatis, quum ſtatim decẽ amplius millia coiſſẽt hominũ, non modo effugiſſe contẽti. iam vindicare volebãt. Prima velut ara viris mons Veſuuius placuit. Ibi quũ obſiderentur à Clodio Glabro per fauces caui montis vitineis delapſi vinculis, ad imas eius deſcendere radices: & exitu inuio, nihil tale opinantis ducis ſubito impetu caſtra rapuere. Inde alia caſtra. Deinceps Coram, totámque peruagantur Campaniam. Nec villarum

atque vicorum vaſtatione cō-tenti, Nolam, atque Nuceriam, Thurios, atque Metapontum terribili ſtrage populantur. Affluentibus in diem copiis, quum iam eſſet iuſtus exercitus, è viminibus, pecudumque tegumentis inconditos ſibi clipeos, è ferro ergaſtulorum recocto, gladios, ac tela fecerunt. Ac ne quod decus iuſto deeſſet exercitui, domitis obuiis gregibus paratur equitatus. captaque de prætoribus inſignia & faſces ad ducem detulere. Nec abnuit ille de ſtipendiario Thrace miles, de milite deſertor, inde latro, deinde in honore virium gladiator, qui defunctorum quoque prœlio ducum funera imperatoriis celebrauit exequiis, captiuóſque circa rogum iuſſit armis depugnare, quaſi plá-

Digitized by Google

ne expiaturus omne præteritum dedecus, ſi de gladiatore munerator fuiſſet. Inde iam cõſulares quoque aggreſſus, in Apennino Lentuli exercitum percecidit, apud Mutinam Caij Caſſij caſtra deleuit. Quibus elatus victoriis, de inuadẽda vrbe Romana, (quod ſatis eſt turpitudini noſtræ) deliberauit. Tandem etiam totis imperii viribus contra mirmillonem conſurgitur: pudorémque Romanum Licinius Craſſus aſſeruit. à quo pulſi, fugatique (pudet dicere) hoſtes, in extrema Italiæ refugerunt. Ibi circa Bruttium angulum occluſi, quum fugam in Siciliam pararent, neque nauigia ſuppeterent, rateſque ex cratibus, & dolia connexa virgultis in rapidiſſimo freto fruſtra experirentur, tan-

dem eruptione facta dignam viris obiere mortem: & quod ſub gladiatore duce oportuit, ſine miſſione pugnatum eſt. Spartacus ipſe in primo agmine fortiſſime dimicans, quaſi Imperator, occiſus eſt.

Bellum ciuile Marianum. CAP. XXI.

HOc deerat vnum populi Romani malis, vt iam ipſe intra ſe parricidiale bellum domi ſtringeret, & in vrbe media ac foro, quaſi harena ciues cum ciuibus ſuis, gladiatorio more concurrerent. Aequiore animo vtcunque ferrem, ſi plebii duces, aut ſi nobiles, mali ſaltem ducatum ſceleri præbuiſſēt: quū verò pro facinus, qui viri, qui imperatores! décora & ornamēta ſæculi ſui

Marius, & Sylla, peſſimo facinori ſuã etiam dignitatem præbuerunt, tribus, vt ſic dixerim, ſideribus agitatum eſt: primo & leui & modico tumultu magis quàm bello, intra ipſos armorum duces ſubſiſtente ſæuitia: mox atrocius, & cruentius per totius viſcera ſenatus graſſante victoria. vltimum non ciuicam modo, ſed hoſtilem quoque rabiem ſupergreſſum eſt, quum armorum furor totius Italiæ viribus niteretur, eouſque odiis ſæuientibus, donec deeſſent, qui occiderentur. Initium, & cauſa belli, inexplebilis honorũ Marii fames dum decretam Syllæ prouinciam Sulpicia lege ſolicitat. Sed impatiens iniuriæ ſtatim Sylla legiones circũegit: dilatóque Mithridate, Eſquilina Collinaque porta geminũ agmen Vrbi

Bibliothecæ S. M.æ Transpontinæ

Digitized by Google

infudit. Vnde quum ſubito Sulpicius, & Albinouanus obieciſſent catervas, ſudéſque, & ſaxa vndique à mœnibus, ac tela iacerentur, ipſe quoque iaculatus incendio viã fecit, arcémque Capitolii, quæ Pœnos quoque, Gallos etiam Senones euaſerat, quaſi captiuam victor inſedit. Tum ex ſenatuſconſulto aduerſariis hoſtibus iudicatis, in præſentem tribunum, aliôſque diuerſæ factionis, iure ſæuitũ eſt Marium ſeruilis fuga exemit, imo fortuna alteri bello reſeruauit. Cornelio Cinna Cnæo Octauio cõſulibus, male obrutum reſurrexit incendium, & quidem ab ipſorum diſcordia, quum de reuocandis, quos ſenatus hoſtes iudicauerat, ad populũ referretur. Cincta quidẽ gladiis cõcione, ſed vincẽtibus quibus pax,

pax, & quies potior, profugus patria ſua Cinna confugit ad partes. Redit ab Africa Marius, clade maior. ſiquidem carcer, catenæ, fuga, exilium, horrificauerant dignitatem. Itaque ad nomen tanti viri late concurritur: ſeruitia (pro nefas) & ergaſtula armantur: & facile inuenit exercitum miſer imperator. Itaque vi patriā repoſcens, vnde vi fuerat expulſus, poterat videri iure agere, niſi cauſam ſuam ſæuitia corrumperet. Sed quum diis hominibúſque infeſtus rediret, ſtatim primo impetu cliēs, & alumna Vrbis OSTIA, nefanda ſtrage diripitur. Mox in vrbem quadruplici agmine intratur. Diuiſere copias Cinna, Marius, Carbo, Sertorius. Hîc poſtquam manus omnis Octauij depulſa Ianiculo eſt, ſtatim in principum cædem ſigno da-

to, aliquanto ſæuius, quàm aut in Punica, aut in Cimbrica vrbe, ſæuitur. Octauij conſulis caput pro Roſtris exponitur: Antonij conſularis in Marij ipſius menſis. Cæſar, & Fimbria in penatibus domorum ſuarum trucidantur: Craſſi pater & filius in mutuo alter alterius aſpectu. Bæbium, atque Numitorium, per medium forum vnci traxere carnificum. Catulus ſe ignis hauſtu ludibrio hoſtium exemit. Merula flamen Dialis, in Capitolio, Iouis ipſius oculos venarum cruore reſperſit. Ancharius ipſo vidente Mario confoſſus eſt, quia fatalem illam ſcilicet manum non porrexerat ſalutanti. Hæc tot ſenatus funera intra calendas, & idus Ianuarii menſis, ſeptima illa Marii purpura dedit. Quid futurum fuit,

Digitized by Google

ſi annum Conſularis impleſſet? Scipione Norbanoque conſulibus, tertius ille turbo ciuilis inſaniæ toto furore detonuit. quippe quum hinc octo legiones, inde quingentæ cohortes ſtarent in armis, & inde ab Aſia cum victore exercitu Sylla properaret. Et ſane quum tam ferus in Syllanos Marius fuiſſet: quanta ſæuitia opus erat, vt Sylla de Mario vindicaretur? Primum apud Capuam ſub amne Vulturno ſigna concurrunt: & ibi ſtatim Norbani fuſus exercitus. ſtatim omnes Scipionis copiæ, oſtentata ſpe pacis, oppreſſæ. Tum Marius iuuenis, & Carbo conſules, quaſi deſperata victoria, ne inulti perirent, ſanguine ſenatus ſibi parentabant. obſeſſaque Curia ſic de Senatu quaſi de carcere, qui iu-

ſingularentur, educti. Quid funerum in foro, in circo, in patentibus templis? Namque Quinctus Mucius Scæuola pontifex veſtales amplexus aras, tantum non eodem igne ſepelitur. Lamponius atque Teleſinus Samnitum duces, atrocius Pyrrho, & Annibale Campaniam, Etruriámque populantur: &, ſub ſpecie partium ſe vindicant. Apud Sacriportum, Collinámque portam debellatæ omnes hoſtium copiæ. Ibi Marius, hic Teleſinus oppreſſi. Nec idem tamen cædium, qui belli finis fuit. Stricti enim & in pace gladii: animaduerſúmque in eos, qui ſe ſponte dediderant. Minus eſt, quòd apud Sacriportum, & apud Collinam portam ſeptuaginta amplius millia Sylla concidit. bellum

Digitized by Google

erat. Quatuor millia deditorum inermium ciuium in villa publica interfici iuſſit. Iſti tot in pace, non plures ſunt. quis autem illos poteſt computare, quos in Vrbe paſſim, quiſquis voluit, occidit? donec admonente Furfidio, *Viuere aliquos debere, vt eſſent, quibus imperarent:* propoſita eſt ingens illa tabula: & ex ipſo Equeſtris ordinis flore, ac Senatus, duo millia electi, qui mori iuberentur. noui generis edictum. Piget poſt hæc referre, ludibrio habita fata Carbonis, fata Sorani prætoris, atque Venuleii: Bæbium ſine ferro, ritu ferarum, inter manus laniatum: Marium ducis ipſius fratrem apud Catuli ſepulchrum, oculis, manibus, cruribúſque defoſſis, ſeruatum aliquandiu, vt per ſingula membra more-

retur. Poſitis ſingulorum hominum fere pœnis, municipia Italiæ ſplendidiſſima, ſub haſta venierunt, Spoletium, Interamnium, Præneſte, Fluentia. Nam Sulmonem vetus oppidum ſocium atque amicum (facinus indignum) nondum expugnatum, vt obſides iure belli, & modo morte damnati duci iubentur: ſic damnatam ciuitatem iuſſit Sylla deleri.

Bellum Sertorianum.

Cap. XXII.

BELLVM SERTORIANVM quid aliud, quam Syllanæ proſcriptionis hæreditas fuit? hoſtile potius, an ciuile dixerim, neſcio: quippe quod Luſitani, Celtiberique Roma-

Digitized by Google

no geſſerint duce. Exul, & profugus feralis illius tabulæ, vir ſummæ quidem, ſed calamitoſæ virtutis, malis ſuis maria, terraſque permiſcuit, & iam Africæ, iam Balearibus inſulis fortunam expertus, miſſúſque in Oceanum, FORTVNATAS inſulas penetrauit. Tandem Hiſpaniam armauit. viro cum viris facile conuenit. Nec alias magis apparuit Hiſpani militis vigor, quàm Romano duce. Quanquam ille non contentus Hiſpania, ad Mithridatem quoque, Ponticóſque reſpexit, regémque claſſe iuuit. Et quid futurum fuit? ſatis tanto hoſti vno imperatore reſiſtere res Romana non potuit. additus Metello Cnæus Pompeius. Hi copias viri diu, & ancipiti ſemper acie attriuere: nec tamen prius bello, quàm ſuorum ſcelere,

Digitized by Google

& inſidiis, extinctus eſt. Copias eius prope tota Hiſpania perſequuti, diu & ancipiti ſemper acie dimicauerunt. Prima per legatos certamina habita, quum hinc Domitius, & cohortes inde Herculeii proluderent: mox his apud Segouiam, illis apud Anam flumen oppreſſis, ipſi duces cominus inuicem experti, apud Lauronem, atque Sucronem æquauere clades. Tum illis ad populationem agrorum, his ad vrbium excidia conuerſis, miſera inter Romanos duces Hiſpania diſcordiæ pœnas dabat: donec oppreſſo domeſtica frau de Sertorio, victo, deditóque Perperna, ipſæ quoque in Romanam fidem venere vrbes, Oſca, Terme, Tutia, Valentia, Auxima, & in fame nihil non experta Calaguris. Sic recepta

Digitized by Google

in pacem Hiſpania. Victores duces externum id magis quàm ciuile bellum videri voluerunt, vt triumpharent.

Bellum ciuile ſub Lepido.

CAP. XXIII.

MARCO LEPIDO, Quincto Catulo conſulibus, ciuile bellum pæne citius oppreſſum eſt, quàm inciperet: ſed quantum, latéque fax illius motus ab ipſo Syllæ rogo exarſit! Cupidus namque rerum nouarum per inſolentiam Lepidus, acta tanti viri reſcindere parabat, nec immeritò, ſi tamen poſſet ſine magna clade Reipublicæ. Nam quum iure belli Sylla dictator proſcripſiſſet inimicos: qui ſupererant, reuocante Lepido, quid aliud, quàm ad bellum vocabantur?

Digitized by Google

quúmque damnatorum ciuium bona addicente Sylla, quamuis male capta, iure tamen, repetitio eorum proculdubio labefactabat compoſitam ciuitatem. Expediebat ergo quaſi ægræ, ſauciæque Reipublicæ requieſcere quomodocumque: ne vulnera curatione ipſa reſcinderentur. Ergo quum turbidis concionibus velut claſſico ciuitatem terruiſſet, profectus in Etruriam, arma inde & exercitum Vrbi admouerat. Sed iam Miluium pontem collémque Ianiculum Lutatius Catulus, Cnæuſque Pompeius, Syllanæ dominationis duces atque ſigniferi, alio exercitu inſederant. A quibus primo ſtatim impetu retro pulſus, hoſtiſque à ſenatu iudicatus, incruenta fuga Etruriam, inde Sardiniam receſſit: ibíque mor-

Digitized by Google

bo & pœnitentia interiit. Victores, quod non temere alias in ciuilibus bellis, pace contenti ſuerunt.

LIBER QVARTVS.

Bellum Catilinarium.

Cap. I.

CATILINAM *luxuria primum, tum hinc conflata egeſtas rei familiaris:* ſimul occaſio, quòd in extremis finibus mundi, arma Romana peregrinabantur, in neſaria conſilia opprimendæ patriæ ſuæ compulere: Senatum confodere, Conſules trucidare, diſtringere incendiis Vrbem, diripere ærariũ, totam denique rempublicam

Digitized by Google

ſunditus tollere, & quicquid nec Annibal videretur optaſſe. Quæ omnia quibus (ô nefas) sociis aggreſſus eſt? Ipſe patricius. ſed hoc minus eſt: Curii, Porcii, Syllæ, Cethegi, Antonij, Varganteij, atque Longini, quæ familiæ? quæ ſenatus inſignia? Lentulus quoque tunc maxime Prætor: hos omnes immaniſſimi facinoris ſatellites habuit. Additum eſt *pignus coniurationis, ſanguis humanus*: quem circumlatum pateris bibere: ſummum nefas, niſi amplius eſſet, propter quod biberunt. Actum erat de pulcherrimo imperio, niſi illa coniuratio in Ciceronem, & Antonium Conſules incidiſſet: quorum alter induſtria rem patefecit, alter manu oppreſſit. Tanti ſceleris indicium per Fuluiam emerſit, viliſſimum ſcortum, ſed in

* patriciis innocens. Tum Conſul habito ſenatu, in preſentem parricidam, in præſentem reum Cicero perorauit: ſed non amplius profectum, quàm vt hoſtis euaderet, ſéque palam profeſſo *incendium ſuum reſtincturum ruina* minaretur. Et ille quidem ad præparatum à Manlio in Etruria exercitum proficiſcitur, ſigna illaturus Vrbi. Lentulus deſtinatum familiæ ſuæ Sibyllinis verſibus regnum ſibi vaticinans, ad præſtitutum à Catilina diem, vrbe tota viros, faces, tela diſponit. Nec ciuili conſpiratione contentus: legatis Allobrogum, qui tum forte aderant, in arma ſollicitatis, iiſſet vltra Alpes furor, niſi altera proditione Vulturcii, Prætoris literæ tenerentur. Statim Ciceronis imperio iniecta eſt barbaris manus. Palam

Digitized by Google

Prætor in ſenatu conuincitur. De ſupplicio agentibus, Cæſar parcendum dignitati, Cato animaduertendum pro ſcelere cenſebat. Quam ſententiam ſequutis omnibus, in carcere parricidæ ſtrangulantur. Quamuis parte coniurationis oppreſſa, tamen ab incœpto Catilina non deſtitit, ſed infeſtis ab Etruria ſignis patriam petens obuio Antonii exercitu opprimitur. Quàm atrociter dimicatum ſit, exitus docuit. nemo hoſtium bello ſuperfuit. Quem quis in pugnando ceperat locum, eum amiſſa anima corpore tegebat. Catilina longe à ſuis inter hoſtium cadauera repertus eſt: pulcherrima morte, ſi pro patria ſiç concidiſſet.

Digitized by Google

Bellum Cæſaris & Pompeij.
CAP. II.

IAM pæne toto orbe pacato, maius erat imperium Romanum, quàm vt vllis externis viribus extingui poſſet: Itaque inuidens fortuna principi gentium populo, ipſum illum in exitium ſuum armauit. ac Mariana quidem, Cinnanáque rabies intra Vrbem ſe præcluſerat, quaſi experiretur. Syllana tempeſtas latius, intra Italiam tamen, detonuerat. Cæſaris furor, atque Pompeii, Vrbem, Italiam, gentes, nationes, totum denique, qua patebat imperium, quodam quaſi diluuio, & inflammatione corripuit: adeo, vt non recte tantum ciuile dicatur, ac ne ſociale quidem, ſed nec externum: ſed

Digitized by Google

potius commune quoddam ex omnibus, & plus quàm bellum. Quippe ſi duces eius inſpicias, totus ſenatus in partibus. ſi exercitus, hinc vndecim legiones, inde decem & octo, flos omnis & robur Italici ſanguinis. ſi auxilia ſociorum, hinc Gallici, Germanique delectus: inde Deiotarus, Ariobarzanes, Tarcondimotus, Cothus, omne Thraciæ, Cappadociæque, Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ, Ætoliæ, totiúſque robur Orientis. ſi moram belli, quatuor anni, & pro clade rerum breue tempus. ſi locum, & ſpacium vbi commiſſum eſt, intra Italiam: inde ſe in Galliam, Hiſpaniámque deflexit, reuerſúmque ab occaſu, totis viribus in Epiro, Theſſaliaq; cõſedit, hinc in Ægyptum ſubito tranſiliit,

inde reſpexit Aſiam, inde Africæ incubuit, poſtremo in Hiſpaniam remigrauit, & ibi aliquando defecit. Sed non & odia partium finita cum bello. Nō enim prius quieuere, quàm in Vrbe ipſa, medio ſenatu, eorum, qui victi erant, odia, victoris ſeſe cæde ſatiarent. Cauſa tantæ calamitatis eadem, quę omnium, NIMIA FELICITAS. Siquidem Quincto Metello, Lucio Afranio conſulibus, quū Romana maieſtas toto orbe polleret, recentéſque victorias, Ponticos & Armenios triumphos in Pompeianis theatris Roma cantaret, nimia Pompeij potentia apud ocioſos, vt ſolet, ciues, mouit inuidiam. Metellus ob imminutum Cretæ triumphum, Cato aduerſus potentes ſemper obliquus, detrectare Pompeium, actiſque

eius obſtrepere. Hic dolor trãſuerſum egit: & ad præſidia dignitati paranda impulit. Forte tunc Craſſus genere, diuitiis, dignitate florebat: vellet tamen auctiores opes. Caius Cæſar eloquentia, & ſpiritu, & iam conſulatu alleuabatur. Pompeius tamen ſuper vtrumque eminebat. Sic igitur Cæſare dignitatem comparare, Craſſo augere, Pompeio retinere cupientibus, omnibúſque pariter potentiæ cupidis, de inuadenda Republica facile conuenit. Ergo quum mutuis viribus in ſuũ quiſque decus niteretur, Galliam Cæſar inuadit, Craſſus Aſiám, Pompeius Hiſpaniam, tres maximos exercitus: & iam ſic orbis imperiũ, ſocietate trium principum occupatur. Decem annos traxit iſta dominatio. Exinde quoniam mutuo metu

tenebantur, Craſſi morte apud Parthos, & morte Iuliæ Cæſaris filiæ, quæ nupta Pompeio, generi ſocerique concordiam matrimonij fœdere tenebat, ſtatim æmulatio erupit. Iam Pōpeio ſuſpectæ Cæſaris opes, & Cæſari Pompeiana dignitas grauis. Nec hic ferebat parem, nec ille ſuperiorem. Nefas / ſic de principatu laborabant, tamquam duos tanta imperij fortuna non caperet. Ergo Lentulo Marcellóque conſulibus rupta prima cōiurationis fide; de ſucceſſione Cęſaris Senatus, idémque Pompeius agitabat: nec ille abnuebat, ſi ratio ſui proximis comitiis haberetur. Conſulatus, abſenti quem decem tribuni plebis, fauente Pompeio, nuper decreuerant, tum diſſimulante eodem, negabatur. Veniret, & peteret maiorum mo-

Digitized by Google

re. Ille contra flagitare decreta: ac niſi in fide permanerent, non ſe remittere exercitum. Ergo vt in hoſtem decernitur. His Cæſar agitatus, ſtatuit præmia armorum armis defendere. Prima ciuilis belli harena, Italia fuit: cuius arces leuibus præſidiis Pompeius inſederat: ſed omnia ſubito Cæſaris impetu oppreſſa ſunt. Prima Arimino ſigna cecinerunt. Tum pulſus Etruria Libo, Vmbria Thermus, Domitius Corſinio. Et peractum erat bellum ſine ſanguine, ſi Pompeium Brunduſij opprimere potuiſſet. & cœperat. ſed ille per obſeſſi clauſtra portus, nocturna fuga euaſit. Turpe dictu. modo princeps patrum, pacis, bellíque moderator, per triumphatum à ſe mare lacera, & pæne inermi naue fugiebat. Nec Pompeius ab Italia, quàm

ſenatus ab Vrbe, fugatur prior. quam pæne vacuam metu, Cæſar ingreſſus, Conſulem ſe ipſe facit. Ærarium quoque ſanctũ, quia tardius aperibant Tribuni, iuſſit effringi: cenſúmque & patrimonium populi Romani ante rapuit, quàm imperium. Pulſo fugatóque Pompeio, maluit prius ordinare prouincias quàm ipſum ſequi. Siciliam & Sardiniam, annonæ pignora, per legatos habuit. Nihil hoſtile erat in Gallia: pacem ipſe fecerat. ſed ad Hiſpanienſes Põpeij exercitus tranſeunti per eam, duci portas claudere auſa MASSILIA eſt. *Miſera, dum cupit pacem, belli metu, in bellum incidit:* ſed quia tutis muris erat, vinci eam ſibi iuſſit abſenti. Græcula ciuitas, non pro mollitie nominis, & vallum cædere, & incendere machinas auſa,

Digitized by Google

& congredi nauibus: ſed Brutus, cui mandatum erat bellum, victos terra, maríque perdomuit. Mox dedẽtibus ſeſe ablata omnia præter, quam potiorem omnibus habebant, libertatem. Anceps, variúmque, & cruentum in Hiſpania bellum cum legatis Cnæi Pompeij Petreio & Afranio: quos Ilerdæ caſtra habentes, apud Sicorim amnem obſidere, & ab oppido intercludere aggreditur. Interim obundatione verni fluminis, commeatibus prohibet. Sic fame caſtra tentata ſunt. obſeſſórque ipſe quaſi obſidebatur. ſed vbi pax fluminis rediit, populationibus & pugna campos aperuit: iterum ferox inſtat: & cedentes ad Celtiberiam conſequutus, aggere & vallo, ac per hæc ſiti ad deditionem compulit. Sic citerior Hiſpania re-

cepta eſt, nec vlterior moram fecit. quid enim vna poſt quinque legiones? Itaque vltro cedente Varrone, Gades, fretum, Oceanus, omnia felicitatem Cæſaris ſequebantur. Aliquid tamen aduerſus abſentem ducem auſa fortuna eſt circa Illyricum, & Africam, quaſi de induſtria proſpera eius aduerſis radiarentur. Quippe quum fauces Adriatici maris iuſſi occupare Dolabella, & Antonius, ille Illyrico, hic Corcyræo littore caſtra poſuiſſent, iam maria late tenente Pompeio, repente legatus eius Octauius Libo ingentibus copiis claſſicorum, circumuenit vtrumque. Deditionem fames extorſit Antonio. Miſſæ quoque à Baſilo in auxilium eius rates, quales inopia nauium fecerat, noua Pompeianorum arte, Cilicum actis

Digitized by Google

ſub mare funibus, captæ quaſi per indaginem. Duas tamen æſtus explicuit, vna, quæ Opiterginos ferebat, in vadis hæſit, memorandúmque poſteris exitum dedit. Quippe vix mille iuuenum manus, circumfuſi vndique exercitus per totum diem tela ſuſtinuit. & quum exitum virtus non haberet, tamen ne in deditionem veniret, hortante tribuno Vulteio mutuis ictibus in ſe concurrit. In Africa quoque par & virtus, & calamitas Curionis fuit: qui ad recipiendam prouinciam miſſus, pulſo fugatóque Varo iam ſuperbus, ſubitum Iubæ regis aduentum, equitatúmque Maurorum ſuſtinere non potuit. Patebat victo fuga, ſed pudor ſuaſit, vt amiſſum ſua temeritate exercitum, morte ſequeretur. Sed iam debitum par

ortuna flagitante, ſedem bello. ompeius Epiron elegerat. nec æſar moratus. quippe ordina- ; à tergo omnibus, quanuis ems media prohiberet, tem- ſtate ad bellum nauigauit. oſitiſque ad Oricum caſtris, ium pars exercitus ob ino- am nauium cum Antonio re- ta, Brundufij moram face- , adeo impatiens erat, vt ad eſſendos eos, ardente ven- mari, nocte concubia, ſpe- latorio nauigio, ſolus ire ıtauerit. Extat ad trepidum ito diſcrimine gubernato- n, vox ipſius: *Quid times? Cæ- m vehis.* Contractis in vnum dique copiis, poſitiſque co- nus caſtris, diuerſa erant du- n conſilia. Cæſar pro natura ox, & conficiendæ rei cupi- , oſtentare aciem, prouoca- laceſſere, nunc obſidione

Bibliotheca S. M. Germ. de Vrbe

Digitized by Google

caſtrorum, quæ ſedecim millium vallo obduxerat, (ſed quid his obeſſet obſidio, qui patente mari omnibus copiis abundarent?) nunc expugnatione Dyrrhachij irrita, (quippe quam vel ſitus inexpugnabilem faceret.) ad hoc aſſiduis in eruptionem hoſtium prœliis, (quo tempore egregia virtus Scæuæ centurionis emicuit, cuius in ſcuto centum atque quadraginta tela ſedere.) iam vero direptione vrbium ſociarum, quum Oricum, & Gomphos, & alia caſtella Theſſaliæ vaſtaret. Pompeius aduerſus hęc nectere moras, tergiuerſari ſimul, vt hoſtem intercluſum vndique inopia commeatuum tereret, vtque ardentiſſimi ducis conſeneſceret impetus. Nec diutius profuit duci ſalutare cõſilium. Milites ocium, ſocij moram,

rincipes ambitum ducis incre-
abant. Sic præcipitantibus fa-
s, prœlio ſumpta eſt Theſſa-
a: & Philippicis campis, Vrbis,
nperij, generis humani fata
ommiſſa ſunt. Nunquam vllo
co tantum virium populus
omanus, tantum dignitatis
rtuna vidit. Trecenta amplius
illia hinc & illinc, præter au-
lia regum, & Senatus. Nun-
iam imminentis ruinæ mani-
ſtiora prodigia, fuga victima-
m, examina in ſignis, inter-
u tenebræ. Dux ipſe, & no-
irna imagine, theatri ſui au-
ens plauſum, in modum plā-
is, circūſonare: & mane cum
llo (nefas) apud principia
nſpectus eſt. Numquā acrior
que alacrior exercitus Cæſa-
fuit. Inde claſſica prius, in-
tela. Annotatum quoque
nmittentis aciem Craſtini

pilum: qui mox adacto in os gladio, ſic inter cadauera repertus, libidinem ac rabiem, qua pugnauerat, ipſa nouitate vulneris præferebat. Sed nec minus admirabilior illius exitus belli. Quippe quum Pompeius adeo equitum copia abũdaret, vt facile circumuenturus ſibi Cæſarem videretur, circũuentus ipſe eſt. Nam quum diu æquo marte contenderent, iuſſúque Pompeij fuſus à cornu erupiſſet equitatus, repente hinc ſigno dato, Germanorum cohortes tantũ in effuſos equites fecere impetum, vt illi eſſe pedites, hi venire in equis viderentur. Hanc ſtragem fugientis equitatus, leuis armaturæ ruina comitata eſt. Tunc terrore latius dato, turbantibus inuicem copiis, reliqua ſtrages quaſi vna manu facta eſt. Nec

Digitized by Google

lla res magis exitio fuit, quàm ip-
e xercitus magnitudo. Multus
eo prœlio Cæſar fuit, me-
úſque inter Imperatorem &
ilitem. Voces quoque obe-
iitantis exceptæ, altera cruen-
, ſed docta, & ad victoriam
icax, *Miles, faciem feri:* alte-
ad iactationem compoſita:
rce ciuibus: quum ipſe ſeque-
ur. Felicem vtcunque in ma-
Pompeium, ſi eadem ipſum,
æ exercitum eius, fortuna
xiſſet. Superſtes dignitati ſuę
it, vt cum maiore dedecore
Theſſàlica Tempe equo fu-
et, vt vna nauicula Leſbon
licaretur: pulſus Hedris in
ſerto Ciliciæ ſcopulo fugam
Parthos, Africam, vel Ægy-
im agitaret: vt denique in
uſiaco littore, imperio viliſ-
i regis, conſiliis ſpadonum,
ne quid malis deſit, Septimij

deſertoris ſui gladio trucidatus, ſub oculis vxoris ſuæ, liberorúmque moreretur. Quis non peractum eſſe cum Pompeio crederet bellum? atqui acrius multo atque vehemẽtius Theſſalici incendij cineres recaluere. Et in ÆGYPTO quidem aduerſus Cæſarem ſine partibus bellum. Quippe quum PTOLEMÆVS rex Alexandrię, ſummum ciuilis belli ſcelus peregiſſet, fœdúſque amicitiæ cum Cæſare, medio Pompeij capite ſanxiſſet, vltionem tanti viri Manibus quærente fortuna, cauſa non defuit. CLEOPATRA regis ſoror affuſa Cæſaris genibus, partem regni repoſcebat. Aderat puellæ forma, & quæ duplicaretur ex illo, quòd talis paſſa videbatur iniuriam: odium ipſius regis, qui Pompeii cædem, partium fato, non Cæſari dede-

it, haud dubie idem in ipſum
aſurus, ſi expediſſet. Quam vbi
æſar reſtitui iuſſit in regnum,
atim ab eiſdem percuſſoribus
ompeii, obſeſſus in regia, quā-
s exigua manu, ingentis exer-
tus molem mira virtute ſuſti-
uit. Ac primum, ædificiorum
oximorum, atque naualium
cendio, infeſtorum hoſtium
la ſubmouit: mox in pænin-
lam Pharon ſubitus euaſit: in-
: depulſus in maria, mira fe-
:itate ad proximam claſſem
atauit, relicto quidem in flu-
ibus paludamento, ſeu fato,
u conſilio: vt illud ingruenti-
is hoſtium telis, ſaxíſque pe-
:etur. Tandem receptus à
aſſicis ſuis, vndique ſimul ho-
:s adortus, debellata perfida
nte; iuſta generi Manibus
dit. Quippe & Theodotus
agiſter, auctórque totius bel-

li, & ne virilia quidem portenta, Pothinus, atque Ganymedes, diuerſa per mare & terras fuga & morte cōſumpti. Regis ipſius corpus obrutum limo repertum eſt in aureæ loricæ honore. In Aſia quoque nouus rerum motus à Ponto, plane quaſi de induſtria captante fortuna hunc Mithridatico regno exitum, vt à Pompeio pater, à Cæſare filius vinceretur. Rex Pharnaces magis diſcordiæ noſtræ fiducia, quàm virtutis ſuæ, infeſto in Cappadociam agmine ruebat: ſed hunc Cæſar aggreſſus, vno, &, vt ſic dixerim, non toto prœlio, obtriuit, more fulminis, quod vno eodémque momento venit, percuſſit, abſceſſit. Nec vana de ſe prædicatio eſt Cæſaris, ante victum hoſtem eſſe, quàm viſum. Sic cum exteris. at in Africa cum ciuibus

us multo atrocius , quàm in
harſalia. Huc reliquias partiū
aufragarum quidam furoris æ-.
us expulerat : nec reliquias
iceres, ſed integrum bellum.
parſæ magis , quàm oppreſſæ
res erant. Auxerat ſacramen-
ım ipſa clades Imperatoris:
ec degenerabat ducum ſuc-
eſſio. Quippe ſatis ample ſo-
abant in Pompeiani nominis
cum Cato, & Scipio. Acceſ-
copiis Mauritaniæ rex Iuba,
delicet vt latius vinceret Cæ-
r Nihil ergo inter Pharſaliã &
hapſon, niſi quòd amplior eo-
acrior Cæſarianorū impetus
it indignantiū poſt Pōpeium
euiſſe bellum. Denique quod
ias nunquam ante imperium
cis ſua ſpōte ſigna cecinerūt.
rages à IVBA cœpit. Eius
ephanti bellorum rudes, &
per à ſilua conſternati ſu-

Digitized by Google

bito clangore, ſtatim & exercitus in fugam, & duces fortius, quàm vt fugerent, non inconſpicua tamen morte omnium. Iam SCIPIO naue fugiebat: ſed aſſequutis eum hoſtibus gladium per viſcera exegit: & vbi eſſet quodam requirente, reſpondit hoc ipſum *Bene ſe habet Imperator*. Iuba quum ſeſe recepiſſet in regiam, magnifice epulatus, poſtero die cum PETREIO fugæ comite, ſuper menſas, & pocula interficiendum ſe ei præbuit. Ille & regi ſuffecit, & ſibi: quum interim ſemeſi in medio cibi, & parentalia fercula regio ſimul Romanoque ſanguine madebant. CATO non interfuit bello poſitiſque apud Bagradã caſtris VTICAM velut altera Africæ clauſtra ſeruabat. Sed accepta partiũ clade, nihil cũctatus, vt ſa-

ente dignum erat, mortem
:iam lætus acciuit. Nam poſt-
uam filium, comitéſque ab
nplexu dimiſit, in nocte le-
.o ad lucernam Platonis libro,
ui immortalitatem animæ do-
:t, paululum quieuit. tum cir-
ı primam vigiliam ſtricto gla-
io reuelatum manu pectus ſe-
ıel, iterumque percuſſit. Auſi
oſt hoc virum medici violare
omentis. Ille paſſus, dum
bſcederent, reſcidit plagas:
:quutáque vis ſanguinis mori-
undas manus in ipſo vulnere
eliquit. Quaſi non eſſet vſ-
uam dimicatum, ſic arma rur-
us & partes. quantoque Africa
uprá Theſſaliam, tanto Afri-
am ſuperabat Hiſpania. plu-
imumque fauoris, partibus da-
ıat fraternitas ducum, & pro
no duos ſtare Pompeios. Ita-
ue nuſquam atrocius nec tam

Digitized by Google

ancipiti marte concurſum eſt. Primum in ipſo oſtio Oceani Varus, Didiuſque legati conflixere: ſed acrius fuit cum ipſo mari, quàm inter ſe nauibus bellum. ſiquidem velut furorem ciuium caſtigaret Oceanus, vtramque claſſem naufragio cecidit Quinam ille horror, quum eodem tempore fluctus procellæ, viri, naues, armaméta confligerent? adde ſitus ipſius formidinem, vergentia in vnum, hinc Hiſpaniæ, inde Mauritaniæ littora, mare & inteſtinum, & externum, imminentéſque Herculis ſpeculas, quum omnia vndique ſimul prœlio, & tempeſtate ſæuirent. Mox circa obſidiones vrbium vtrimque diſcurſum eſt. quæ miſeræ inter hos atque illos duces ſocietatis Romanæ pœnas dabant. Om-

Digitized by Google

um poſtrema certaminum
unda. Hic non pro cetera fe-
:itate, ſed anceps, & diu tri-
: prœliū: vt plane videretur
:ſcio quid deliberare fortuna.
:ne & ipſe ante aciem mœ-
ior non ex more Cæſar, ſiue
ſpectu fragilitatis humanæ, ſi-
: nimiam proſperorum ſuſpe-
am habens continuationem
:l eadem timens, poſtquam
em eſſe cœperat quod Pom-
:ius. Sed in ipſo prœlio, quod
:mo vnquā meminerat, quum
iu pari marte acies nihil aliud,
uàm occiderent, in medio ar-
ore pugnantium ſubito in-
:ns inter vtroſque ſilentium,
uaſi conueniſſet. hic omnium
:nſus erat. Nouiſſime illud
iuſitatum Cæſaris oculis. (ne-
is) poſt quatuor decim annos,
robata veteranorum manus
radum retro dedit. Quod etſi

Digitized by Google

nondum fugerat, apparebat tamen pudore magis, quàm virtute reſiſtere. Itaque ablegato equo, ſimilis furenti, primam in aciem procurrit. Ibi prenſare fugientes, confirmare, per totum denique agmen oculis, manibus, clamore volitare. Dicitur in illa perturbatione & de extremis agitaſſe ſecum, & ita manifeſto vultu fuiſſe, quaſi occupare manu mortem vellet, niſi cohortes hoſtium quinque per trāſuerſam aciē actæ, quas Labienus periclitantibus caſtris ſubſidio miſerat, fugæ ſpeciem præbuiſſent. Hoc aut & ipſe credidit, aut dux callidus arripuit in occaſionem: & quaſi in fugientem inuectus, ſimul & ſuorum erexit animos, & hoſtes perculit. Nam hi dum ſe putant vincere, fortius ſequi: Pompeiani dum fugere

redunt ſuos, fugere cœpe-
int. Quanta fuerit hoſtium
ædes, ira, rabieſque victori-
us, ſic æſtimari poteſt. Hoc
proelio profugi, quum ſe
Mundę recepiſſent, & Cæſar
bſideri ſtatim victos imperaſ-
et, ex congeſtis cadaueribus
gger effectus eſt: quæ pilis, ia-
uliſque confixa, inter ſe tene-
antur fœdum etiam inter bar-
aros. Sed videlicet victoriam
eſperantibus Pompeii liberis,
Cnęum prœlio profugum, cru-
e ſaucio, deſerta & auia pe-
entem, Cenonius apud Lauro-
iam oppidum conſequutus,
ugnantem (adeo nódum deſ-
erauerat) interfecit. Sextum
ortuna in Celtiberiam interim
bſcondit aliiſque poſt Cæſa-
em bellis reſeruauit. Cęſar in
atriam victor inuehitur. Pri-
num de Gallia TRIVMPHVM

Digitized by Google

tranſmiſerat Renus, & Rodanus, & ex auro captiuus Oceanus: alterum laurus Ægyptia. tunc in ferculis Nilus, Arſinoë, & ad ſimulachrum ignium ardens Pharus. Tertius de Pharnace currus, & Ponto. Quartus Iubam & Mauros, & bis ſubactam oſtendebat Hiſpaniam. Pharſalia, & Thapſos, & Munda nuſquam. Et quanto maiora erant, de quibus non triũphabat? Hic aliquando finis armis fuit. Reliqua pax incruenta: penſatumque clementia bellum. Nemo cæſus imperio præter Afraniũ. ſatis ignouerat ſemel & Fauſtum Syllam. didicerat generum timere. filiámque Pompeii cum patruelibus ex Sylla. hic poſteris cauebatur. Itaque non ingratis ciuibus, omnes vnum in principem congeſti honores

Digitized by Google

:irca templa imagines, in theaꝛo diſtincta radiis corona, ſuggeſtus in curia, faſtigium in lomo, menſis in cęlo, ad hoc ›ater ipſe patrię, perpetuuſque lictator: nouiſſime, dubium n ipſo volente, oblata pro Roſtris ab Antonio conſulę, egni inſignia. Quæ omnia veut infulæ in deſtinatam morti ictimam congerebātur. Quipe *clementiam principis vicit inuiia. grauiſque erat liberis ipſa beeficiorum potentia.* Nec diutius lilatio donata eſt: ſed Brutus k Caſſius, aliique patricij conenſerunt in cædem principis. QVANTA VIS FATI? maıauerat late coniuratio. libelus etiam Cæſari datus eodem lie. nec perlitare centum victinis potuerat. venit in curiam amen, expeditionem Parthiam meditans. ibi in curuli ſe-

dentem cum ſenatus inuaſit: tribuſque & viginti vulneribus ad terram datus eſt. Sic ille, qui terrarum orbem ciuili ſanguine impleuerat, tandem ipſe ſanguine ſuo curiam impleuit.

Cæſar Auguſtus.
Cap. III.

POPVLVS Romanus, Cæſare, & Pompeio trucidatis, rediſſe in ſtatum priſtinæ libertatis videbatur: & redierat niſi aut Pompeius liberos, aut Cæſar hæredem reliquiſſet: vel, quod vtroque pernicioſius fuit, ſi non collega quondam, mox æmulus Cæſarianæ potentiæ, fax & turbo ſequentis ſæculi, ſuperfuiſſet Antonius. Quippe dum Sextus paterna repetit, trepidatum toto mari, dum Octauius mortem pa-

Digitized by Google

tris vlciſcitur iterumfuit mouenda Theſſalia. Dum Antonius varius ingenio, aut ſucceſſorem Cæſaris indignatur Octauium, aut amore Cleopatræ, deſciſcit in regem. Nam aliter ſaluus eſſe non potuit, niſi confugiſſet ad ſeruitutem. Gratulandum tamen in tanta perturbatione eſt, quòd potiſſimum ad Octauium Cæſarem Auguſtum ſumma rerum rediit: qui ſapientia ſua, atque ſolertia, perculſum vndique, & perturbatum ordinauit imperii corpus. Quod ita haud dubie nunquam coire & conſentire potuiſſet, niſi *vnius præſidis nutu, quaſi anima, & mente regeretur.* Marco Antonio, Publio Dolabella Conſulibus, imperium Romanum iam ad Cæſares transferente fortuna, varius, & multiplex ciuitatis motus fuit.

quòdque in annua cæli conuerſione fieri ſolet, vt mota ſidera tonent, ac ſuos flexus tempeſtate ſignificent, : ſic in Romanæ dominationis, id eſt humani generis conuerſione, penitus intremuit, omnique genere diſcriminum, ciuilibus, terreſtribus, ac naualibus bellis, omne imperij corpus agitatum eſt.

Bellum Mutinenſe.
Cap. IV.

PRIMA ciuilium motuum cauſa teſtamentum Cæſaris fuit, cuius ſecundus hæres Antonius prælatum ſibi Octauium furens, inexpiabile contra adoptionē acerrimi iuuenis ſuſceperat bellum. Quippe quū intra decem & octo annos tenerum, obnoxium & opportunū

iniuriæ iuuenem videret, ſe plenæ ex cõmilitio Cæſaris dignitatis & ſuitis hæreditatem lacerare, ipſum inſectari probris, & cunctis artibus quũ adoptionem Iuliæ gentis inhibere non deſineret: denique ad opprimendum iuuenem, palam arma moliri: & iam parato exercitu in Ciſalpina Gallia reſiſtentem motibus ſuis Decimũ Brutum obſidebat: Octauius Cæſar ætate, & iniuria fauorabilis, & nominis maieſtate, quod ſibi induerat, reuocatis ad arma veteranis, priuatus (quis crederet?) Conſulẽ aggreditur. obſidione Mutinæ liberat Brutũ. Antoniũ exuit caſtris. Tum quidem etiam manu pulcher apparuit. nam cruentus & ſaucius aquilã à moriente ſignifero traditam, ſuis humeris in caſtra referebat.

Bellum Perusinum.
Cap. V.

ALTERVM. bellum concitauit agrorum diuiſio, quos Cæſar veteranis in caſtris. pretium militiæ, perſoluebat, Semper alias Lucii Antonii peſſimum ingenium Fuluia, gladio cincta virilis militiæ, vxor, agitabat. Ergo depulſos agris colonos incitando, iterum in arma ierat. Hic vero iam non priuatis, ſed totius ſenatus ſuffragiis iudicatum hoſtem Cæſar aggreſſus, intra Peruſiæ muros redegit, compulitque ad extrema deditionis, turpi & nihil non experta fame.

Digitized by Google

Triumuiratus.

Cap. VI.

QVVM ſolus etiam grauis paci, grauis Reipublicæ eſſet Antonius, quaſi ignis incẽdio Lepidus acceſſit. Quid cõtra duos exercitus neceſſe fuit venire in cruentiſſimi fœderis ſocietatẽ? Diuerſa omniũ nota incendia. Lepidũ diuitiarũ cupido, quarũ ſpes ex turbatione Reipublicæ: Antoniũ vltiones de his, qui ſe hoſtẽ iudicaſſent, Cæſarẽ inultus pater, & Manibus eius graues Caſſius & Brutus agitabãt. In hoc velut fœdus pax inter tres duces cõponitur. Apud Cõfluentes, inter Peruſiã, & Bononiã iungũt manus, & exercitus cõſalutant. Nullo more Triumuiratus inuaditur. op-

preſſaque armis Republica, redit Syllana proſcriptio: cuius atrocitas nihil in ſe minus habet, quàm numerũ céntum quadraginta ſenatorũ. Exitus fœdi, truces, miſerabiles, toto terrarũ orbe fugientium: pro quibus quis pro dignitate rei ingemiſcat, quũ Antonius Luciũ Cæſarem auunculũ ſuum, Lepidus Luciũ Paulum ſuum fratrẽ proſcripſerit? Romæ capita cæſorũ proponere in Roſtris iam vſitatũ erat: verum ſic quoque ciuitas lacrymas tenere non potuit, quũ reciſum Ciceronis caput in illis ſuis Roſtris videretur: nec aliter ad videndũ eum, quam ſolebat ad audiẽdum, concurreretur. Hæc ſcelera in Antonii Lepidique tabulis, Cęſar percuſſoribus patris cõtentus fuit. Hęc quoq̃ niſi multa fuiſſet, etiã iuſta cædes haberetur.

Bellum

Bellum Caßij & Bruti.
Cap. VII.

Brutus & Caſſius ſic Cæſarem quaſi Tarquinium regem, depuliſſe regno videbantur: ſed libertatem, quàm maxime reſtitutam voluerunt, illo ipſo parricidio perdidere. Igitur cæde perfecta, quum veteranos Cæſaris, nec immerito, timerent, ſtatim è curia in Capitolium confugerunt. Nec illis ad vltionem deerat animus, ſed ducem non habebant. Igitur quum appareret, quæ ſtrages Reipublicæ immineret, diſplicuit vltio cum Conſulis abolitione decreta. Ne tamen publici doloris oculos ferrent, in prouincias ab illo ipſo, quem occiderant, Cæſare datas, Syriam & Macedoniam, conceſ-

Digitized by Google

ſerunt. Sic vindicta Cæſaris dilata potius, quàm oppreſſa eſt. Igitur ordinata magis, vt poterat, quàm vt debebat, in Triumuiros republica, relicto ad Vrbis præſidium Lepido, Cæſar cum Antonio in Caſſium Brutúmque ſuccingitur. Illi comparatis ingentibus copiis, eandem illam, quæ fatalis Cnæo Pompeio fuit, harenam inſederant. Sed nec tum imminentia cladis deſtinatæ ſigna latuere. Nam & aſſuetæ cadauerum pabulo volucres, caſtra quaſi iam ſua circumuolabant: & in aciem prodeuntibus obuius Æthiops, nimis aperte ferale ſignum fuit. Ipſique Bruto per noctem, quum illato lumine ex more aliqua ſecum agitaret, atra quædam imago ſe obtulit: & quæ eſſet interrogata, *Tuus*, inquit, *Malus genius*. Hoc di-

Digitized by Google

xit, & ſub oculis mirantis euanuit. Pari in meliora præſagio in Cæſaris caſtris omina aues, victimæque promiſerant: ſed, nihil illo præſentius, quod Cæſaris medicus ſomnio admonitus eſt, vt Cæſar caſtris excederet, quibus capi imminebat: vt factum eſt. Acie nanque commiſſa, 'quum pari ardore aliquandiu dimicatum foret: & quanuis duces non eſſent præſentes, quorum alterum corporis ægritudo, illum metus, & ignauia ſubduxiſſent, ſtaret tamen pro partibus inuicta fortuna & vltoris, & qui vindicabantur, primum adeo anceps fuit, & par vtrimque diſcrimen, vt exitus prœlij docuit. Capta ſunt hinc Cæſaris caſtra, inde Caſſij. Sed quanto EFFICACIOR EST FORTVNA, QVAM

TVS & quàm verum eſt, quod moriens efflauit, NON IN RE, SED IN VERBO TANTVM ESSE VIRTVTEM? Victoriam illi prœlio error dedit. Caſſius inclinato cornu ſuorum, quum captis Cæſaris caſtris, rapido impetu recipientes ſe equites videret, fugere arbitratus, euadit in tumulum: inde puluere & ſtrepitu, etiam nocte vicina, eximentibus geſtæ rei ſenſum, quum ſpeculator quoque in id miſſus, tardius renunciaret, tranſactum de partibus ratus, vni de proximis auferendum præbuit caput. Brutus quum in Caſſio etiam ſuum animum p[illegible]didiſſet, ne quid ex conſtit[illegible]i fide reſignaret (ita enim par ſupereſſe bello conuenerat) ip[illegible]e quoque vni comitum ſuoru[illegible] præbuit latus. Quis ſapientiſſimos

viros non miretur ad vltimum non ſuis manibus vſos? niſi ſi hoc quoque ex perſuaſione defuit, ne violarent manus, ſed in abolitione ſanctiſſimarum piiſſimarúmque animarum, iudicio ſuo, ſcelere alieno, vterentur.

Bellum cum Sexto Pompeio.

CAP. VIII.

SVblatis percuſſoribus Cæſaris, ſupererat Pompeij domus. Alter iuuenum in Hiſpania occiderat, alter fuga euaſerat; contractiſque infelicis belli reliquiis, quum inſuper ergaſtula armaſſet, Siciliam, Sardiniámque habebat. Iam & claſſe medium mare inſederat, O quàm diuerſus à patre? Ille Cilicas extinxerat: hic ſecum piratas nauales agitabat. Tan-

ta mole belli penitus in Siculo freto iuuenis oppreſſus eſt: magníque famam ducis ad inferos ſecum tuliſſet, ſi nihil tentaſſet vlterius: niſi quòd magnæ indolis ſignum eſt, SPERARE SEMPER. Perditis enim rebus profugit, Aſiámque velis petit, venturus ibi in manus hoſtium, & catenas, &, quod miſerrimum eſt fortibus viris, ad hoſtium arbitrium ſub percuſſore moriturus. Non alia poſt Xerxem miſerabilior fuga. quippe modo trecentarum quinquaginta nauium dominus, cum ſex ſeptem ve fugiebat, extincto Prætoriæ nauis lumine, anulis in mare abiectis, pauens atque reſpectans, & tamen non timens, ne periret.

Bellum Parthicum duce Ventidio. CAP. IX.

QVanuis in Caſſio & Bruto partes ſuſtuliſſet, in Pompeio totum partium nomen aboleſſet: nondum tamen ad pacis ſtabilitatem profecerat Cæſar, quum ſcopulus, & nodus, & mora publicæ ſecuritatis ſupereſſet Antonius. Nec iſte defuit vitiis, quin periret, imo omnia expertus ambitu & luxuria, primùm hoſtes, deinde ciues, tandem etiam terræ ſæculum liberauit. Parthi clade Craſſiana altius animos erexerant: ciuiléſque populi Romani diſcordias læti acceperant: itaque vt prima effulſit occaſio, non dubitauerunt erumpere, vltro quidem inuitante Labieno. qui miſſus à

Caſſio, Brutóque (quis furor ſcelerum?) ſollicitauerat hoſtes in auxilium: & illi Pacoro duce, regio iuuene, diſſipant Antoniana præſidia. Caſca legatus, ne veniret in poteſtatem, à gladio ſuo impetrauit. Denique ablata Syria, emanabat latius malum, hoſtibus ſub auxilii ſpecie ſibi vincentibus, niſi Ventidius, & hic legatus Antonii, incredibili felicitate & Labieni copias, ipſúmque Pacorum, & omnem Parthicum equitatum toto inter Orontem, & Euphratem ſinu late cecidiſſet. Viginti amplius millium fuit. nec ſine conſilio ducis. qui ſimulato metu adeò paſſus eſt hoſtem caſtris ſuccedere, donec abſumto iactus ſpatio, adimeret vſum ſagittarum. Rex fortiſſime dimicãs cecidit. Mox circumlato eius per vrbes,

Digitized by Google

quæ deſciuerant, capite, Syria ſine bello recepta. Sic Craſſianam cladem Pacori cæde penſauimus.

Bellum Parthicum cum Antonio. CAP. X.

EXpertis inuicem Parthis, atque Romanis, quum Craſſus, atque Pacorus vtrimque virium mutuarum documenta feciſſent, pari rurſus reuerentia, integrata amicitia, & quidē ab ipſo fœdus Antonio cum rege percuſſum. Sed immenſa vanitas hominis, dum titulorum cupidine Araxem, & Euphratem ſub imaginibus ſuis legi concupiſcit: neque cauſa, nec conſilio, ac ne imaginaria quidem belli indictione, quaſi hoc quoque ex arte ducis præriperet, relicta repente Syria

in Parthos impetum facit. Quæ gens præter armorum fiduciam callida, ſimulat trepidationem, & in campos fugam. Hic ſtatim quaſi victor ſequebatur: quum ſubito, nec magna hoſtium manus, ex improuiſo, & iam infeſſos via, ſub veſpere velut nimbus erupit: & miſſis vndique ſagittis, duas legiones operuerunt.

Nihil acciderat in comparationem cladis, quæ in poſterum diem imminebat, niſi interueniſſet deum miſeratio. Vnus ex clade Craſſiana Parthico habitu caſtris adequitat, & ſalute Latine data, quum fidem ipſo feciſſet, quid immineret, edocuit, iam affuturum cum omnibus copiis regem: irent retro, peterentque montes: ſic quoque hoſtem fortaſſe nō defore. atque ita ſequuta eſt mi-

nor vis hoſtium, quam imminebat. Adfuit tamen: deletæque reliquæ copiæ forent, niſi vrgentibus telis in modum grandinis, quadam ſorte docti, procubuiſſent in genua milites, & elatis ſuper capita ſcutis, cæſorum ſpeciem præbuiſſent. Tum Parthus, arcus inhibuit. Deinde Romani quum ſe rurſus extuliſſent, adeo res miraculo fuit, vt vnus ex Barbaris miſerit vocem, *Ite, & bene valete Romani. merito vos victores fama gentium loquitur, qui Parthorum telá fertis.* Non minor ex aqua poſtea, quàm ab hoſtibus excepta clades. Infeſta primum ſiti regio. tum quibuſdam Salmacidis fluuius infeſtior. nouiſſiméque, iam ab inualidis & auide hauriebatur: quum noxiæ etiam dulcis fieret. Mox & ardores per Armeniam, & niues

Digitized by Google

per Cappadociam, & vtriuſque cæli ſubita mutatio pro peſtilentia fuit. Sic vix tertia parte de ſedecim legionibus reliqua, quum argentum eius paſſim dolabris concideretur: & ſubinde inter moras mortem à gladiatore ſuo efflagitaſſet, egregius imperator tandem profugit in Syriam. ibíque incredibili quadam mentis væcordia ferocior aliquãto factus eſt: quaſi viciſſet, qui euaſerat.

Bellum cum Antonio & Cleopatra. Cap. XI.

FVror Antonij quatenus ambitu non interiret, luxu, & libidine extinctus eſt. Quippe poſt Parthos, quum exoſus arma in otio ageret, captus amore Cleopatræ, quaſi bene geſtis rebus, in regio ſe ſinu re-

ficiebat. Hæc mulier Ægyptia, ab ebrio imperatore, pretium libidinum Romanum imperium petit. Et promiſit Antonius: quaſi facilior eſſet Partho Romanus. Igitur dominationem parare, nec tacite, ſed patriæ, nominis, togæ, faſcium oblitus, totus in monſtrum iſtud vt mente, ita animo quoque, & cultu deſciuerat. Aureum in manu baculum. ad latus acinace. purpurea veſtis ingentibus obſtricta gemmis. diadema aderat, vt regina rex ipſe frueretur. Ad primam nouorum motuum famam Cæſar à Brunduſio traiecerat, vt venienti bello occurreret: poſitíſque in Epiro caſtris, Leucadem inſulam, montémque Leucaten, & Ambracij ſinus cornua, infeſtá claſſe, ſuccinxerat. Nobis quadringentæ amplius naues, du-

Digitized by Google

centæ non minus hoſtium: ſed numerum magnitudo penſabat. Quippe à ſenis in nouenos remorum ordinibus: ad hoc turribus, atque tabulatis alleuatæ, caſtellorum, & vrbium ſpecie, non ſine gemitu maris, & labore ventorum ferebantur. quę quidem ipſa moles exitio fuit. Cæſaris naues à triremibus in ſenos, non amplius, ordines creuerant. itaque habiles in omnia, quæ vſus poſcebat, ad impetus, & recurſus, flexúſque capiendos, illas graueis, & ad omnia præpeditas, ſingulas plures adortæ, miſſilibus ſimul cum roſtris, ad hoc ignibus iactis, ad arbitrium diſſipauere. Nec vlla re magis hoſtilium copiarum apparuit magnitudo, quàm poſt victoriam. Quippe immenſa claſſis naufragio belli facto, toto mari ferebatur.

Arabúmque, & Sabæorum, & mille aliarum gentium Aſiæ ſpolia, purpuram, aurúmque in ripam aſſidue mota ventis maria remouebant. Prima dux fugæ regina, cum aurea puppe, velóque purpureo, ſe in altum dedit. Mox ſequutus Antonius: ſed inſtare veſtigiis Cæſar. Itaque nec aperta in Oceanum fuga, nec munita præſidiis vtráque Ægypti cornua, Parætonium, atque Peluſium profuere. prope manu tenebantur. Prior ferrum occupauit Antonius. Regina ad pedes Cæſaris prouoluta tentauit oculos ducis, fruſtra. Nam *pulchritudo intra pudicitiam principis fuit.* Nec illa de vita, quæ offerebatur, ſed de parte regni laborabat. Quod vbi deſperauit à principe, ſeruaríque ſe triumpho vidit, incautiorem nacta cuſto-

diam, in Mauſoleum ſe, (ſepulchra regum ſic vocant) recepit. vbi maximos, vt ſolebat, induta cultus, in differto odoribus ſolio, iuxta ſuum ſe collocauit Antonium: admotíſque ad venas ſerpentibus, quaſi ſomno ſoluta.

Bella aduerſus gentes exteras.
Cap. XII.

HIc finis armorum ciuilium. reliqua aduerſus exteras gẽtes: quæ diſtricto circa mala ſua imperio, diuerſis orbis oris emicabant. Noua quippe pax: necdum aſſuetæ frenis ſeruitutis, tumidæ gentium inflatæque ceruices, ab impoſito nuper iugo reſiliebant. Ad Septentrionem conuerſa ferme plaga, ferocius agebat, Norici, Illyrii, Pãnonij,

Dal-

Dalmatæ, Myſi, Thraces & Daci, Sarmatæ atque Germani.

NORICIS animos dabant Alpes, atque niues, quò bellum non poſſet aſcendere: ſed omnes illius cardinis populos, Brēnos, Senones atque Vindelicos, per priuignum ſuum Claudium Druſum perpacauit. Quæ fuerit callidarum gentium feritas, facile vel mulieres oſtendere: quæ deficientibus telis, infantes ipſos afflictos humo. in ora militum aduerſa miſerunt.

ILLYRII quoque ſub Alpibus agunt, imaſque valles earum, ad quædam quaſi clauſtra, cuſtodiunt, abruptis torrentibus impliciti. in hos expeditionem ipſe ſumpſit: fieriſque pontes imperauit. Hîc ſe & aquis & hoſte turbantibus, cunctanti ad aſcēſum militi ſcutum de manu rapuit: & in via primus, tunc ag-

Digitized by Google

mine ſequuto, quum Illyricus multitudine pontem ſuccidiſſet, ſaucius manibus, ac cruribus, ſpecioſior ſanguine, & ipſo periculo auguſtior, terga hoſtium percecidit.

PANNONII duobus ſaltibus, ac tribus fluuiis, Drauo, Sauo, Iſtroque vallabantur. populati proximos, intra ripas ſe recipiebant in hos domandos Vibium miſit. cæſi ſunt in vtriſque fluminibus. Arma victorum non ex more belli, cremata; ſed capta ſunt, & in profluentes data: vt ceteris, qui reſiſtebant, victoria ſic nunciaretur.

DALMATÆ plerumque ſub ſiluis agunt: inde in latrocinia promptiſſimi. Hos iam quidem Marcius incenſa vrbe Delminio quaſi detruncauerat: poſtea Aſinius Pollio (hic ſecundus orator) gregibus, armis, agris

multauerat: ſed Auguſtus perdomandos Vibio mandat: qui efferum genus fodere terras coegit, aurumque venis repurgare: quod alioquin gens omnium cupidiſſima, ſtudioſa diligentia anquirit: vt illud in vſus ſuos ſeruare videatur.

Mysi quàm feri, quàm truces fuerint, quàm ipſorũ etiam barbari barbarorum, horribile dictu eſt. Vnus ducum, ante aciem poſtulato ſilẽtio, *Qui vos*, inquit, *eſtis*? Reſponſum inuicem: *Romani gentium domini*. Et illi, *Ita*, inquiunt, *ſi nos viceritis*. Accepit omen Marcus Craſſus. Illi ſtatim ante aciem immolato equo concepere votum, vt cæſorum extis ducum & litarent, & veſcerentur. Deos audiſſe crediderim. nec tubam ſuſtinere potuerunt. Non minimum terroris incuſſit barbaris Domi-

Bibliothec. S. ... pontine di ...

tius centurio, ſatis barbaræ, efficacis tamen apud pares homines ſtoliditatis, qui foculum gerens ſuper caſſidem, ſuſcitatam motu corporis flammam velut ardenti capite fundebat. Ante hos, THRACVM maxime populus deſciuerat. Ille barbarus & ſignis militaribus, & diſciplina, armis etiam Romanis aſſueuerat: ſed à Piſone perdomiti, in ipſa captiuitate rabiem oſtēdere. quippe quum catenas morſibus tentarent, feritatem ſuam ipſi puniebant.

DACI montibus inhærent. Cotiſonis regis imperio, quotiens concretus gelu Danubius iunxerat ripas, decurrere ſolebant, & vicina populari. Viſum eſt Cæſari Auguſto gentem aditu difficillimam ſubmouere. Miſſo igitur Lentulo, vltra vlteriorem repulit ripam. citra, præ-

lia conſtituit. Sic tunc Dacia on victa, ſed ſummota, atque lata eſt.

SARMATÆ patentibus campis inequitant. & hos per eundem Lentulum prohibere Danubio ſatis fuit. Nihil præter niues, raráſque ſiluas habent. Tanta barbaries eſt, vt pacem non intelligant.

GERMANIAM quoque vtinam vincere tanti non putaſſet, *magis turpiter amiſſa eſt, quam glorioſe acquiſita:* ſed quatenus ſciebat patrem ſuum Cæſarem, bis traiecto ponte Reno, quæſiſſe bellum, in illius honorem concupiit facere prouinciam & factum erat, ſi barbari tam vitia noſtra, quàm imperia, ferre potuiſſent. Miſſus in eam prouinciam Druſus, primos domuit VSIPETES: inde TENCTHEROS percurrit, & CATTOS. Nam

MARCOMANORVM ſpoliis inſignibus quendam editum tumulum in trophæi modũ excoluit. Inde validiſſimas nationes, CHERVSCOS, SVEVOSQVE & SICAMBROS pariter aggreſſus eſt: qui viginti centurionibus inciematis, hoc velut ſacramento ſumpſerant bellum, adeo certa victoriæ ſpe, vt prædam in anteceſſum pactione diuiderent. Cheruſci equos, Sueui aurum & argentum, Sicambri captiuos elegerant: ſed omnia retrorſum. Victor namque Druſus equos, pecora, torques eorum, ipſóſque, præda diuiſit, & vendidit præterea in tutelam prouinciarum, præſidia, atque cuſtodias vbique diſpoſuit, per Moſam flumen, per Albin, per Viſurgim. Nam per Reni quidem ripam, quinquaginta amplius caſtella direxit. Bononiam & Geſoria-

Digitized by Google

cum pontibus iunxit, claſſibúſque firmauit. Inuium atque inacceſſum in id tempus Hercynium ſaltum patefecit. Ea denique in GERMANIA pax erat, vt mutati homines, alia terra, cælum ipſum mitius, molliuſque ſolito videretur. Denique non per adulationem, ſed ex meritis, defuncto ibi fortiſſimo iuuene, ipſi, quod nunquam alias, ſenatus cognomen ex prouincia dedit. Sed DIFFICILIVS EST PROVINCIAS OBTINERE, QVAM FACERE. *viribus parantur, iure retinentur*. Igitur breue id gaudium. Quippe Germani victi magis, quàm domiti erant: *moréſque noſtros magis, quàm arma* ſub imperatore Druſo ſuſceperant: poſtquam vero ille defunctus, Vari Quintilii libidinem, ac ſuperbiam haud ſecus, quàm ſæuitiam, odiſſe cœperunt. Au-

Digitized by Google

ſus ille agere conuentum: & in caſtris ſe direxerat, quaſi violentiam barbarorum & lictoris virgis, & præconis voce poſſet inhibere: at illi, qui iam pridem rubigine oblitos enſes, inertéſque mœrerent equos, vt primũ togas, & ſæuiora armis iura viderunt, duce Arminio arma corripiunt, quum interim tanta erat Varo pacis fiducia, vt ne prędicta quidem, & prodita per Segeſtem vnum principum, cóiuratione, commoueretur. Itaque improuidum, & nihil tale metuentem improuiſo adorti, quum ille (ô ſecuritas) ad tribunal citaret, vndique inuadunt, caſtra rapiunt, tres legiones opprimuntur. Varus perditas res eodem, quo Cannenſem diem Paulus, & fato eſt, & animo ſequutus. Nihil illa cæde per paludes, pérque ſiluas cruétius:

Digitized by Google

ıil inſultatione barbarorum olerabilius, præcipue tamen cauſarum patronos. Aliis ulos, aliis manus amputant: vnius os ſutũ, reciſa prius ıgua, quàm in manu tenens arbarus, *Tandem*, inquit, *vipe-ı, ſibilare deſiſte.* Ipſius quoque onſulis corpus, quod militum ietas humi abdiderat, effoſſum. igna, & aquilas duas adhuc barbari poſſident. tertiam ſignifer prius, quàm in manus hoſtium veniret, euulſit merſámque intra baltei ſui latebras gerens, in cruẽta palude ſic latuit. Hac clade factum, vt imperium, quod in littore Oceani non ſteterat, in ripa Reni fluminis ſtaret. Hæc ad Septentrionem.

Sub MERIDIANO tumultuatum magis, quàm bellatum eſt. MVSVLANIOS atque GÆTVLOS accolas Syrtium, Coſſo duce,

compeſcuit: vnde illi Gætulici nomen. Latius victoria patet. MARMARIDAS, atq; GARAMANTAS Curinio ſubigendos dedit. Potuit & ille redire Marmaricus ſed modeſtior in æſtimanda victoria fuit.

Ad ORIENTEM plus negotii cum ARMENIIS. huc alterum ex Cæſaribus nepotibus ſuis miſit. Ambo fato breues: ſed alter inglorius. Maſſiliæ quippe Lucius morbo ſoluitur: in Syria Caius ex vulnere, quum Armeniam ad Parthos ſe ſubtrahentem recipit. Armenios victo rege Tigrane in hoc vnum ſeruitutis genus Pompeius aſſueuerat, vt rectores à nobis acciperent. Intermiſſum ergo ius, per hunc recuperatum, non incruento, nec inulto tamen certamine. Quippe Domnes, quem rex Artaxatis præfecerat, ſimu-

roditionē, adortus virum
tum libello, quem, vt the-
rum rationes continētem,
porrexĕrat, ſtricto ferro
tat vulnere in timpore.
um barbarus vndique in-
exercitu oppreſſus, gladio,
a, in quam ſe percuſſus
ſit, ſuperſtiti etiamnon
i ſatisfecit.
Occasv pacata fere om-
spania, niſi quam Pyre-
ſinentis ſcopulis inhæ-
citerior alluebat Occa-
hîc duæ validiſſimæ gen-
antabri, & Astvres,
es imperij, agitabant.
rorum & prior, & altior,
is, pertinax in rebellando
fuit; qui non contenti
em ſuam defendere, pro-
tiam imperitare tenta-

ccæosqve, & Cvrgo-

NIOS, & AVRIGONAS crebris incurſionibus fatigabat. In hos igitur, quia vehementius agere nunciabantur, non mandata expeditio, ſed ſumpta eſt. Ipſe venit Sageſamam. caſtra poſuit. inde partito exercitu totam in diem amplexus CANTABRIAM, efferam gentem ritu ferarum quaſi indagine debellabat.

Nec ab Oceano quies, quum infeſta claſſe ipſa quoque terga hoſtium cæderentur. Primum aduerſus Cantabros ſub mœnibus Belgicæ prœliatus eſt. Hinc fuga in eminentiſſimum VINNIVM montem, quem maria prius Oceani, quàm arma Romana aſcenſura eſſe crediderãt. Tertio Arracillum oppidum magna vi repugnat. Captum tamen poſtremo fuit, Medulli montis obſidio: quem perpetua quindecim millium foſſa compre-

henſum cinxit, vndique ſimul adeunte Romano. Poſtquam extrema barbari vidēt, certatim igne, ferro inter epulas, venenóque, quod ibi vulgo ex arboribus taxeis exprimitur, præcepere mortem: ſéque pars maior à captiuitate, quæ videbatur, vindicauere. Hæc per Antiſtiū, Furnium, Agrippam legatos, hibernans in TARRACONIS maritimis Cæſar accepit. Ipſe præſens hos deduxit montibus, hos obſidibus aſtrinxit, hos ſub corona iure belli venumdedit. Digna res lauro, digna curru ſenatui viſa eſt: ſed iam Cæſar tantus erat, vt poſſet triumphos contemnere.

ASTVRES per idem tempus ingenti agmine à montibus ſuis deſcenderant: nec temere ſumptus, vt barbaris, impetus: ſed poſitis caſtris apud Aſturam

flumen, trifariam diuiſo agmine, tria ſimul Romanorum caſtra aggredi parabant. Fuiſſet & anceps, & cruentum, & vtinam mutua clade certamen tũc, tam fortibus, tam ſubito, tam cum conſilio venientibus, niſi Trigæcini prodidiſſent. à quibus præmonitus Cariſius, cum exercitu aduenienſ, oppreſſit conſilia, ſic quoque tamen non incruento certamine. Reliquias fuſi exercitus validiſſima ciuitas Lancia excepit. vbi adeo certatum eſt, vt quum in captam vrbem faces poſcerentur, ægre dux impetrauit veniam, vt victoriæ Romanæ ſtans potius eſſet, quàm incenſa, monumentum.

Hic finis Auguſto bellicorum certaminum fuit: idem rebellandi finis Hiſpaniæ. Certa mox fides, & æterna pax: cùm

ipſorum ingenio, in pacis partes promptiore, tum conſilio Cæſaris, qui fiduciam mõtium timens, in quos ſe recipiebant, caſtra ſua, ſed quæ in plano erant, habitare, & incolere iuſſit. Ingentis eſſe conſilij illud obſeruari cœpit. Natura regionis circa ſe omnis aurifera, miniíque & chryſocollæ, & aliorum colorú ferax. Itaque exerceri ſolum iuſſit. Sic Aſtures & latentes in profundo, *opes ſuas, atque diuitias dum aliis quærunt, noſſe cœperunt.* Omnibus ad occaſum, & meridiem pacatis gentibus, ad Septentrionem quoque dumtaxat intra Renum atque Danubium: item ad Orientem intra Taurum & Euphratem, illi quoque reliqui, qui immunes imperij erant, ſentiebant tamen magnitudinem, & victorem gentium Po-

Digitized by Google

flumen, trifariam diuiſo agmine, tria ſimul Romanorum caſtra aggredi parabant. Fuiſſet & anceps, & cruentum, & vtinam mutua clade certamen tũc, tam fortibus, tam ſubito, tam cum conſilio venientibus, niſi Trigæcini prodidiſſent. à quibus præmonitus Cariſius, cum exercitu adueniens, oppreſſit conſilia, ſic quoque tamen non incruento certamine. Reliquias fuſi exercitus validiſſima ciuitas Lancia excepit. vbi adeo certatum eſt, vt quum in captam vrbem faces poſcerentur, ægre dux impetrauit veniam, vt victoriæ Romanæ ſtans potius eſſet, quàm incenſa, monumentum.

Hic finis Auguſto bellicorum certaminum fuit: idem rebellandi finis Hiſpaniæ. Certa mox fides, & æterna pax: cùm

Digitized by Google

ipſorum ingenio, in pacis partes promptiore, tum conſilio Cæſaris, qui fiduciam mõtium timens, in quos ſe recipiebant, caſtra ſua, ſed quæ in plano erant, habitare, & incolere iuſſit. Ingentis eſſe conſilij illud obſeruari cœpit. Natura regionis circa ſe omnis aurifera, miniique & chryſocollæ, & aliorum colorũ ferax. Itaque exerceri ſolum iuſſit. Sic Aſtures & latentes in profundo, *opes ſuas, atque diuitias dum aliis quærunt, noſſe cœperunt.* Omnibus ad occaſum, & meridiem pacatis gentibus, ad Septentrionem quoque dumtaxat intra Renum atque Danubium: item ad Orientem intra Taurum & Euphratem, illi quoque reliqui, qui immunes imperij erant, ſentiebant tamen magnitudinem, & victorem gentium Po-

pulum Romanum reuerebãtur. Nam & SCYTHÆ miſere legatos, & Sarmatæ, amicitiam petentes. SERES etiam, habitantéſque ſub ipſo ſole INDI, cum gemmis, & margaritis Elephantes quoque inter munera trahentes, nihil magis, quàm longinquitatem viæ imputabant, quam quadriennio impleuerãt: & tamen ipſe hominum color ab alio venire cælo fatebatur. PARTHI quoque quaſi victoriæ pœniteret, rapta, clade Craſſiana, vltro ſigna rettulere. Sic vbique cuncta atque continua totius generis humani aut pax fuit, aut pactio. Auſúſque tandem CÆSAR AVGVSTVS ſeptingenteſimo ab Vrbe condita anno IANVM GEMINVM cludere, bis ante ſe cluſum; ſub Numa rege; & victa primùm Carthagine. Hinc conuerſus ad pacem,

cem, pronum in omnia mala, & in luxuriam fluens ſæculum, grauibus, ſeueriſque legibus multis coercuit. Ob hæc tot facta ingentia *Dictator perpetuus*, & *Pater patriæ* dictus. Tractatum etiam in ſenatu, an quia condidiſſet imperium, *Romulus* vocaretur: ſed ſanctius & reuerentius viſum eſt nomen AVGVSTI, vt ſcilicet iam tum dum colit terras, ipſo nomine, & titulo conſecraretur.

EXPLICIT.

INDEX
IN LVCII FLORI
EPITOMEN ROMANÆ
Hiſtoriæ.

ACHaia 24. & 50. 60. 81.
Achaicum bellum 60.
Acilius Glabrio 51.
Adherbal 69.
Aedui 71.
Aegates inſulæ 37.
Aegimurus 37.
Ægyptus & res Ægyptiacæ 119. *& ſeqq.*
Aemilij 39. 52.
Aeneas 4.
Aenobarbus 71.
Aequi populi 15.
Aerarium Romanum 93. ſanctum 115.
Aes Corinthium 60.

Index.

Aeſapus flu. 79.
Aetas aurea & ferrea 66.
Aetates populi & Imperij Romani 2.10.29.32.66.91.
Aetnæi ignes 21.b
Ætoli & Ætolia 51.52.
Afranij 98.113.115.123.
Afri & Africa 24. *quære Carthago & Pœni.*
Agrariæ leges 94.
Agricola dictator factus 15.
Agrigentum oppidum 34.
Agrippæ 30.
Ahala Seruilius 32.
Alba & Albani Italiæ 4.6.7.
Albani 6.79.80.
Albanus mons 98.
Albinus 18.69.
Albinouanus. 104.
Albis flu. 139.
Alexander magnus 48.
Alexia vrbs 89.
Algidum opid. 14.
Alia flu. 17.

Digitized by Google

Allobroges 71.111.
Alpes montes & Alpipinæ gentes. 17.32.38.41.71.72.73.
Alpheus flu. 60.
Ambiorix 86.
Ambraciæ vrbi & Ambracius ſinus 53.
Ambuſtus Fabius 31.
Amulius rex 3.
Ana flu. 108.
Ancharius 105.
Ancilia 6.
Ancus Rex 7.11.
Andriſcus rex 57.
Anicius piætor 56.
Anio flu. 20.
Annibal qui & Hannibal 40. *& ſeqq.* 61.74.76.
Annius Aulus 98.
Anno pœnus 61.
Annus conſtitutus 6.
Anſeres Capitolij 19.
Antiochus rex & eius bellua. 50. *& ſeq.*

Index.

Antiſtius. 143.
Antius opp. 15.
Antonij 83. 105. 110. 116. *& ſeqq.*
Anuli Romanorum 8. 42.
Apenninus mons 103.
Apollo Pythius 16.
Apollo Cumanus ſudauit 50.
Appij 3. 27. 29. 30. 33. 46. 53. 76.
Appuleius Saturninus 95.
Apuli & Apulia 24. 25. 28. 42.
Apulo rex 53.
Apum examina 42.
Aqua & igni interdictum 96.
Aquæ Sextiæ. 72.
Aquilæ. *Romanor. ſigna.* 42. 141.
Aquilij 68. 101.
Aquitani 86.
Arabes 80.
Araxes flu. 133.
Arcades pop. 4.
Archelaus. 77.
Archimedes 44.
Arcus imbre corrupti 52.

Index.

Ardea op. 10.
Arethuſa fons 44.
Aricina ſilua 14.
Ariminum opp. 114.
Ariobarzanes 78. 112.
Ariouiſtus 87.
Ariſtobulus 81.
Ariſtonicus 68.
Armenij & res Armeniæ 79. 80. 141.
Arminius 140.
Aracillum app. 142.
Arſia flu. 39.
Arſinoë 124.
Artabazes 76.
Artazata opp. 80.
Arthoces rex 80.
Aruerni pop. 71. 88.
Aruns 13.
Aruſini campi 25.
Aſculum 25. 28. 97.
Aſdrubal 47. 59. 61.
Aſia & res Aſiaticæ 50. *& ſeq.* 67. 77. 78. *& ſeq.* 92. 120.
Aſina Cornelius 34.

Digitized by Google

Aſinius Pollio 137.
Aſtrionicus 39.
Aſtrudis palus 55.
Aſtura flu. 142.
Aſtures pop. 142. 143.
Aſylum 4.
Atheas rex 76.
Athenæ 49. 77.
Athenio 101.
Atheſis flu. 73.
Attilius 28. 35.
Attalus 49.67.92.95.
Attici pop. 53.
Attius Nauius 8.
Auaricum opp. 89.
Auaritia Rom. 97.
Auentinus mons 4. 31. 95.
Auernus lacus 21.
Aufidus flu. 42.
Augures 6.
Auguratus ſacer. 8.
Auguſtus Octauianus Cæſar. 2. 3. 90. 126. & ſeqq. 138.
Aureus ſinus 81.

Digitized by Google

Aurigones pop. 142.
Aurum ferro fortius 69.
Aurum liquidum in os infuſum auari. 90.
Auxima vrbis 108.

B

Bæbii. 38. 107.
Bagrada flu. 35. 121.
Baiæ locus 21. 43.
Baleares inſulæ, earumque res 82. 84. 108.
Balſami ſiluæ 85.
Barbari 17. 64. 72. 73.
Barbari barbarorum 138. *&* *ſeq.*
Baſilus 116.
Beleus 74.
Belgæ Galli 86.
Belgica vrbs. 142.
Bellum commiſſum, profligatum, confectum, 58.
Bellum ciuile & hoſtile 107. ciuile & externum 108. 111.
Ciuilia bella 92. 103. 104. 109. *&* *ſeq.* Nauale bellum 15.

Digitized by Google

Beſtia Calpurnius 69.
Bithynia 77.
Bituitus 71.
Bituriges 88.
Bocchus rex 70.
Bœotia 78.
Bomilcar 45.
Bonna opp.
Bononia 128. 135.
Bouillæ 14.
Brenni pop.
Brennus Gallus 54.
Britannia & res Britannicæ. 88. *& ſeq.*
Britomarus Gallus 39.
Brunduſium, ſiue Brundiſium opp. 28. 114. 117.
Bruti 3. 11. 12. 13. 62. 115. *& ſeq.*
Brutij pop. 28. 103.
Buteo Fabius 37. a
Byrſa 59.
C
Cadaueribus congeſtis factus pons. 42. agger 123.

Digitized by Google

Cæninenſes pop. 5.2
Cæpio 72.82.97.99.
Cærimoniæ 6.
Cæſar Octauianus Auguſtus, *fuit ſupra indicatus, in verbo Auguſtus:eius pater* Caius Iulius Cæſar 86.*&toto illo capite de bello Gallico*, *&* 111. *& per totum illud caput de bello ciuili*, 125.*& eiuſdem Auguſti nepotes.*
Cæſares 141.
Cæſares alij. 98.99.105.
Caieta opp. 21.
Calabria 24.
Calaguris 108.
Calatinus 54.
Calidonia ſilua 23.88.
Callæcia 62.
Calones 65.
Calpurnius Flamma. 24.
Beſtia 69.
Camerinenſis ſaltus 24.
Camillus 19.29.
Campani & Cãpaniæ 21.24.44.

Index.

Cannæ vicus 42. 74.

Cannenſis dies 140.

Cantabri & eorum res 142.

Canuleius 31.

Capitolinus mons & Capitolium. 18. 32. 95. 96. 104.

Capreæ palus 5.

Capſa opp. 70.

Capua opp. 22. 46.

Capua Annibali Cannæ 43.

Carala vrbs 35.

Caralis vrbs 45.

Carbo 99. 105. 106. 107.

Cariſius 143.

Carnutæ pop. 88.

Carræ opp. 14. 90.

Carſeoli 99.

Carthago, & Carthaginienſium res 35. & *ſeq. eadem* 38. & *ſeqq. eadem.* 57. 58. *alia* Carthago Hiſpaniæ.

Caſca 132.

Caſpij pop. 79.

Caſſii 31. 125. 132.

Caſtor & Pollux 14. 56. 75.

Caſtra
Catones. 58. 62. 76. 82. 85. 99. 111. 113. 121. 122.
Catilina 92. 111.
Catti pop. 139.
Catuli 37. 105. 107. *& ſeq.*
Caucaſus mons 76. 80.
Caudinæ furcæ, & Caudinum fœdus 22. 65.
Cauelani reges 88.
Celia 65.
Celtiberi & Celtiberia 63. 107. 115.
Cenonius 122.
Cenſorinus coſ. 58.
Cenſus 9.
Centimanus 39.
Cephalenia 53.
Cethegus 110.
Chæronea opp. 78.
Chaones pop. 49.
Cheruſci 139.
Chryſocolla 144.
Cicero coſ. 110. 111. occiſus. 128.

Index.

Cilices & Cilicia 81. *& ſeq.* 131.
Cilicum funes 16.
Cimbri 72. 73.
Ciminius ſaltus. 23.
Cinna 104.
Cirtha opp. 70.
Claſſes Rom. 9.
Claudii 29. 33. 36. 44. 47. 63. 85. 102. 137.
Cleopatra 119. 134.
Clodios Claudij indicant.
Clœlia 13.
Cluſium opp. 17.
Clypea opp. 35.
Cnoſſos opp. 84.
Colchi pop. 80.
Collatinus 3. 11.
Collegia & curiæ Romanæ 9.
Collina porta.
Colophon op. 68.
Confluentes locus 128.
Coniuratio, conſpiratio 110. 111.
Conſules primi 11.

Contrebia op. 62.
Conuiuia & largitiones 92.
Corcyræum littus 116.
Corſinium 98.114.
Corinthus & Corinthiacæ res 8.60.
Corioli op. & Coriolanus C. Marcius 14.29.
Cornelij 33.35.104.
Corniculum op. 14.
Corſica inſ. 35.
Coruini vnde dicti 20.
Coſſi 14.141.
Cotes nouacula ſectæ 8.
Cothus 112.
Cohſo rex 138.
Cotta 86.
Crapula. 53.
Craſſi 68 89.105.113.138.144.
Craſtini fortitudo 118.
Cremera flu. 15.
Creta & Cretenſium res 81.84.
Critolaus 60.
Crixus 102.

Crucibus puniti 101.
Crudelitas 104. *& ſeq.* 119.
Cumæ opp. & Cumanus Apollo 21.50.
Cunctator 44.
Cuniculus & doli ſubterranei 16.
Curatii 6.
Cures op. 6.
Curgonii pap. 142.
Curiæ Romanæ 9.
Curii. 21.25.27. 107.
Curiones 76. 116.
Curules 8.
Cyclades inſ. 77
Cydonia vrbs 84.
Cynocephalæ 49
Cyprus inſ. 85.
Cyrenæ opp. 81.
Cyricum op. 78.

D

DACI & DACIA 76.137.138.
Dalmatæ pop. 75.137.
Damaſcus 80.

Bibliothecæ S. M.æ Transpontinæ de Urbe

Digitized by Google

Danubius 76.138.
Darius rex 50.
Deccates pop. 38
Decemuiri 30
Decii. 20. 23.
Decimus Brutus 62.127.
Deiotarus rex 112.
Delminium opp. 137.
Delus Inſ. 77.
Dentatus Curius 21
Deorum vltio 90.
Dictatores perpetui 125.125.
Didius 76. 122.
Dies faſti, nefaſti 6.
Diuitiæ 92.
Dolabellæ 20. 86. 116. 126.
Domitii 71. 108. 114. 138.
Dominandi cupido 93.
Domnes 141.
Drauus flu. 137.
Drepana opp. 34.
Drigæcini pop. 143.
Druſi 76. 96. 97. 137. 139. 140.
Duillius 33. 34.

Durius

Durius flu. 64.
Dyrrachium op. 117.

E

EBVRONES 86.
Edui pop. 71.
Egeria 6.
Elephantes 25. & ſeq. & 36. 52. 121.
Elis locus 60.
Enna opp. 100.
Epirus regio 25.
Equeſtres ludi 4.
Equus immolatus 138.
Ergaſtula 100. & ſeq.
Erythræa opp. 84.
Eryx op. 34.
Eſquilina porta 104.
Etruria & Etruſci 13.15.20.23. 28.98.99.
Eubœa Inſ. 49.51.77.78.
Euburiates 38.
Eumenes rex 67.
Eunus ſeruus 100.
Euphrates flu. 14.79.90.

Euripus 51.
Europa 51.
Exercitus magnitudo nocuit 118.

F

FABII 15.17.19.22.& *ſeq.* 63.71.
Fabricius 25.
Fæſulæ op. 14.99.
Falernus mons 21.44.
Faliſci 16.
Fames 13.40.
Faſces 8. ſummiſſi 12.
Faſti 6.17.
Fauſtus Silla 124.
Ferentana turma 25.
Feretrius Iupiter 5.39.
Fidenates 7.16.
Filia in patrem crudelis 9.
Fimbria 105.
Flaccus 64.
Flamines 18.
Flaminij 41.49.
Fluentia op. 107.

Digitized by Google

Fœderum religio 40.
violatorum dij vltores 90.
Fœneratores 30.
Fontibus venenum miſtum 68.
Formiæ op. 21.
FORTVNA & VIRTVS 2.
Fortuna reuerenda 55.
Fortunatæ inſulæ 108.
Fregellæ 14. 27.
Frena exuta 14.
Frumentariæ leges 94.
Fufetius 7.
Fuluiæ 110. 127.
Fuluij 38. 39. 52.
Fundarum periti 84.
Furcæ caudinæ 22.
Furſidius 107.
Furnius 143.

G

GABII opp. 10.
Gabinius 99.
Gades & Gaditanum fretum 82. 116.

Gætuli & gætulia 70.141.
Gætulicus 141.
Galli & res Gallicæ 17.28.38.
39.53.85. *& ſeq.*
Gallo-græci 53.
Ganymedes Ægyptius 120.
Garamantes pop. 141.
Gaurus mons 21.
Gellius 82. Gauranus ſaltus 44.
Gergouia op. 89.
Germani & Germanica 85. 87.
112. 139. *& ſeqq.*
Germanorum cohortes 118.
Geſoriacum 14. 139.
Glaber Clodius 102.
Gladiatorium bellum 92.102.
Glaucia 96.
Gomphi 117.
Gracchi 45.62.92.94.95.
Græci & eorum res 8.27.30.
49.77.
Granicus flu. 79.
Gratillius 82.
Grumentum opp. 99.

Digitized by Google

Gurges Fab. 29.

H

HÆMVS mons 54.
Hæbrus flu. 76.
Hedui pop. 71.
Heluetij 85.
Heraclea op. 25.
Herculaneum op. 21.
Herculeij 108.
Herculis ſidus 26. columnæ & ſpeculæ 45. 122.
Hercynia ſilua 14.23. 87. 140.
Herdonius Sabinus 99.
Herennius 22.
Hiempſal 69.
Hieron rex 33.
Hieroſolyma 80.
Hiſpania & res Hiſpanicæ 40. *& ſeq.* 61. *& ſeq.* 115. 142.
Hiſter flu. 137.
Hiſtri & Hiſtria 24. 53.
Horatij 6.7.
Hypſæus 100.
Hyrcanus rex 81.

Digitized by Google

Index.

I

IANICVLVM 13.31.105.109.
Ianus 6.38.144.
Iberi & Iberia 97.80.
Iberus flu. 63.
Ilerda op. 115.
Illyrii. Illiricum, & res in eo geſtæ. 24.38.39.56.116.137.
Imber 52.
Incendium Carthaginis 59.
Indi. 81.144.
Indolis magnæ ſignum 131.
Induciomarus 86.
Iugauni 38.
Inſani montes 45.
Inſubres pop 38.
Interamnium op. 107.
Iſara flu. 71.
Iſauricus & Iſaurus 81.
Iſidorus 81.
Iſthmus 60.
Italia 33.99.114.
Iuba rex 116.121.
Iudæi
Iudicia & iudicariæ leges. 92.

Digitized by Google

93. 96.
Iugurtha & eius bellum 68. *& ſeq.*
Iulia Cæſaris filia 114.
Iulia gens 127.
Iulios *iuuenies in verbo Cæſar & Proculus.*
Iulus Ænææ 4.
Iupiter Ferrrrius & Sator 5.
Iuturnæ lacus. 56.
Iuuentas 10.
Iuuentius 57.
LABIENVS 123. 132.
Lacedæmonii, Lacedæmonia, Lacones 23 24. 36. 49. 50.
Læuinus 25. *Alius.* 43.
Lamponiu s 106.
Lancia op 143.
Lars Tolumnius, 16.
Laſtenes 84.
Latini & Latium 4. 10. 20 98.
Latinæ feriæ 98.
Lauinium op. 4.
Lauro op. 108, 124.

Digitized by Google

Laurus in puppe nata 49.
Legati violati 39.60.
Leges Rom. 30.
Lentuli. 82.101.& ſeq. 110.114. 139.
Leonidas 35.
Lepidus Marcus 109. alius. 128.
Lernæus ſerpens 26.
Leucas 135.
Leuinus Cos. 25.
Libanus mons 80.
Libo 114.116.
Liburni pop. 39.
Licinij *ſunt in Craſſis.*
Ligures pop. 38.70.
Lilybæum op. 34.
Liparæ inſ. 34.
Liris flu. 25.27.
Liuius Salinator 47.
Liuius Druſus 96.
Longini 110.
Lucani & Lucania 24.*ſeq.* 44. 89.99.
Lucretia 10.30.
Digitized by Google

Lucrinus lacus 21.
Luculli 62. 76. 78. 101.
Ludi magiſter 16.
Luſitani pop. 62. 107.
Lutatii *in verbo Catuli*
Lyſimachia op. 51.

M

MACEDONIA & res Macedonicæ. 25. 28. 48. 54. 56. 62.
Macedonicus Paulus. 59.
Metellus 62.
Macra flu. 38.
Mæander flu. 52.
Mælius 31.
Mænius. 15.
Mæotis palus 76.
Maharbal vel Adherbal. 43.
Maleum iugum & ſinus Maleus. 35. 81.
Mamilius 14.
Mancinus 58. 65. 94.
Manilii & Manlii. 19. 20. 32. 53. 58. 72. 100.
Mannius Tribunus 35.

Marcelli 39. 43. 44. 114.
Marcellinus 82.
Marcius 137. *alios inuenies in verbis Ancus, Coriolanus, Philippi.*
Marcomani pop. 139.
Margaritæ Indiæ 144.
Marii 70. 72. 96. 103. *& ſeq.*
Marmaridæ pop. 141.
Marſi pop. 98.
Maſiniſſa 58. 68.
Maſſicus mons 21.
Maſſilia 71. 115 141.
Maſſiua 69.
Matrimonia
Mauri & Mauritania 70. 117.
Mauſoleum 136.
Maximi Fabij 23. 63 71.
Medullus mons 142.
Megara vir 64.
Melius, vid. Mælius 31.
Memmius 96.
Menenius Agrippa 30.
Meridiana plaga
Merula flamen 105.

Meſſana op. 33.
Metapontum op. 102.
Metelli 57. 60. 62. 69. 82. 84. 89. 96. 108.
Metius Fufetius 7.
Mezera 90.
Micipſa rex 68.
Miluius pons 109.
Minium 144.
Minucij 15 25. 76. 95.
Mirmillo 103.
Miſenus 21.
Mithridates & eius res 76. & *ſeqq.*
Moloſci pop. 28.
Montes inſani 45.
Morini 86.
Morinus portus 88.
Moſa flu. 139.
Moſula 87.
Muliebria facinora, 9. 54. 74. 136.
Mulucha opp. 70.
Mummius 60.

Digitized by Google

Munda op. 123.124.
Mures Decij 20.23.
Muſulanii pop. 141.
Mutina op. 103.127.
Myndus op. 68.
Myoparones, naues 81.
Myſi pop. 138.

N

NABIS rex 49.
Nar flu. 21.
Naſica Scipio 58.
Nauale bellum & prelium 15.
34.37.135.
Nauis prætoria 131.
Naues aliæ 82.135.
Nauius Attius 8.
Neapolis 21.
Nemea 50.
Neoptolemus 77.
Nerones 47.82.
Nertobriges 62.
Nicephorum 90.
Nicomedes 76.78.
Nobilior Fuluius 52.

Digitized by Google

Nola opp. 44.102.
Norbanus 106.
Norici & eorum res 74.137.
Nuceria op. 99.102.
Numa rex 6. 11. 38.
Numãtia & Numantinum bellum 61.64.65.
Numidia 58.68.69.
Numitor. 4.
Numitorius 105.

O

OBSIDIVS 25.
Obliuionis flu. 62.
Ocriculum 10.99.
Octauianus Cæſar. *in verbo Auguſtus.*
Octauii 94.104.105.116.
Octauius, *etiam ipſe Octauianus* 126. *& ſeq.*
Oenomaus 102.
Olympus op. 81.
Opimius 95.
Opitergini 116.
Orchomenus 78.

Digitized by Google

Orgiagontis regis vxor 54.
Oricum op. 117.
Orodes rex 80. 90.
Orontes fl. 132.
Oſca op. 108.
Oſtia op. 8.105.
Oxybii pop. 38.

P

PACORVS 132.
Padus flu. 17.41.
Palatium 4.
Pales dea 28.
Palladium 6.
Palmatæ tunicæ 8.
Paludamenta 8.
Palus Capreæ 5.
Panares 84.
Pannonii pop. 137.
Panormum op. 34.
Papauera decuſſa 10.
Papirius 22.
Parætonium op. 135.
Parthi & res Parthicæ 81.89.
132. 133. 144.

Index.

Patres 5.
Pauli 24. 55. 59. 128.
Pax empta. 69
Pax ſub Auguſto 144.
Peluſium op. 136.
Pergameni 49. 92.
Perpennæ 68. 100. 108.
Perſæ pop. 50, 52.
Perſæ ſeptem 76.
Perſes rex 54.
Peruſia op. 127, 128.
Petreius 121.
Phaleræ. 8.
Pharnaces 80. 120.
Pharſalia 121.
Pharos 120.
Phaſelis 81.
Philippici campi 118.
Philippus rex 48. 54.
Philippi Romani duces 55. 97.
Phryges 4.
Picentes 28. 99.
Piratę & Piraticum bellum 81.
Piræeus portus 81.

Digitized by Google

Piſones 76.100.138.
Platonis Liber de immortalitate animæ 122.
Plotius 82.
Pœni 33. & *ſeqq.*
Iidem Carthaginenſes
Pollio Aſinius 137.
Pollux *in verbo Caſtor.*
Polyxenides 52.
Pometia op. 10.
Pompeij op. 21.
Pompeius magnus 79. 92. 108. 109. 112. & *ſeqq.*
Eius filij. 82. 122. 125. 131.
Pater 99.
Pompilius 63.
Pompilius Numa 6. 7.
Pontifices 6. 18. 19.
Pontinus ager 20.
Pontius 22.
Pontus & Ponticæ gentes 76. 78.
Popedius 98.
Porcii Catones 82. 85. 110.

Vid. Cato
Porſena 13.
Porta ſcelerata 16.
Poſtumii 14. 22. 29. 38.
Pothinus 20.
Præneſte 14. 27. 107.
Prætexta 8.
Prætorii exercitus 100.
Prætoria nauis 131.
Proculus 5.
Propontis 82.
Proſcriptiones 107. 109. 129.
Prouocandi ius 12.
Pſeudophilippus 57.
Ptolemei reges 85. 119.
Publicola Valerius 12.
Pulcher Appius 53.
Pulli in mare præcipitati 37.
Punica bella 33. 40. 57.
Puteoli opp. 21.
Pyrenæi montes 45. 61. 142.
Pyrrhus rex 24. & *ſeq.* 53. 76.

Q

QVINCTILIVS Varus 140.

X

Bibliothecæ S. M.æ Transpontinæ de Urbe
Digitized by Google

Quinctius Lucius 15. 31.
Quirinalis mons 19.
Quirinus Romulus 5.

R

RAVDIVS campus 74.
Rauenna 88.
Regilli lacus 14.
Regillus Æmilius 52.
Regulus Atilius 35. 36.
Religionis exemplis 18.
Remus 4.
Renus fl. 85. *& ſeqq.* 139. 144.
Rhea ſiluia 3.
Rhodopa 76.
Rhodos & Rhodi 49 77.
Rhodanus flu. 71. 85.
Roma 4. 27. *non peritura*, 70.
Romulus 3. *& ſeqq.*
Romulus Auguſtus 145. Hiſpaniæ 63.
Rufinus 27.
Rutilius 97. 99.

S

SABINI 5. 6. 21. 28. 98.

Sabinus Titurius 86.
Sacer mons 30.
Sacerdotia 6.
Sacri portus 106.
Sageſama op. 142.
Saguntus op. 40. & *ſeq.*
Salamis inſ. 52.
Salii ſacerdotes 6.
Salinator 47.
Sallentini 28.
Salmacis 134.
Salondicus 63.
Salii pop. 38 71.
Samnites & Samnium 21. 22. 28. 99.
Samos 68.
Samothracia 55.
Sanguis humanus potus 110.
Sardinia inſ. 35. 45.
Sarmatæ pop. 139.
Satricum op. 14.
Saturninus Appuleius 95.
Sanus flu. 137.
Scæua 117.

Digitized by Google

Scæuolæ 13.16.
Scaurus 69.97.
Scelerata porta 16.
Scipiones 35. 41. 45. *& ſeqq.* 58. *& ſeqq.* 94. 106. 121.
Scorda 56.
Scordiſci pop. 75.
Scutum Imperii 44.
Scythæ 144.
Seditiones & diſcordiæ ciuitatis Romanæ 29. *& ſeqq.* 93. *& ſeqq. vid. in litt. C. Ciuilia bella.*
Segeſtes 140.
Segidenſes 64.
Seguia op. 108.
Seleucia 90.
Sempronii 28.41.
Senatus 5.8.
Senones 17.19.104.137.
Sequani pop. 88.
Seres pop. 144.
Serpens ingens 35.
Sertorius & eius bellum 77.105. 107. *& ſeq.*

Digitized by Google

Serui militantes 44.
alterum hominum genus 101.
Seruile bellum 99. *& ſeq.* 105.
Seruilij 31. 81. 97. 101.
Seruius Tullus 9. 11.
Sextiæ aquæ 72.
Sibyllini verſus 111.
Sicambri pop. 139.
Sicilia 24. 33. 35. 44. 100. 115.
Sicoris flu. 115.
Silanus 72.
Silla *infra* Sylla
Sillaces 90.
Siluia 3.
Supilus mons 52.
Sociale bellum 98. *& ſeq.*
Solis defectio 5.
Sora op. 14.
Soranus 107.
Spartacus 101. *& ſeq.*
Spoletium op. 107.
Spurius Caſſius 31.
Stator Iupiter 5.

Solo 31.
Strabo Pompeius 99.
Strangulati in carcere 111.
Stuprum punitum 10.54.
Sucro 108.
Sueſſa Pometia 10.
Sueui pop. 139.
Sulmo op. 107.
Superbus Tarquinius 9.
Sulpicia lex 104.
Sulpicij 31.104.
Surena 90.
Sylla 77. 78. 99. 104. huius filius Fauſtus 124.
Syllæ in coniuratione Catilinæ 110.
Syracuſæ op. 33. 44.
Syria 50. 52. 91. 141.
Syria Dea 100.
Syrtes 37.
Syrus Eunus 100.

T

TABERNÆ vrbis 47.
TABVLÆ XII. legum Romanarum 30. proſcriptionũ 107.128.

Tagus flu. 61.
Tanais flu. 76.
Tanaquil. 9.
Tarcondi motus 112.
Tarentus 24. *& ſeqq.* 43. 46.
Tarquinius Priſcus 8. 11.
Superbus & eius filij 9. 11.
Tarraco op. 143.
Tatius 5. 21.
Tectoſagi pop. 54.
Teleſinus 98. 106.
Tellus Dea 28.
Tempe Theſſalica 119.
Tencteri pop. 87. 139.
Terentius Varro 82.
Terme op. 108.
Terminus Deus 10.
Terræ motus 42.
Teuta regina 39.
Thala op. 70.
Thapſos 121. 124.
Thebæ 49.
Themiſtocles 52.
Theodotus 120.

Digitized by Google

Thermopylæ 35.
Thermus 114.
Theſſali & Theſſalia 28. 75. 117.
Theutobochus rex 73.
Theutones pop. 72.
Thoas princeps Ætoliæ 51.
Thora ſeu Cora
Thraces & Thracia 54. 75. 102. 138.
Thurij 102.
Tiberii 82. 94.
Tiberinus flu. 3. 8.
Tibur 14.
Ticinus flu. 41.
Tigranes rex 80. 141.
Tigurini pop. 72. 74.
Titius flu. 39.
Titurius Sabinus 86.
Toga picta 8.
Toloſtobogi 54.
Tolumnius rex 16.
Torquati 20. 82.
Trabea 8.
Traianus Imp. 3.

Digitized by Google

Traſimenus lacus 41.
Trebia flu. 41.
Treuiri pop. 86.
Tribuni plebis ſeditioſi 93. 96.
Tridentinæ Alpes 73.
Trigæcini 143.
Triumviratus 94. 128. 129.
Tullius ſeruius 9.
Tullus Hoſtilius 6. 11.
Tunica palmata 8.
Turduli pop. 62.
Turinius ſiue Curinius 141.
Tuſculum & Tuſculani 14.
Tuſci 4. 8. 12.
Turia vrbs. 108.

V

VACCÆI pop. 62. 142.
Vadimonis lacus. 20.
Valentia opp. 108.
Valerius Publicola. 12.
Coruinus 20.
Varguntcius 110.
Varrones 42. 82. 116.
Varus flu. 38. Dux Romanus 122.

Digitized by Google

Varus Quinctilius 116. 140.
Verentes & Veij 5. 15. 16. 29.
Velini fontes 21.
Veneti Galliæ Tranſalpinæ 86.
Venetiæ Ciſalpinæ amœnitas 73.
Venenum mixtum fontib. 68.
Ventidius 132.
Ventris & membrorum diſcordia. 50.
Venuleius 107.
Vercingentorix 88.
Vergolli torrens 42.
Verulæ 14.
Veſta & Veſtales 18.
Veſuuius mons 21. 102.
Veturia 29.
Veturius 22.
Vibius 137.
Victoria vera 16. infamis 68.
Vindelici pop. 137.
Vindelicus flu. 71.
Vinnius mons 142.
Viriatus 63.
Viridomarus 39.

Digitized by Google

Virginius & eius filia 30.
Viſurges flu. 139.
Vmbri & Vmbria 23.98.114.
Vnimanus 63.
Volero 29.
Volſci pop. 15.28.
Volſini 28.
Vſipetes pop. 139.
Vtica vrbs 121.
Vulteius 116.
Vultures 4.
Vulturcius 111.
Vulturnus flu. 116.

X

XANTHIPPVS 36.
Xerxes 50.52.

Z

ZACYNTHVS Inſ. 53.
Zama opp. 70.
Zeugma op. 89.

Pag. 34. *lin. penul.* hoſtium quod claſſe. *legendum*, hoſtium claſſe, *&c. reliqua errata facilia puto.*

Digitized by Google

Bibliothèque de M.e
Transportée d'Ivbe
Digitized by Google

[illegible]